

Ured pravobranitelja za djecu

INFORMACIJA O RADU UREDA PRAVOBRANITELJA ZA DJECU ZA 2005. GODINU

Zagreb, ožujak 2006.

SADRŽAJ

I. UVOD	4
II. PRAĆENJE POVREDA POJEDINAČNIH PRAVA DJECE	6
1. Osobna prava	9
1.1. Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb.....	10
1.2. Udomiteljstvo.....	16
1.3. Pravo na zaštitu od nasilja.....	17
1.3.1. Obiteljsko nasilje.....	18
1.3.2. Nasilje u institucijama.....	23
1.3.2.1. Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama.....	24
1.3.2.2. Nasilje u domovima.....	28
1.3.3. Pedofilija.....	28
2. Prava djece kao članova društvene zajednice	34
3. Obrazovna prava	34
4. Zdravstvena prava	38
5. Socijalna i ekonomska prava	43
6. Kulturna prava	48
7. Pravosudno-zaštitna prava	48
III. PRAĆENJE PROMICANJA I ZAŠTITE PRAVA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	50
IV. PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE I PROMICANJA PRAVA I INTERESA DJECE I SUDJELOVANJE U JAVNIM AKTIVNOSTIMA USMJERENIM PREMA POBOLJŠANJU POLOŽAJA DJECE	56
1. Predškolski odgoj i obrazovanje.....	56
2. Spolni odgoj u školama.....	58
3. Testiranje na drogu.....	58
4. Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima.....	59
5. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2005.- 2007 i Protokol.....	60
6. Zapažanja i aktivnosti Ureda pravobranitelja za djecu usmjerene prema poboljšanju položaja romske djece.....	60
7. Trgovina djecom i suzbijanje trgovine djecom.....	62
8. Program UNICEFa «Za sigurno i poticajno okruženje u školama».....	63
9. Katalozi znanja, sposobnosti i vještina – Hrvatski obrazovni nacionalni standard.....	63
V. PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA SPRJEČAVANJA ŠTETNIH DJELOVANJA KOJA UGROŽAVANJU PRAVA I INTERESE DJECE	64
1. Zaštita i promicanje prava djece i mediji.....	64
2. Gospodarsko iskorištavanje djece.....	66

VI.	SUDJELOVANJA U POSTUPKU IZRADE NACRTA PRIJEDLOGA PROPISA KOJI SE ODOSE NA PRAVA DJECE ILI KOJIMA SE UREĐUJU PITANJA OD ZNAČAJA ZA DJECU I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENE ZAKONA I PROPISA KOJI SE ODOSE NA PRAVA I ZAŠTITU DJECE.....	67
1.	Izmjene i dopune Kaznenog zakona.....	67
2.	Izmjene i dopune Zakona o osnovnom školstvu.....	68
3.	Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta.....	69
VII.	OBILAZAK DJECE KOJA BORAVE ILI SU PRIVREMENO, ODNOSNO TRAJNO SMJEŠTENA KOD FIZIČKIH I PRAVNIH OSOBA I DRUGIH PRAVNIH SUBJEKATA NA TEMELJU POSEBNIH PROPISA.....	70
VIII.	OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA I DOBROBITI DJECE.....	72
IX.	MEĐUNARODNA SURADNJA.....	74
X.	USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE UREDA PRAVOBRANITELJA ZA DJECU.....	76

I. UVOD

Zakonom o pravobranitelju za djecu, koji je stupio na snagu 18. lipnja 2003. godine («Narodne novine», br. 96/03.) Republika Hrvatska je osnovala posebno tijelo kao instituciju *sui generis* sa zadaćom zaštite, praćenja i promicanja prava i interesa djece na temelju Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih ugovora te zakona.

Sukladno članku 18. Zakona o pravobranitelju za djecu utvrđena je obveza podnošenja redovitog godišnjeg izvješća o radu pravobranitelja za djecu Hrvatskom saboru. Člankom 19. Poslovnika pravobranitelja za djecu («Narodne novine», br. 21/05.) propisano je da se izvješće za proteklu kalendarsku godinu podnosi do 31. ožujka tekuće godine.

Prvo izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za razdoblje od 25. rujna do 31. prosinca 2003. godine prihvaćeno je u Hrvatskom saboru 30. travnja 2004. godine. Drugo izvješće o radu za 2004. godinu Hrvatski sabor je prihvatio 1. lipnja 2005. godine.

Hrvatski sabor je 14. listopada 2005. godine razriješio dužnosti pravobraniteljicu za djecu i njezino dvoje zamjenika na njihov osobni zahtjev i do 31. ožujka 2006. godine, do kada je utvrđena obveza podnošenja godišnjeg izvješća Hrvatskom saboru, nije imenovan novi pravobranitelj/ica za djecu, pa tako i zakonska obveza podnošenja izvješća pravobranitelja ne može biti ispunjena.

S tim u vezi, službenici Ureda pravobranitelja za djecu u skladu sa svojom profesionalnom etikom djelovanja, s namjerom da mjerodavne upoznaju s načinom rada i temama kojima se Ured bavio priredili su Informaciju o radu Ureda pravobranitelja za djecu u 2005. godini.

Informacija o radu Ureda pravobranitelja za djecu za 2005. godinu predstavlja prikaz rada Ureda pravobranitelja za djecu u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2005. godine i prikazuje djelovanje i stajališta pravobranitelja za djecu do dana razrješenja (14. listopada 2005.) te rad službenika Ureda pravobranitelja za djecu cijelu godinu.

Nakon razrješenja čelnih osoba, zbog nepostojanja zakonske mogućnosti imenovanja vršitelja dužnosti pravobranitelja za djecu, do završetka postupka izbora novog pravobranitelja, pa samim tim postojanja ovlaštene osobe za potpis, onemogućena je dnevna pisana komunikacija sa strankama kao i traženje izvješća od institucija u odnosu na zaprimljene prijave povreda dječjih prava. Podsjećamo da je nakon prihvaćanja ostavki na dužnost pravobraniteljice za djecu i njenih zamjenika, Vlada Republike Hrvatske 21. listopada 2005. godine ovlasila predstojnicu Ureda za opće poslove Hrvatskog sabora i Vlade RH za privremeno potpisivanje akata u vezi materijalno-financijskog poslovanja Ureda do imenovanja novog pravobranitelja dok za potpisivanje ostalih akata poslovanja nitko nije ovlašten. Međutim, sukladno odredbama o uredskom poslovanju kontinuirano je nastavljena korespondencija s mjerodavnim tijelima u dijelu pružanja izvješća i mišljenja koja su se odnosila na područje ostvarivanja zaštite prava i dobrobiti djece iz djelokruga rada Pravobranitelja za djecu, a koja su mjerodavna tijela zatražila.

Sadržaj Informacije o radu Ureda pravobranitelja za djecu koncipiran je na način da sukladno zakonom utvrđenom djelokrugu rada informira o: praćenju povreda pojedinačnih prava djece prema pravima grupiranim prema sadržaju Konvencije o pravima djeteta; prijedlozima pravobranitelja za djecu za poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece te sudjelovanje pravobranitelja za djecu u takvim

aktivnostima drugih državnih tijela i ostalih subjekata; prijedlozima pravobranitelja za djecu za poduzimanje mjera za sprječavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju prava i interese djece; o sudjelovanju pravobranitelja za djecu u postupku izrade nacрта prijedloga propisa koji se odnose na prava djece ili kojima se uređuju pitanja od značaja za djecu; poticajima pravobranitelja za djecu za donošenje i izmjenu zakona i drugih propisa koji se odnose na prava i zaštitu djece; o aktivnostima pravobranitelja za djecu vezanima uz pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa sa zaključcima i preporukama; aktivnostima pravobranitelja za djecu vezanima uz prava djece s teškoćama u razvoju; ostalim aktivnostima pravobranitelja za djecu u promicanju i zaštiti prava i dobrobiti djece; o međunarodnoj suradnji; ustroju Ureda pravobranitelja za djecu i financijskom poslovanju.

Informacija o radu Ureda pravobranitelja za djecu za 2005. godinu, priređena je kao interni dokument i dostavlja se predsjedniku Hrvatskog sabora, predsjedniku Vlade RH, potpredsjednici Vlade RH, državnom tajniku Središnjeg državnog ureda za upravu i predstojnici Ureda za opće poslove Hrvatskog sabora i Vlade RH, uvida i znanja radi.

II. PRAĆENJE POVREDA POJEDINAČNIH PRAVA DJECE

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine u Republici Hrvatskoj živi 931.927 djece i mladih u dobi od 0 do 18 godina, odnosno 21% ukupnog stanovništva su djeca.

Praćenje povreda pojedinačnih prava djece je jedna od temeljnih funkcija pravobranitelja za djecu propisanih Zakonom o pravobranitelju za djecu. Prateći povrede pojedinačnih prava djece, pravobranitelj za djecu stječe uvid u opće pojave i načine povreda prava i interesa djece, te u skladu sa svojim ovlastima potiče rješavanje uočenih problema.

Tijekom 2005. godine Ured pravobranitelja za djecu zaprimio je 416 prijava pojedinačnih slučajeva povrede prava djece. Uz novozaprimljene predmete Ured je postupao u ukupno 754 slučaja budući je iz prethodnih izvještajnih razdoblja preneseno 338 slučajeva. Uz postupanje u pojedinačnim slučajevima, zaposlenici Ureda su svakodnevno komunicirali sa strankama u neposrednom radu i putem telefona. Prosječno se Uredu telefonski obraća 20 stranaka dnevno tražeći podršku, pravni savjet, uputu ili informaciju. Podaci o broju predmeta koji se navode u ovom izvješću odnose se samo na broj spisa otvorenih po podnesenim prijavama.

Tablica 1

Podaci Ureda pravobranitelja za djecu o broju zaprimljenih i arhiviranih predmeta od početka rada Ureda

Godina	2003.	2004.	2005.	Ukupno
Zaprimljeno	52	479	416	947
Arhivirano	1	192	495	688

Tablica 2

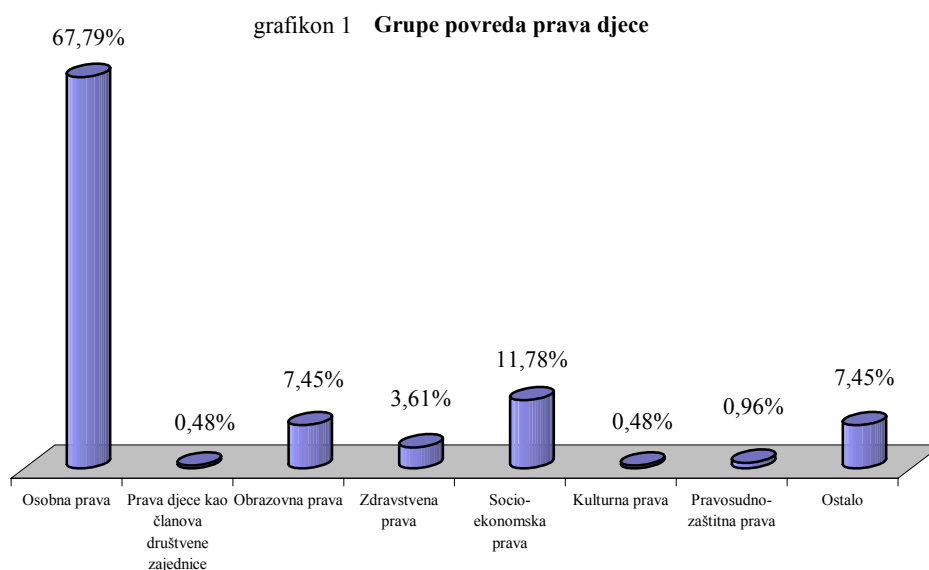
Brojčani podaci Ureda pravobranitelja za djecu prema skupinama dječjih prava

BROJČANI PODACI VEZANI UZ POJEDINAČNE PRIJAVE UREDU PRAVOBRANITELJA ZA DJECU	UKUPNO PREDMETA	DOB DJECE							UKUPNO DJECE	SPOL			PODNOŠITELJI PRIJAVE							PREBIVALIŠTE	
		0-3	4-6	7-10	11-14	15-16	17-18	Nepoznata		Djevojčice	Dječaci	Nepoznat	Dijete	Roditelji	Bake i djedovi	Institucije i udruge	Inicijativa Ureda	Anonimno	Ostali	Grad Zagreb i Zagrebačka županija	Ostale županije
OSOBNNA PRAVA	282	33	57	118	100	47	25	149	529	191	240	98	14	161	11	37	11	15	33	133	149
PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE	2				1		1	1	2	2			2							1	1
OBRAZOVNA PRAVA	31	1	15	40	11	4	1	2	74	6	18	46		24		3		2	2	19	12
ZDRAVSTVENA PRAVA	15	5	1	1	2	2	3	89	103	6	5	92	2	9		1		1	2	6	9
SOCIO-EKONOMSKA PRAVA	49	13	7	17	23	6	11	84	161	37	46	78	1	31		7	2	1	7	18	31
KULturna PRAVA	2							2	2			2						1	1		2
PRAVOSUDNO-ZAŠTITNA PRAVA	4				1	2	1		4	3	1		1	1			2			1	3
OSTALO	31	1	5	3	8	4	2	52	75	9	17	49	1	9		6	3	3	9	15	16
UKUPNO	416	53	85	179	145	66	43	379	950	254	327	365	21	235	11	54	18	23	54	193	223

U ovom izvješću brožani pokazatelji odnose se na prijave koje su zaprimljene tijekom 2005. godine. Ukupnim brojem (416) slučajeva obuhvaćeno je 950-ero djece (tablica 2). Uz stvarne podatke broj djece dobiven je i procjenom budući da se u pojedinim slučajevima povreda dječjih prava odnosila na grupe djece točno neiskazanog broja (vrtićka skupina, razredno odjeljenje i slično).

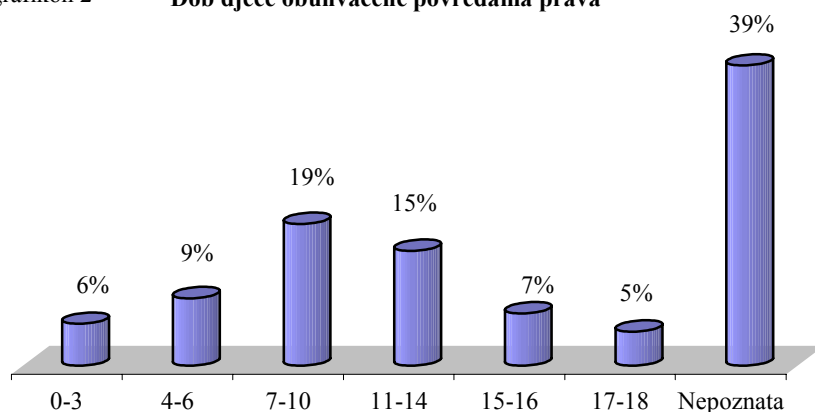
Od ukupnog broja predmetnih slučajeva, najveći dio (282) odnosio se na povrede osobnih prava djece (67,79%). Unutar te skupine treba istaknuti dvije posebno zastupljene grupe povreda prava i to povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (35% od ukupnog broja predmetnih slučajeva) i povredu prava na zaštitu od nasilja (58% od ukupnog predmetnih slučajeva), o kojima će biti više riječi u posebnim poglavljima ovog izvješća.

Kako je razvidno iz grafikona 1, u odnosu na ukupan broj prijavljenih slučajeva povreda prava, 31 slučaj odnosio se na obrazovna prava (7,45%), a u 15 slučajeva to su bila zdravstvena prava (3,61%). Socio-ekonomska prava djece, prema broju prijavi bila su ugrožena u 49 slučajeva (11,78%), a pravosudno-zaštitna prava u 4 (0,96%) slučajeva. Zanimljiv broj prijavi odnosio se na povredu kulturnih prava i prava djece kao članova društvene zajednice (0,48%). U skupinu «ostala prava» (ukupno 31 prijava odnosno 7,45% od ukupnog broja prijavi) uključene su prijave povreda prava različite strukture, ali i prijedlozi za razmatranje pitanja koje podnositelj drži da su od značaja za zaštitu prava i interesa djece, a koji se zbog raznorodnosti i malobrojnosti nisu mogli svrstati u naprijed navedene skupine (grafikon1).

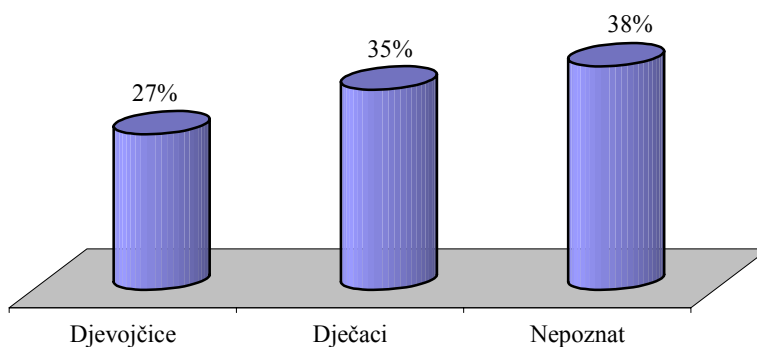
Uredu su prijavljivane povrede prava svih dobnih skupina djece, pa se tako 53 (6%) predmetnih slučajeva odnosilo na dob od 0 do 3 godine, 85 (9%) na dob djece od 4 do 6 godina, 179 (19%) odnosio se na djecu od 7 do 10 godina, 145 (15%) na djecu dobi od 11 do 14 godina, dok je djece u dobi od 15 do 16 godina bilo 66-ero (7%). 5% od ukupnog broja djece (43) odnosilo se na dob od 17 do 18 godina, dok je u čak 379 slučajeva (39%) dob djece bila nepoznata budući nam podnositelji prijave o tome nisu dali podatke.

grafikon 2 **Dob djece obuhvaćene povredama prava**

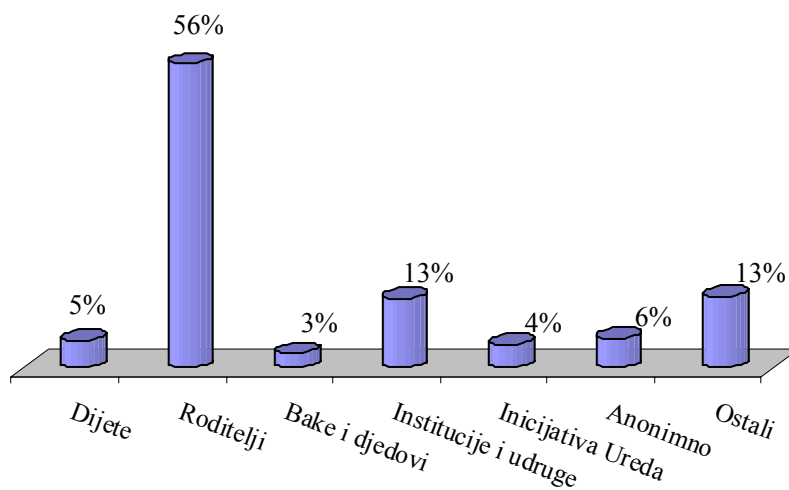

S obzirom na spol djece, od 950-ero djece 254 (27%) bile su djevojčice, dječaka je bilo 327 (35%), a u 38% slučajeva (365-ero djece) spol djeteta nam je nepoznat iz razloga što o istom, prijavitelji povreda prava također nisu dali podatke (grafikon 3).

grafikon 3 **Spol djece obuhvaćene povredama prava**

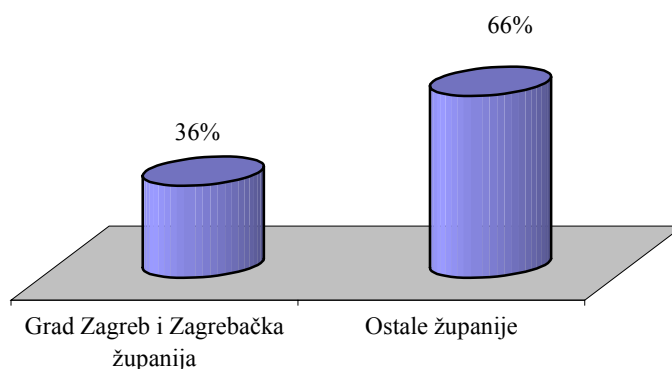
grafikon 4 **Podnositelji prijava povreda prava djece**

U najvećem broju slučajeva, (235) odnosno u 56% slučajeva, Uredu su se obraćali roditelji i prijavljivali eventualne povrede prava njihove djece. U 54 slučaja (13%) podnositelji prijave bile su institucije i udruge, u 11 slučajeva (3%) to su bili bake i djedovi. Djeca osobno obratila su nam se u 21 slučaju (5%). Anonimnih prijava bilo je 23 (6%), u 18 slučajeva (4%) Ured je samoinicijativno postupao, dok su u 54 slučaja (13%) podnositelji bili susjedi, slučajni prolaznici te druge privatne osobe koje su svrstane u kategoriju «ostali», (grafikon 4).

S obzirom na mjesto prebivališta podnositelja prijave, koje je većinom istovjetno mjestu prebivališta djece, iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije zaprimljeno je 193 slučaja (34%), dok su u 223 slučaja (66%) podnositelji prijave bili iz ostalih županija Republike Hrvatske (grafikon 5).

grafikon 5 **Prebivalište podnositelja prijave**

1. OSOBNA PRAVA

Osobna prava djece odnose se na: pravo na život, pravo na saznanje podrijetla, pravo na prijavu rođenja, pravo na osobno ime, pravo stjecanja državljanstva, pravo na očuvanje osobnosti, pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, pravo na privatnost, pravo na čast i ugled, pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja djeteta, skrbništvo, pravo na sklapanje braka, susrete i druženja s djedom i bakom te na ostala prava.

Tijekom izvještajnog razdoblja Ured je zaprimio ukupno 282 prijave koje su se odnosile na povredu osobnih prava.

Kao što je vidljivo iz tablice 3, najveći broj prijava odnosio se na povredu prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (164 prijave) te na povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (99 prijave), pa su te vrste povreda zbog velike zastupljenosti posebno obrađene. Također su kao posebno značajna područja izdvojeni udomiteljstvo i pedofilija.

Tablica 3

Brojčani podaci Ureda pravobranitelja za djecu vezani uz prijavljene povrede osobnih prava

OSOBNNA PRAVA	Ukupan broj predmeta	Ukupan broj djece
Pravo na život	1	1
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	1	1
Pravo na stjecanje državljanstva	2	5
Pravo na očuvanje osobnosti	1	2
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	99	144
Pravo na djetetovu privatnost	2	7
Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	164	354
Pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i ne vraćanja djeteta	4	4
Skrbništvo	1	2
Pravo na sklapanje braka	1	1
Susreti i druženja s djedom i bakom	2	2
Ostalo	4	6
Ukupno	282	529

1. 1. PRAVO NA ŽIVOT UZ RODITELJE I RODITELJSKU SKRB

Članak 9. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke će osigurati da se dijete ne odvaja od svojih roditelja protiv njihove volje, osim u slučajevima kad nadležne vlasti pod sudbenim nadzorom odluče, u skladu s važećim zakonima i postupcima, da je takvo odvajanje prijeko potrebno u najboljem interesu djeteta. Takva odluka mogla bi biti krajnje potrebna u posebnom slučaju, kao što je zlouporaba ili zanemarivanje djeteta od strane roditelja, ili kad roditelji žive odvojeno, a mora se donijeti odluka o mjestu djetetova prebivališta.

2. U svakom postupku koji se vodi u skladu sa stavkom 1. ovoga članka, svim zainteresiranim strankama se mora omogućiti sudjelovanje i izjašnjavanje.

3. Države stranke će poštivati pravo djeteta koje je odvojeno od jednoga ili oba roditelja da redovito održava osobne odnose i neposredne kontakte s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti s njegovim najboljim interesom.

4. Kad je takvo odvajanje posljedica postupka pokrenutog od strane neke države stranke, primjerice pritvora, zatvora, progona, izručenja ili smrti jednog ili oba roditelja (uključujući i smrt koja je iz bilo kojeg razloga uslijedila dok je osoba bila pod zaštitom države), ili djeteta, država stranka će na zahtjev pružiti roditeljima, djetetu ili, ako je potrebno, drugom članu obitelji, bitne informacije o boravištu odsutnog(ih) člana(ova) obitelji, osim ako bi pružanje takve informacije moglo štetiti dobrobiti djeteta. Države stranke će nadalje osigurati da podnošenje takvog zahtjeva samo po sebi nema štetne posljedice za zainteresiranu osobu ili osobe».

Članak 18. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke će učiniti sve što je u njihovoj moći kako bi osigurali priznanje načela o zajedničkoj odgovornosti oba roditelja za odgoj i razvoj djeteta. Roditelji ili, gdje postoji takav slučaj, zakonski skrbnici odgovorni su prije svih za odgoj i razvoj djeteta. Najbolji interes djeteta mora biti njihova temeljna briga.

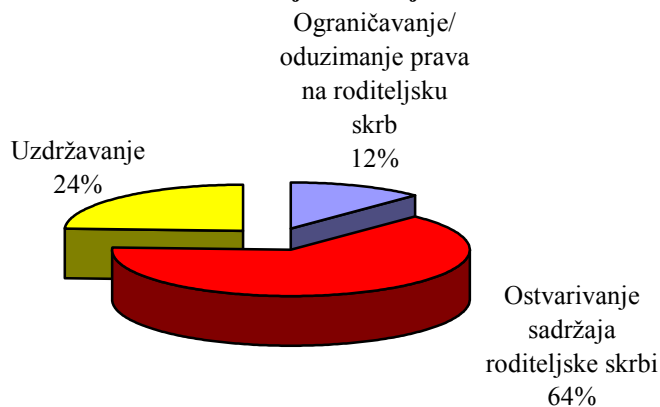
2. U svrhu jamstva i promicanja prava utvrđenih u ovoj Konvenciji, države stranke će pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima i zakonskim skrbnicima u ispunjavanju njihovih odgovornosti prema djetetu, i osigurati razvitanost ustanova, olakšica i službi za skrb o djeci.

3. Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi djeca zaposlenih roditelja imala pravo koristiti ustanove i službe za skrb o djeci koje im stoje na raspolaganju.»

Ured pravobranitelja za djecu tijekom 2005. godine postupao je u području prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb u 190 slučajeva. Od navedenog broja u 99 slučajeva radilo se o predmetima zaprimljenim tijekom 2005. godine koji su se odnosili na zaštitu prava i dobrobiti 144-ero (15%) djece. Ostatak, odnosno 91 slučaj zaprimljen je tijekom 2004. godine, ali se postupak pred nadležnim institucijama vodio i u 2005. godini, a neki još uvijek nisu okončani.

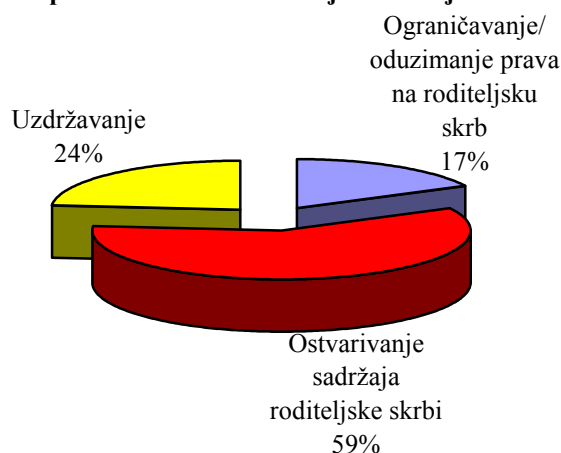
Od ukupnog broja od 99 slučajeva u ovoj cjelini, 63 slučaja (64%), odnosno gotovo dvije trećine odnosilo se na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, 24 slučaja (24%) odnosilo se na uzdržavanje, a 12 slučaja (12%) odnosilo se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb (grafikon 1).

grafikon 1 **Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb**

Što se tiče djece na koju su se odnosili ti slučajevi, od ukupno 144-ero djece njih 85-ero, a što je 59%, odnosilo se na slučajeve koji se tiču ostvarivanja sadržaja roditeljske skrbi, njih 34-ero (24%) odnosilo se na slučajeve koji se tiču uzdržavanja djece, dok se njih 25-ero (17%) odnosilo na slučajeve koji se tiču ograničavanja ili oduzimanja prava na roditeljsku skrb (grafikon 2).

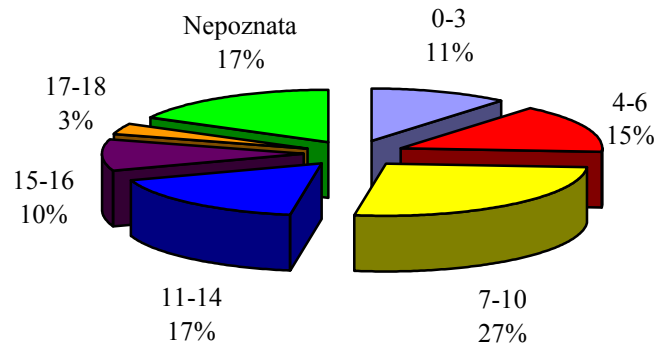
grafikon 2 **Broj djece obuhvaćene povredama prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb**

O odnosu na dobnu strukturu djece zastupljene su bile sve dobne kategorije, s time da je najviše djece bilo u dobi od 7 do 10 godine i to njih 38-ero (27%), te od 11 do 14 godina, njih 25-ero (17%). Dakle ukupno je 63-je djece, tj. 44% u dobi od 7 do 14 godina što predstavlja

posebno osjetljivu dob obzirom da se radi o razdoblju obveznog školovanja i pojačane socijalizacije (grafikon 3).

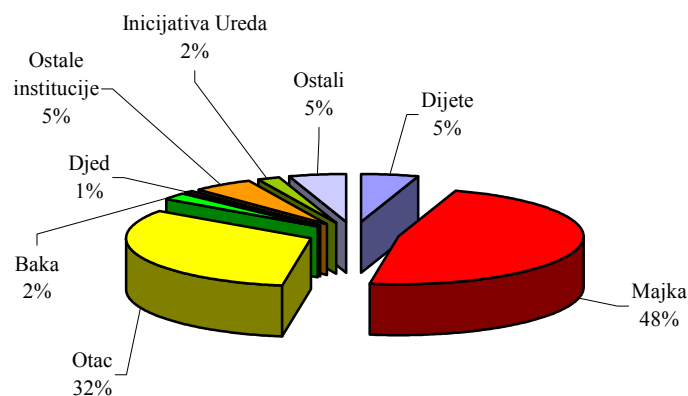
grafikon 3 **Dob djece obuhvaćene povredama prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb**

Od ukupnog broja djece obuhvaćenih u ovoj cjelini njih 77-ero (54%) su bili dječaci, dok je 65 (45%) bilo djevojčica.

U odnosu na ukupan broj prijavitelja u 5 (5%) slučajeva inicijativu za postupanje Ureda pravobranitelja za djecu podnijela su djeca, u 47 slučajeva (48%) majke, u 32 slučaja (32%) očevi, u 2 slučaja (2%) bake, u 1 slučaju (1%) djedovi. U 5 slučajeva (5%) slučajeva podnositelj prijave bile su ostale institucije, dok je Ured pravobranitelja za djecu postupao na vlastitu inicijativu u 2 slučaja (2%), (grafikon 4).

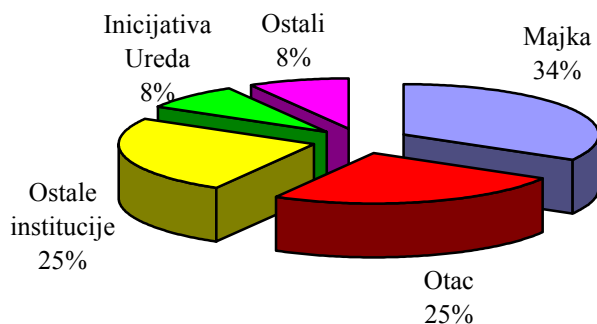
grafikon 4 **Prijavitelji povreda prava djeteta na život uz roditelje i roditeljsku skrb**

U daljnjem prikazu slučajevi iz cjeline pravo djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb podijeljeni su u tri skupine: slučajevi koji se tiču ograničavanja ili oduzimanja prava na roditeljsku skrb, slučajevi koji se tiču uzdržavanja i slučajevi koji se tiču ostvarivanja sadržaja roditeljske skrbi.

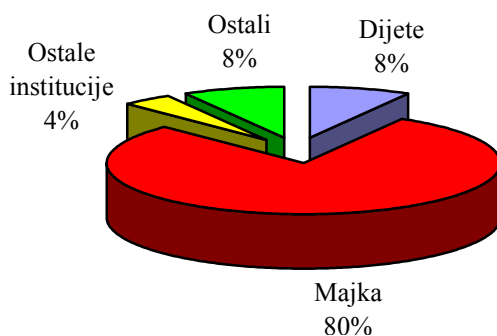
U skupini koja se odnosi na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb inicijativa Ureda pravobranitelja za djecu zastupljena je u 8% slučajeva, u 25% slučajeva podnositelji prijave bile su ostale institucije. Majke su kao inicijatori postupanja zastupljene u 34% slučajeva, očevi u 25% slučajeva, dok se 8% odnosi na kategoriju «ostali», (grafikon 5).

grafikon 5 **Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb
Podnositelji prijava**

U skupini slučajeva koji se odnose na uzdržavanje zanimljiv je podatak da su djeca kao inicijatori našeg postupanja zastupljeni u 8% slučajeva, ostale institucije u 4%, a majke u čak 80% slučajeva, dok se očevi uopće nisu obraćali (grafikon 6).

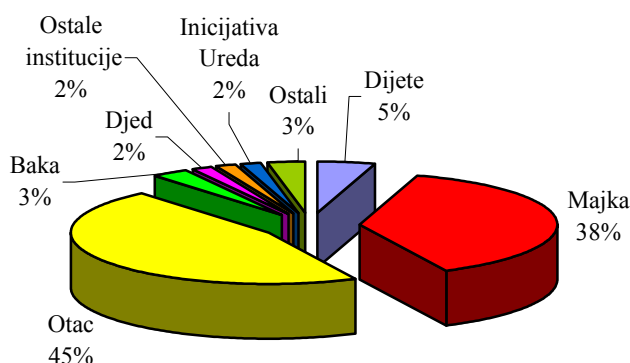
grafikon 6 **Uzdržavanje
Podnositelji prijava**

Kada su u pitanju slučajevi koji se odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi djeca su nam se obratila u 5% slučajeva, u 45% slučajeva kao inicijatori našeg postupanja pojavljuju se očevi, a u 38% majke (grafikon 7).

grafikon 7

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi Podnositelji prijava

Pojmom roditeljske skrbi obuhvaćeni su odgovornost, dužnost i prava roditelja, s ciljem zaštite dobrobiti djece, te njegovih osobnih i imovinskih interesa. Obzirom na navedeno kvaliteta roditeljske skrbi glavni je činitelj kvalitete života djece.

Centri za socijalnu skrb i sudovi bili su tijekom 2005. godine tijela između kojih je bila podijeljena ovlast donošenja odluka o roditeljskoj skrbi.

Ured pravobranitelja za djecu je tijekom ovog izvještajnog razdoblja, kao i prethodnog (2004. godina) bio upoznat s brojnim problemima u radu centara za socijalnu skrb, kao i problemima sustava socijalne skrbi u cjelini u području zaštite prava i interesa djece. U tom je smislu Ured pravobranitelja za djecu davao centrima za socijalnu skrb preporuke za daljnje postupanje, poštujući pri tome načelo samostalnosti u rješavanju propisano Zakonom o općem upravnom postupku člankom 10. Navedene su preporuke u velikom broju slučajeva bile prihvaćene.

Kao što smo istaknuli i u prošlogodišnjem izvješću, velik broj problema u radu centara za socijalnu skrb kao i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i nadalje je vezan uz nedovoljan broj stručnih djelatnika, a što dovodi do nedovoljnog angažmana, površnih i pogrešnih procjena, te višestruko prekoračivanih zakonskih rokova za donošenje rješenja. U tom je smislu za svaku pohvalu planirana reforma socijalne skrbi u okviru koje je planirano zapošljavanje stručnih djelatnika.

U Nacionalnom planu aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. - 2012. predviđeno je sustavno osposobljavanje stručnjaka centara za socijalnu skrb za djelotvorniji rad s djecom i obiteljima koje su u tretmanu centara za socijalnu skrb i u svim ustanovama za zbrinjavanje djece, sa ciljem da njihov rad bude djelotvorniji i primjereniji suvremenim znanstvenim spoznajama, te kako bi pravovremeno prepoznali specifične potrebe djece, te proširili svoje spoznaje o psihosocijalnim zakonitostima i potrebama djece. Također je predviđeno institucionaliziranje supervizije u socijalnoj skrbi obzirom da je supervizija neophodna u profesionalnom razvoju svih onih koji neposredno rade s ljudima i jedan je od ključnih načina osiguravanja djelotvornosti i kvalitete usluga u tom području rada, te je kao takva prepoznata i u drugom vrlo važnom strateškom dokumentu koji se odnosi na djecu, a to je Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima. Međutim i nadalje je prisutna potreba hitnog uvođenja dodatnih edukacija za stručne djelatnike timova obiteljskoppravne zaštite, obzirom da je uočeno postupanje koje nije u skladu s osnovnim pravilima postupka i metodologijom rada.

U daljnjem ćemo se tekstu osvrnuti na zakonske mogućnosti koje se ne koriste dovoljno i pravovremeno, a čije je korištenje neophodno radi zaštite prava i interesa djece. Iako smo o nekim o tih resursa izvijestili i u prošlogodišnjem izvješću, smatramo potrebnim ponovno elaborirati istu problematiku s obzirom da je iz obraćanja stranaka Uredu pravobranitelja za djecu očito da su se stranke s istim problemima susretale i tijekom 2005. godine.

Jedan od najvažnijih nedovoljno korištenih instituta je privremeno rješenje iz članka 217. Zakona o općem upravnom postupku kojim se, ako je prema okolnostima slučaja neophodno, prije okončanja postupka privremeno uređuju sporna pitanja ili odnosi.

Važnost primjene instituta privremenog rješenja proizlazi iz činjenice da je roditeljska skrb temeljem odredbe članka 99. stavak 1. Obiteljskog zakona ravnopravna, zajednička i sporazumna, bez obzira da li roditelji žive zajedno ili odvojeno. U slučajevima kada se roditelji ne mogu dogovoriti s kojim će od njih dijete živjeti, te kako će se susretati i družiti s onim drugim s kojim neće živjeti, privremenim se rješenjem mogu umanjiti štetne posljedice za djecu, s obzirom da roditelji u vremenu donošenja odluke o sadržajima roditeljske skrbi nerijetko vode računa više o svojim pravima i interesima, nego o dječjim. Potreba donošenja privremenog rješenja posebno je izražena u onim slučajevima u kojima se dijete «otima» od drugog roditelja, kada jedan od roditelja duže vremena nema nikakvog udjela u roditeljskoj skrbi, te kada trajanje postupka višestruko premašuje zakonski rok.

Kao što smo naveli u prošlogodišnjem izvješću, tako smo i tijekom ovog izvještajnog razdoblja zamijetili neprimjenjivanje članka 89. stavak 5. Obiteljskog zakona. Naime, navedeni članak propisuje kako u postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovom pravu ili interesu, dijete ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama uvažavanja njegova mišljenja, koje se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti. Iz psihologijskih se obrada često ne vidi da li je postupano u skladu s navedenim člankom, tj. da li su poštovana prava djece koja proizlaze iz članka 12. Konvencije o pravima djeteta, kao i članka 89. stavak 5. Obiteljskog zakona prema kojima je dijete subjekt u postupku.

Nadalje, jedan od gorućih problema koji se ponavlja u ovom izvješću je (ne)postupanje centara za socijalnu skrb prema roditeljima koji neadekvatno vrše roditeljsku skrb u smislu da se postupci za lišenje prava na roditeljsku skrb ne pokreću ili se pokreću s velikim zakašnjenjem. To se posebno odnosi na odredbu članka 114. stavak 2. točka 7. Obiteljskog zakona koja propisuje da roditelj zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava ako ne skrbi dulje od tri mjeseca o djetetu s kojim ne živi. Centri tu odredbu često tumače na način da skrb svode na to da roditelj makar jednom ili par puta u tri mjeseca posjeti svoje dijete. Tako se dešava da roditelji formalno posjećuju dijete jednom ili par puta svaka tri mjeseca, a centri ne pokreću postupak lišenja prava na roditeljsku skrb.

Također smo primijetili da se mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi, koja je najučinkovitija mjera obiteljskopravne zaštite, ne izriče u dovoljnoj mjeri, odnosno često se ne izriče pravovremeno, a iz određenog broja izvješća vršitelja nadzora, vidljivo je da se mjera provodi samo formalno.

Kao najveći problem uočavamo pasivnost i sprost centara u predmetima u kojima se opstruiraju susreti i druženja djece i roditelja, kao i uopće roditeljska skrb roditelja s kojim dijete ne živi (najčešće očeva). Do intervencije u takvim slučajevima često dolazi prekasno, te smatramo nužnim veći angažman centara u tom pogledu.

Vežano uz navedenu problematiku smatramo potrebnim naglasiti važnost oca u životu djece. Praksa pokazuje da nakon prestanka obiteljske zajednice znatno veći broj djece ostaje živjeti s majkom nego s ocem. Nesporna je činjenica važnosti obitelji i roditelja u životu djeteta. O pravu djeteta na neodvajanje od svojih roditelja govori se u članku 9. Konvencija o pravima djeteta, a Obiteljski zakon u članku 98. stavku 1. propisuje da roditeljska skrb pripada majci i ocu ravnopravno, zajednički i sporazumno. Nijedan od roditelja nema veću pravnu ulogu u pogledu djeteta, osim ako je odlukom nadležnog tijela odlučeno suprotno. Stoga se u trenutku prestanka obiteljske zajednice upravnim i sudskim odlukama kojima se uređuju odnosi u obitelji, osim u izuzetnim slučajevima kada je to potrebno radi zaštite dobrobiti djeteta, odlučuje o tome s kojim od roditelja će dijete živjeti, što pretpostavlja i nadalje postojanje ravnopravne, zajedničke i sporazumne roditeljske skrbi o djetetu, a istovremeno se odlučuje na koji način će se odvijati susreti i druženja djeteta s roditeljem s kojim više ne živi.

Iz predmeta kojima se Ured pravobranitelja za djecu bavio tijekom 2005. godine ponovno je uočeno da vrlo često nakon prestanka obiteljske zajednice, kada u najvećem broju slučajeva djeca ostaju živjeti s majkom, dolazi do ozbiljnih povreda prava djece, bilo iz razloga što susrete i druženja roditelji koriste kao «poligon» međusobnih razračunavanja radi neriješenih partnerskih, emocionalnih, imovinskih ili drugih odnosa. Ti sukobi predstavljaju najizravniji napad na psihičko zdravlje djeteta koje najčešće tome nazoči, bilo iz razloga što roditelj kod kojega dijete živi drugom zabranjuje te susrete i druženja, izbjegava ih ili opstruira. Katkada se susreti i druženja zloupotrebljavaju na način da se isti ne koriste za radosno i sadržajno druženje sa djecom nego za «istrage o drugom roditelju», a što muči dijete. Konačno, određeni broj slučajeva ukazuje i na to da se određeni broj roditelja s kojima djeca ne žive, nakon prestanka obiteljske zajednice prestaje interesirati za dijete i potpuno prekida s djetetom svaki kontakt, te ga na taj način grubo zanemaruje.

Velik je značaj oba roditelja u životu djeteta, bez obzira na činjenicu da li oni žive zajedno ili ne. Obzirom na navedeno ovaj je Ured učestalo skretao pozornost roditeljima koji su se obraćali za pomoć, kao i centrima koji su vodili postupak na činjenicu nužnosti nastavka obiteljskog odnosa djeteta s oba roditelja, te nastavka kontinuirane brige i adekvatnog «vođenja» djeteta od strane oba roditelja, te učenja roditelja vještinama roditeljstva uz stalno napominjanje da roditeljska uloga nije dovršena činjenicom završetka partnerske zajednice.

1.2. UDOMITELJSTVO

Čl. 20. Konvencije o pravima djeteta

«Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno obiteljske okoline, ili kojemu se zbog njegova najboljeg interesa ne može dopustiti da u njoj ostane, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć od strane države.»

«Države stranke će takvom djetetu osigurati zamjensku skrb u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom.»

«Takva skrb može, inter alia, uključivati smještaj kod hranitelja, kafalu po islamskom pravu, posvojenje ili, kad je to prijeko potrebno, smještaj u odgovarajuće ustanove za skrb o djeci. Pri razmatranju rješenja, osobita pozornost mora se posvetiti osiguranju kontinuiteta u djetetovu odgoju, kao i njegovu etničkom, vjerskom, kulturnom ili jezičnom podrijetlu.»

Jedan od prioriteta socijalne reforme u Hrvatskoj je deinstitutionalizacija, a jedan od osnovnih ciljeva tog procesa je poboljšanje kvalitete života djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Za tu je djecu potrebno organizirati kvalitetne oblike skrbi izvan vlastite obitelji. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi je poduzelo određene aktivnosti u cilju unapređenja udomiteljstva u Hrvatskoj. Učinjena su određena zakonska poboljšanja, što se primjerice odnosi na izdavanje dozvola za obavljanje udomiteljstva i njihovo obnavljanje nakon dvije godine, na obavezno pohađanje tečajeva za udomitelje, na smanjenje broja udomljene djece na maksimalno 5 u jednoj udomiteljskoj obitelji, na određivanje zajedničkih i posebnih uvjeta

u pogledu stambenih, socijalnih i drugih uvjeta za djecu, kao i posebnih takvih uvjeta za djecu žrtve obiteljskog nasilja. Važno je napomenuti da je 2005. godina bila obilježena UNICEF-ovom akcijom «Svako dijete treba obitelj», kroz koju se akciju nastojao razviti pozitivan stav javnosti prema institutu udomiteljstva. Upravo zahvaljujući navedenoj akciji UNICEF-a, kao i sustava socijalne skrbi koji je u svakom centru za socijalnu skrb odredio osobu koja je bila educirana za davanje potrebnih informacija i uputa potencijalnim udomiteljima broj stranaka koji se obraćao Uredu znatno je manji nego u prošlom razdoblju.

Smatramo važnim napomenuti da smo, baveći se problematikom udomiteljstva djece, uočili veliku važnost kriterija za odabir udomiteljske obitelji, te da bi s prvim ulaskom djeteta u obitelj trebala započeti i stručna podrška djetetu i udomiteljskoj obitelji, suradnja s nositeljima odgojno-obrazovnog sustava, kao i lokalnom zajednicom radi uključivanja djece u sve sadržaje koje ona pruža. Smještajem djece u udomiteljske obitelji akcija stručnjaka nikako ne bi smjela biti završena, već bi trebala predstavljati samo jednu fazu u pružanju pomoći biološkoj obitelji u pripremanju za ponovno preuzimanje svoje funkcije u skrbi o djeci.

Svakako je važno napomenuti da se Uredu pravobranitelja za djecu obraćala u više navrata jedna humanitarna udruga zamolbom za pomoć pri ubrzavanju izdavanja dozvole za obavljanje udomiteljstva, obzirom da su obitelji koje se bave navedenom djelatnošću unutar humanitarne udruge svoje zahtjeve podnijele nadležnom Centru krajem 2004. godine, a da isti postupak do kraja godine nije bio okončan. Prema saznanjima ovog Ureda navedene obitelji do veljače 2006. godine još uvijek nisu dobile potrebne dozvole, a djeca su još uvijek smještena u tim obiteljima, što ukazuje na nedovoljan angažman nadležnog tijela usmjeren na zaštitu djece.

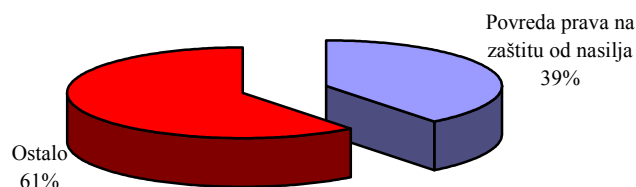
1.3. PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA

Članak 19. Konvencije o pravima djeteta

«Države stranke će poduzeti sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlouporaba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine(u) roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je povjerena skrb o djetetu.»

grafikon 1

Povreda prava na zaštitu od nasilja

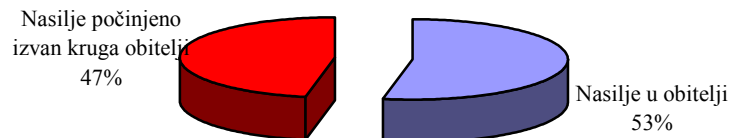

U odnosu na ukupan broj prijava povreda pojedinačnih prava djece kojima se u 2005. godini bavio Ured pravobranitelja za djecu, u čak 39% (164) slučajeva radilo se o povredama prava

na zaštitu od nasilja, a 354 djece je bilo izloženo nekom od navedenih oblika nasilja (grafikon 1).

U 53% slučajeva (87) povreda prava se dogodila u obitelji, a u 47% (77) slučajeva nasilje se dogodilo izvan kruga obitelji (grafikon 2).

grafikon 2 **Nasilje u obitelji u ukupnom broju prijavljenih povreda prava na zaštitu od nasilja**

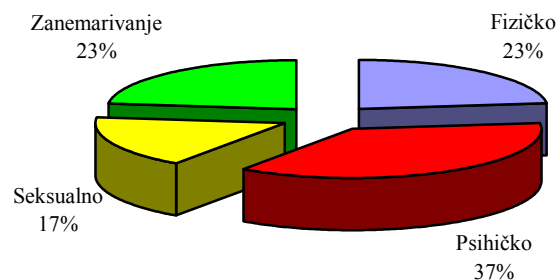
Nasilje izvan obitelji odnosi se na nasilje u institucijama i «ostalo» nasilje (23) slučaja kao što su primjerice nasilje na drugim mjestima ili nasilje vezano uz drukčiji odnos između počinitelja i djeteta nego li u prethodnim vrstama nasilja.

1.3.1. OBITELJSKO NASILJE

Ured pravobranitelja za djecu zaprimio je tijekom 2005. godine ukupno 87 prijavu povrede prava koje su se odnosile na nasilje u obitelji i zanemarivanje, a kojima je bilo obuhvaćeno ukupno 153-ero djece. S obzirom na učestalost nasilja samo 5% povreda odnosilo se na jednokratno nasilje, dok je u preostalim 95% slučajeva nasilje u obitelji bilo višekratno, odnosno kontinuirano.

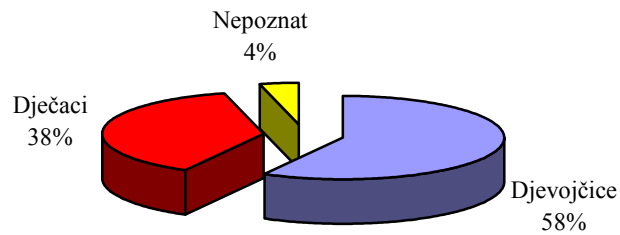
Od ukupnog broja prijava 32 prijave odnosile su se na prijave psihičkog nasilja (37%), po 20 na prijave fizičkog nasilja i zanemarivanje skrbi o malodobnoj djeci (23%), 15 prijava (17%) odnosilo se na prijave seksualnog nasilja (grafikon 3).

grafikon 3 **Oblici nasilja u obitelji**

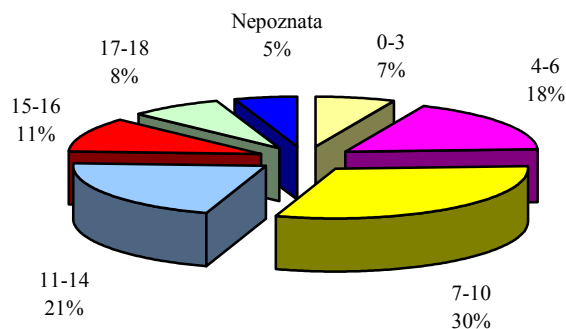

U odnosu na spol djece obuhvaćene nasiljem u obitelji, 58% slučajeva nasilja odnosilo se na djevojčice, u 38% slučajeva žrtve nasilja bili dječaci dok je u 4% slučajeva spol djeteta bio nepoznat. (grafikon 4)

grafikon 4 **Spol djece obuhvaćene nasiljem u obitelji**

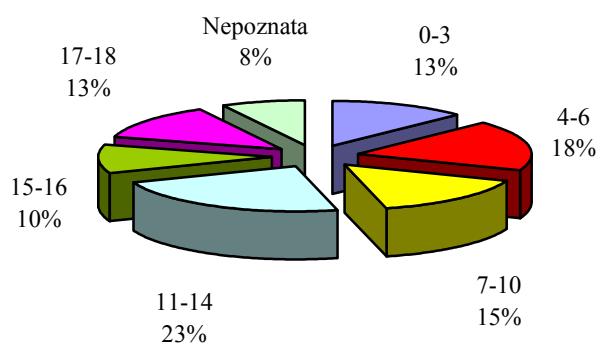
grafikon 5 **Dob djece obuhvaćene nasiljem u obitelji**

Kao što je vidljivo iz grafikona 5. najveći broj djece obuhvaćen nasiljem u obitelji bio je u dobi od 7 do 10 godina (30%). 21% djece bilo je u dobi od 11 do 14 godina, 18% djece u dobi od 3 do 6 godina, djece, 11% djece u dobi od 15 do 16 godina, 8% djece u dobi od 17 do 18 godina, 7% u dobi od 0 do 3 godine dok je u 5% slučajeva dob djece bila nepoznata (grafikon 5).

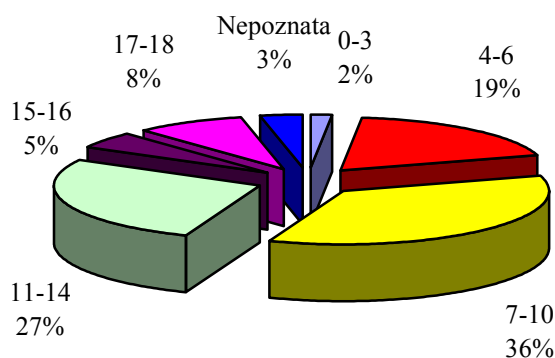
Vezano uz pojedine oblike nasilja treba istaknuti da je prema prijavama fizičko nasilje u obitelji trpio najveći broj djece u dobi od 11 do 14 godina (23%) i djece u dobi 4 do 6 godina (18%), (grafikon 6).

grafikon 6 **Dob djece koja trpe fizičko nasilje u obitelji**

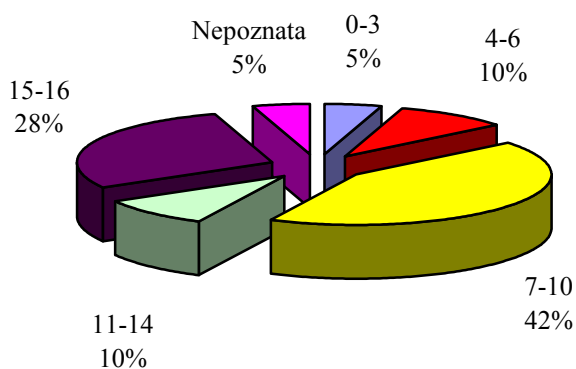
Psihičkom nasilju u obitelji bio je izložen najveći broj djece u dobi od 7 do 10 godina (36 %) te djece u dobi od 11 do 14 godina (27%), (grafikon 7).

grafikon 7 **Dob djece koja trpe psihičko nasilje u obitelji**

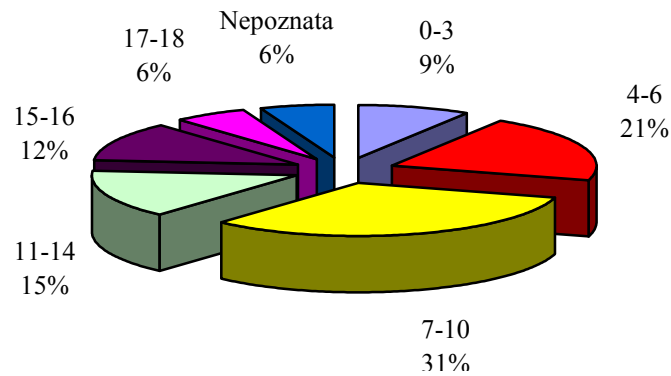
Seksualno nasilje u obitelji, prema prijavama, trpila su najviše djeca u dobi od 7 do 10 godina (42%) te djeca u dobi od 15 do 16 godina (28%), (grafikon 8).

grafikon 8 **Dob djece koja trpe seksualno nasilje u obitelji**

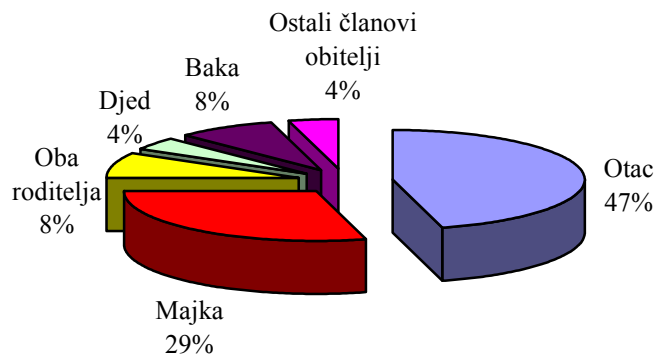
Zanemareno je u obitelji bilo najviše djece u dobi od 7 do 10 godina (31 %), te u dobi od 4 do 6 godina (21 %), (grafikon 9).

grafikon 9 Dob djece koja trpe zanemarivanje u obitelji

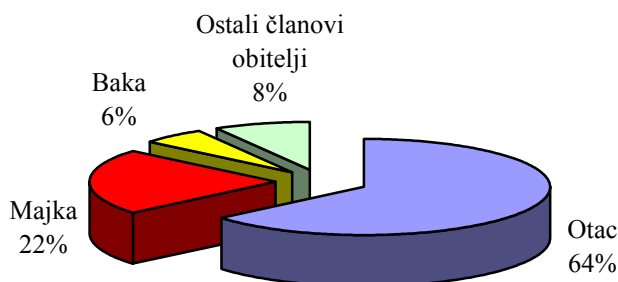
Počinitelj fizičkog nasilja u obitelji u 47% slučajeva bio je otac, u 29% slučajeva majka, u 8 % slučajeva baka, u 4 % slučajeva djed. Oba roditelja bili su počinitelji fizičkog nasilja u 8 % slučajeva, dok su u 4% slučajeva počinitelji bili ostali članovi obitelji (grafikon 10).

grafikon 10 Počinitelji fizičkog nasilja u obitelji

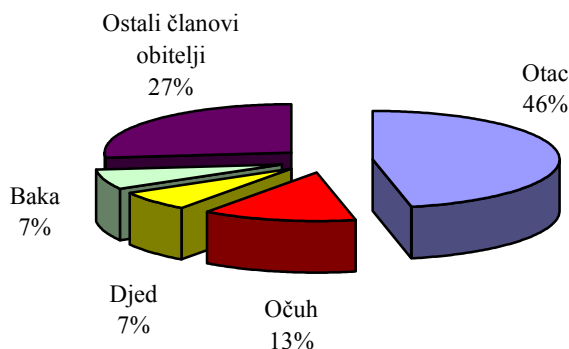
Počinitelj psihičkog nasilja u obitelji u 64% slučajeva bio je otac, u 22% slučajeva majka, u 6 % slučajeva baka dok su u 8% slučajeva počinitelji bili ostali članovi obitelji (grafikon 11).

grafikon 11 **Počinitelji psihičkog nasilja u obitelji**

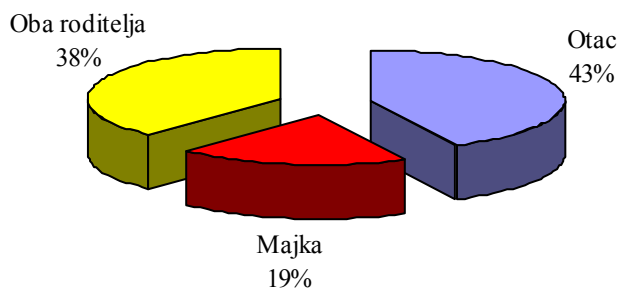
Vežano uz seksualno nasilje u obitelji u 46% slučajeva počinitelj seksualnog nasilja bio je otac, u 27% slučajeva počinitelji su bili ostali članovi obitelji, u 13% slučajeva očuh, u 7% slučajeva djed, dok je u 7% slučajeva počinitelj bila baka (grafikon 12).

grafikon 12 **Počinitelji seksualnog nasilja u obitelji**

U slučajevima zanemarivanja skrbi o djeci počinitelj je u 43 % slučajeva bio otac djeteta, u 38% slučajeva djecu su zanemarivala oba roditelja, a u 19 % slučajeva je to bila majka (grafikon 13).

grafikon 13 **Počinitelji zanemarivanja u obitelji**

Od ukupno 87 prijavljenih slučajeva nasilja u obitelji i zanemarivanja prijavitelji su u najvećem broju slučajeva bili roditelji djeteta (40 %). Uz roditelje prijavitelji su u 16% slučajeva bile institucije i udruge te druge osobe, u 14 % slučajeva prijavitelji su bili anonimni, u 7% bake i djedovi, u 6 % slučajeva prijavitelj je bilo dijete-žrtva nasilja dok je u 1 % slučajeva postupak pokrenut na inicijativu Ureda.

Na kraju izvještajnog razdoblja zatražili smo od Ministarstva unutarnjih poslova ukupne podatke vezane uz obiteljsko nasilje za 2005. godinu. Iz njih proizlazi da je tijekom 2005. godine policija intervenirala zbog obiteljskog nasilja u 15. 696 slučajeva što je za 6,2 % više nego u 2004. godini. Tom prilikom privedeno je 5. 998 osoba (36,2 % više nego u 2004. godini) od kojih je zadržano 4. 454 (30,6% više u odnosu na prethodnu godinu). Protiv 14.795 počinitelja obiteljskog nasilja podnesena je prekršajna prijava (što je 20% više nego u 2004.g., dok je protiv 3. 324 počinitelja podnesena kaznena prijava (za 16,1 % više nego u 2004.g.)

Vezano uz postupanje temeljem čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji policija je zbog prekršaja «nasilničko ponašanje u obitelji» prijavila 14. 246 počinitelja od kojih je 28,44 % privedeno prekršajnom sucu, a 24,46 % zadržano u prostorima redarstvenih vlasti. Od strane prekršajnog suca donijeto je 2. 941 odnosno 20,64% izvršnih rješenja, a u 53 slučaja od strane redarstvenih vlasti podnesene su žalbe na rješenja prekršajnih sudaca.

Počinjnim nasilničkim prekršajem oštećeno je ukupno 3.155 djece (17,53%) i to 2.237 djece mlađe od 14 godina.

U odnosu na poduzete mjere, prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova u 283 slučaja predložena je zaštitna mjera oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja, u 2.097 slučajeva zaštitna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti, u 1.806 slučajeva zaštitna mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana, u 372 slučaja zaštitna mjera približavanja žrtvi nasilja, u 52 slučaja zaštitna mjera zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, u 253 slučaja zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, a u 53 slučaja zaštitna mjera osiguranja zaštite osobe izložene nasilju. Prema počiniteljima prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji izrečene su ukupno 112 zaštitnih mjera koje spadaju u djelokrug rada policije i to: 47 zabrane približavanja žrtvi nasilja, u 15 slučajeva zaštitna mjera zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, u 35 slučajeva zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, te u 15 slučajeva zaštitna mjera oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja. 1.806 zaštitne mjere oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja, približavanja žrtvi nasilja.

Vezano uz počinjenje kaznenog djela «nasilničko ponašanje u obitelji» (čl. 215.a Kaznenog zakona RH) policija je tijekom 2005. godine otkrila i kazneno prijavila 657 osoba zbog počinjenja 1.857 kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji. Tim kaznenim djelima bilo je obuhvaćeno 132 djece (6,61%).

1.3.2. NASILJE U INSTITUCIJAMA

Od 931.927 djece u Hrvatskoj oko 75% djece dnevno pohađa ili dječji vrtić, osnovnu ili srednju školu te učenički dom. 3% djece je svakodnevno smješteno u domovima, i to u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, u domovima za tjelesno ili mentalno oštećenu djecu ili u domovima za djecu s poremećajima u ponašanju. Djeca i mladi pohađaju ili su smješteni u 503 dječja vrtića, 838 osnovnih škola, 401 srednju školu, 53 učenička doma,

18 domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 27 domova za tjelesno ili mentalno oštećenu djecu i 11 domova za djecu s poremećajima u ponašanju.

Iz navedenih podataka razvidno je koliko je važna međusobna suradnja nadležnih institucija države i drugih subjekata koji se bave djecom i zaštitom dječjih prava u stvaranju preduvjeta sigurnog okruženja, prevencije nasilja i zaštite djece u navedenim institucijama.

Ured pravobranitelja za djecu je bio i u 2005. godini aktivno uključen u poslove oko praćenja primjene Protokola za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima kojeg je u listopadu 2004. godine donijela Koordinacija za društvene djelatnosti i ljudska prava Vlade Republike Hrvatske kao i u ostale aktivnosti tijela javne vlasti i javnih ustanova i institucija u cilju sprečavanja i zaštite djece i mladih od nasilja.

1.3.2.1. NASILJE U ODGOJNO – OBRAZOVNIM USTANOVAMA

Kao što smo to naveli u prethodnim izvješćima svjedoci smo velikog broja prijava slučajeva nasilja u osnovnim i srednjim školama, kako nasilja među samim vršnjacima, tako i nasilja učitelja, nastavnika i ostalih zaposlenika škola nad djecom. S tim u vezi, u sklopu cjelovitih aktivnosti radi suzbijanja svih oblika nasilja, jedna od zadaća i Ureda pravobranitelja za djecu je rad na promicanju temeljnih ljudskih vrijednosti koji isključuju bio kakve oblike nasilja, a naročito kod onih kojima su djeca i mladi povjereni radi učenja i odgoja.

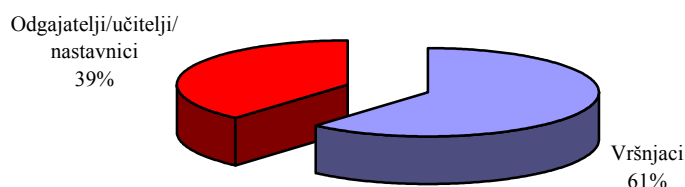
Možemo zaključiti da je tijekom 2005. godine javnost bila senzibilizirana za problematiku nasilja pa se sada nešto što se smatralo «dječjim pretjerivanjem i normalnim ponašanjem premjerenim odrastanjem» ipak preispituje. Provedba Programa za sprečavanje nasilja među djecom i mladima Vlade Republike Hrvatske i Protokola za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima polako daje rezultate. Učenici i roditelji sve češće prijavljuju pojave sukoba i nasilja. Također se bilježi i povećani broj prijava nasilja među djecom i nad djecom od samih učitelja. Isto tako tijekom 2005. godine izmjenama i dopunama zakona o osnovnom i srednjem školstvu u odnosu na zaštitu djece od neprimjerenog postupanja odraslih konačno su proširene odredbe o uvjetima koje zaposleni u školama trebaju imati da bi uopće mogli radili s djecom kao i uvođenje mogućnosti udaljenja s posla zaposlenika u slučaju pokretanja kaznenog postupka za kaznena djela zbog kojih uopće ne bi nikada ni mogli raditi s djecom. Tako je izmjenama članka 72. Zakona o osnovnom školstvu (Narodne novine broj 76/05.) i 76. Zakona o srednjem školstvu (Narodne novine broj 81/05) regulirano da «...rad u osnovnoj školi odnosno srednjoj školi ne može obavljati osoba koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv Republike Hrvatske, kazneno djelo primanja mita, kazneno djelo nasilničkog ponašanja, kazneno djelo zlouporabe opojnih droga, neko od kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnoga ćudoređa te neko od kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži te da se učitelj, nastavnik, stručni suradnik i drugi radnik u srednjoj školi protiv kojega je pokrenut kazneni postupak za neko od navedenih kaznenih djela udaljava od obavljanja poslova u odgojno-obrazovnom radu do pravomoćnosti sudske presude, odnosno do obustave postupka, odbačaja prijave ili odustanka od gonjenja.» Skrećemo pozornost da bi svakako bilo nužno i u Zakonu o osnovnom školstvu, institut udaljenja s posla proširiti i na ostale radnike u školi i koji su u izravnom doticaju s djecom, (kao što je to u Zakonu o srednjem školstvu propisano, a ne samo učitelja i stručnih suradnika), što je i bila primjedba ovog Ureda pri predlaganju amandmana pri Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

U 2005. godini napisi u medijima su ukazali i na problem agresivnog ponašanja djece prema odraslima, posebice u odgojno-obrazovnim institucijama. Ovo je posebno zabrinjavajuće zato što djeca koja se ovako ponašaju trebaju značajnu stručnu i dobro promišljenu pomoć i podršku u ovladavanju svojom ljutnjom, bijesom, uspostavljanju samokontrole, u izgradnji empatije i izgradnji odgovornosti prema sebi i prema drugima.

Tijekom 2005. godine zaprimljene su 44 pojedinačne prijave nasilja koje se dogodilo u odgojno-obrazovnim ustanovama (vrtiću, osnovnoj ili srednjoj školi). U 2004. godini bilo ih je 61.

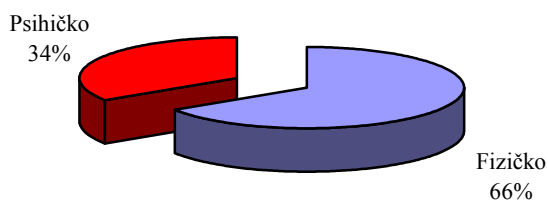
Od ukupnog broja prijavljenog nasilja 61% slučajeva odnosilo se na nasilje među vršnjacima, 39% slučajeva na nasilje odraslih nad djecom (odgajatelja, učitelja, nastavnika i profesora), (grafikon 14).

grafikon 14 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

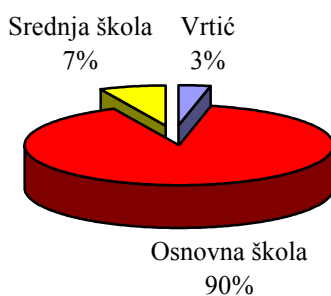
U 66% slučajeva radilo se o fizičkom nasilju a u 34% slučajeva o psihičkom nasilju (grafikon 15).

grafikon 15 Vrste nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama

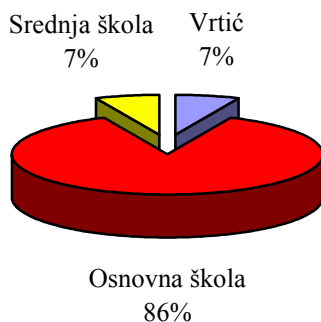

Prema razinama obrazovanja, značajan je podatak da je u vrtićima najmanji broj slučajeva nasilja, i to fizičkog 3% i psihičkog 7%. Fizičkog nasilja u osnovnim školama bilo je 90% slučajeva, a u srednjim školama 7% (grafikon 16). U odnosu na psihičko nasilje osnovne škole zastupljene su sa 86%, a srednje s 7% (grafikon 17).

grafikon 16 **Fizičko nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama**

grafikon 17 **Psihičko nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama**

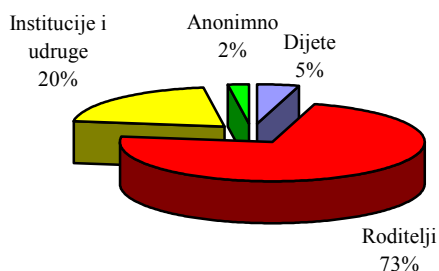

Prema spolu djece nad kojom je vršeno nasilje uočeno je da se u 16% slučajeva radilo o djevojčicama, a u 73 % slučajeva o dječacima, dok je u 11% slučajeva spol bio nepoznat.

Prema dobi djece obuhvaćene nasiljem u 56% slučajeva se radilo o djeci između 11 i 14 godina, 25% slučajeva između 7 i 10 godina, 11% slučajeva između 15 i 16 godina, 2% slučajeva između 17 i 18 godina i 4% slučajeva između 3 i 6 godina.

Podnositelji prijava slučajeva nasilja većinom su bili roditelji i to u 73% slučajeva, institucije i udruge u 20% slučajeva, djeca osobno 5% i anonimnih prijava 2% (grafikon 18).

grafikon 18 **Podnositelji prijava nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama**

Prema podacima koji su iz osnovnih i srednjih škola dostavljeni Ministarstvu znanosti obrazovanja i športa u školskoj 2004/2005. godini zabilježeno je 2506 slučajeva raznih oblika nasilja. Od toga se 337 slučajeva odnosilo na nanošenje tjelesnih ozljeda, 544 nasilnička ponašanja, 42 seksualna delikta, 291 sudjelovanje u tučnjavi, 28 provala, 124 krađe, više od 200 prijetnji, 420 verbalnog nasilja, 255 oštećivanja školske imovine, 73 narušavanja javnog reda i mira, 15 zloporabe opojnih droga i 30 neovlaštenog posjedovanja vatrenog oružja.

Od toga su se 1392 slučaja dogodila u samoj školi, 400 u školskom dvorištu a 200 na ulici izvan dosega škole. Od evidentiranih 2056 slučajeva, škola je uputila čak 1714 zahtjeva za intervenciju prema policiji, vatrogascima, zdravstvenim i socijalnim službama, državnom odvjetništvu, uredima državne uprave, ministarstvu ili stručno razvojnim službama izvan škole, a kako je to Protokolom za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima propisano. Škola je u 1424 slučaja izrekla odgojne mjere i od toga je 50 učenika isključeno iz škole a 42 učenika su premještena u drugu odgojno obrazovnu ustanovu.

Ako usporedimo broj prijava nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama koji su zaprimljeni u Uredu pravobranitelja za djecu s podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa možemo zaključiti da su u 1,8% slučajeva podnositelji prijava, pored za to, Protokolom za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima, ovlaštenih institucija ili zatražili pomoć od Ureda pravobranitelja za djecu ili nas u cilju praćenja provedbe Protokola obavijestili o tijeku događaja.

Naime, Protokol koji je u provedbi od listopada 2004. godine razradio je postupak u slučaju nasilja i za pretpostaviti je da će njegovom kontinuiranom i pravilnom primjenom biti ublažene posljedice nasilja, kako kod učenika tako i kod učitelja i profesora.

Mišljenja smo da je potrebno i dalje, uz sve mjere predviđene Programom aktivnosti Vlade Republike Hrvatske na sprječavanju nasilja među djecom i mladima, osnaživati timove koordinatora Protokola - predstavnike škole, centra za socijalnu skrb i policije, na način da proklamirana koordinacija postane i dnevna suradnja operativnog tima koji će u svakom trenutku imati pravovremenu podršku svojih sredina. Samo će na taj način slučajevi nasilja koji su specifični i traže individualni pristup biti promptno riješeni.

Prema iskustvima i stručnim mišljenjima poznato je da institut kazne sam po sebi ne rješava problem, ali i da bi svako dijete trebalo unaprijed znati što se smatra društveno neprihvatljivim ponašanjem. S tim u vezi važno je osnaživati dijete u svjesnosti o odgovornosti za donošenje vlastitih odluka koje se manifestiraju u ponašanju. Poučavanje djece od strane učitelja i nastavnika o rješavanju problema nenasilnim putem i međusobnoj kvalitetnoj komunikaciji može najviše pridonijeti prevenciji nasilja među učenicima i nasilju uopće. U tom smislu stvarna implementacija dugoročnih mjera iz Programa aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima tijekom 2005. godine svih njegovih sudionika svako bi trebala u ovoj problematici dati rezultate.

Također smatramo da i dalje treba raditi na poticanju aktivne međusobne suradnje koordinatora Protokola i stručnjaka i institucija koji se bave dijagnostikom i pružanjem psihološke i druge pomoći djeci i mladima. Naime, tijekom 2005. godine smo u nekoliko slučajeva mogli zaključiti da su mišljenja i stručne preporuke stručnjaka i institucija koji se bave dijagnostikom i pružanjem psihološke i druge pomoći djeci i mladima bile suprotne mišljenju stručno razvojnog tima škola, odnosno rad na pružanju pomoći djeci na rješavanju krizne situacije i prevladavanju problema je bio nekoordiniran i neusuglašen. U takvim

situacijama su djeca (bilo žrtve nasilja bilo počinitelji nasilja), zbog nedostatka zajedničkog rada i nedostatka cjelovitog uvida, u pravilu ostala bez adekvatne pomoći.

1.3.2.2. NASILJE U DOMOVIMA

Kao što je već spomenuto, Konvencija o pravima djeteta propisuje da djeca između ostalog imaju pravo na posebnu zaštitu i pomoć države smještajem kod udomitelja, usvojenjem ili boravkom u ustanovi za skrb o djeci koja su privremeno ili trajno bez obitelji. Upravo ta djeca čine jednu od najranjivijih skupina djece.

U 2005. godini Ured je zaprimio 10 prijava koje su se odnosile na nasilje u domovima i ostalim institucijama. Od ukupnog broja slučajeva, 5 prijava odnosilo se na seksualno nasilje, 4 na fizičko nasilje dok se 1 prijava odnosila na psihičko nasilje.

U najvećem broju slučajeva (5) počinitelji su bili zaposlenici domova i institucija u kojima su bila smještena djeca, u 2 slučajeva odgajatelji koji neposredno rade s djecom, dok su u 3 slučajeva počinitelji nasilja bili vršnjaci.

Iako su predmeti ove vrste povrede prava zastupljeni u malom broju u odnosu na druge vrste predmeta oni su zbog svoje težine bili predmetom osobite pažnje. Naime, ovo izvješajno razdoblje obilježila su neka događanja u domovima (Dom za djecu «Maestral», Dom za djecu «Maslina», Dom za odgoj djece i mladeži Pula, Centar za odgoj, obrazovanje i osposobljavanje mladeži Lug i dr.) koja su, ne samo dovela u sumnju adekvatnost skrbi koja se u nekim ustanovama pruža djeci, već su zabrinula javnost sumnjom o najgorim oblicima zlostavljanja smještene djece. O događanjima u Domu za djecu bez odgovarajuće skrbi «Blaženi Alojzije Stepinac» u Brezovici pravobraniteljica za djecu izvijestila je Sabor RH prilikom podnošenja izvješća o svom radu za 2004. godinu. Tom prilikom je istaknuto kako je podnesena kaznena prijava protiv zaposlenika doma, obaviješteno Županijsko državno odvjetništvo o sumnji na spolno zlostavljanje djece te zatražena izvješća od svih nadležnih tijela. S obzirom na okolnost da je ostavkom pravobraniteljice i njezinih zamjenika ovaj Ured onemogućen u daljnjem postupanju u trenutku pisanja ovog izvješća trenutno ne raspoložemo službenim podacima o tijeku postupka i svim poduzetim mjerama. Nadamo se da će sva nadležna tijela u skladu sa svojim ovlastima poduzeti sve potrebne radnje kako bi se djeca smještena u ustanovama maksimalno zaštitila te im bila pružena adekvatna skrb, a što će ovaj Ured u okviru svojih zakonskim ovlasti osobito pažljivo pratiti.

1.3.3. PEDOFILIJA

S obzirom na okolnost da je pedofilija prepoznata kao jedan od najozbiljnijih problema današnjice te je u organizaciji Ureda za ljudska prava Vlade RH organizirana i Regionalna konferencija na temu "Opasnosti od pedofilije" na kojoj su prezentirani podaci ovog Ureda smatrali smo da bi ovoj temi trebalo obratiti posebnu pozornost stoga smo je obradili kao posebno poglavlje. Podaci koji su izneseni u ovom poglavlju, za razliku od drugih dijelova ovog izvješća, odnose se na razdoblje od formiranja Ureda (period od 2,5 godine).

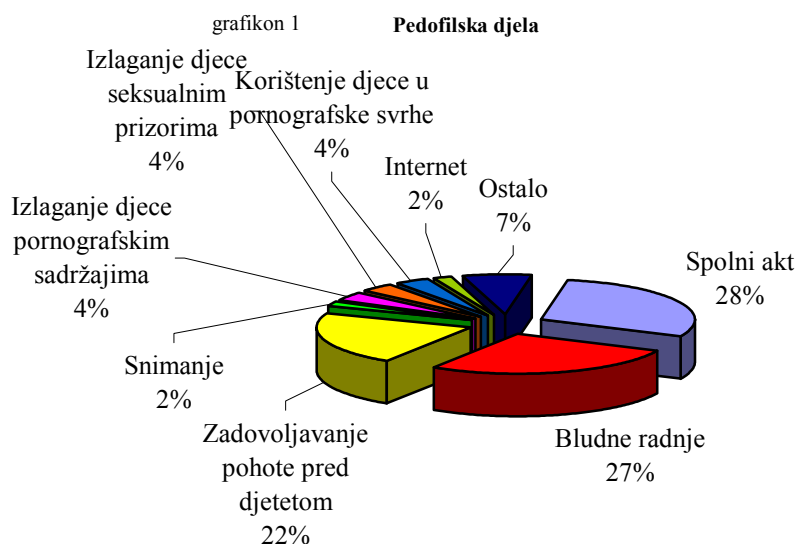
Ured pravobranitelja za djecu zabilježio je 46 slučajeva koji u užem ili širem smislu predstavljaju slučajeve pedofilije kojima je bilo obuhvaćeno ukupno 84-ero djece. Ovi slučajevi su razmatrani kao slučajevi povrede osobnih i pravosudno-zaštitnih prava djece. Od ukupnog broja predmeta zaprimljenih u Uredu ovi predmeti predstavljaju 5% slučajeva.

Osim pojedinačnih slučajeva u kojima je uglavnom lako odrediti broj, dob i spol ugrožene djece zabilježeni su i slučajevi u kojima su pojedinci ugrozili ili mogli potencijalno ugroziti nepoznatu grupu djece. U tim slučajevima su kao počinitelji prijavljeni: nastavnik, «egzibicionist», reklamno poduzeće. U slučaju gdje je počinitelj nastavnik radi se o većem broju učenika srednje škole (oko 20-tak djece) djece. U druga dva slučaja radi se o potencijalnoj ugroženosti nepoznatog broja djece vezano uz ponašanje prijavljenog počinitelja na javnom mjestu (zadovoljavanje pohote pred djecom i/ili korištenjem djece u marketinške svrhe kao poticanje pedofilije).

Pedofilija u užem smislu (prema DSM IV) smatra se seksualnim poremećajem koji uključuje seksualnu aktivnost s predpubertetskim djetetom u kome počinitelj ima najmanje 16 godina i stariji je bar 5 godina od djeteta. Iako se djetetom smatraju samo osobe do 14 godina starosti prikazali smo i slučajeve seksualnih aktivnosti s maloljetnicima u dobi od 14 do 18 godina.

Pedofilskim djelima smatraju se: spolni akt, bludne radnje, zadovoljavanje pohote pred djetetom (pokazivanje, masturbiranje), snimanje djeteta, izlaganje djece pornografskim sadržajima, korištenje djece u pornografske svrhe, pedofilska djela putem interneta i ostalo.

Od 84-ero zlostavljane djece (46 prijavljenih slučajeva), (grafikon 1) u najvećem broju slučajeva se radi o spolnom aktu (28% od ukupnog broja djece), bludnim radnjama (27%) i zadovoljavanju pohote pred djetetom (22%). Radi se dakle o 43 seksualno zlostavljane djece čiji razvoj je ometen, čiji je doživljaj svijeta promijenjen i djece koja su dugoročno spriječena u zadovoljavanju temeljnih ljudskih potreba za sigurnošću, ljubavlju, poštovanjem i samopoštovanjem. U rasponu pojavnosti od 2 do 7% zabilježena su ponašanja kao: snimanje djeteta (1 dijete), izlaganje pornografskim sadržajima (2 djece), izlaganje seksualnom prizorima (dvoje djece), korištenje djece u pornografske svrhe (dvoje djece), distribucija fotografija golog djeteta putem interneta (1 dijete) i ostalo: seksualne aluzije prema djetetu, marketinško korištenje fotografija nage djece.

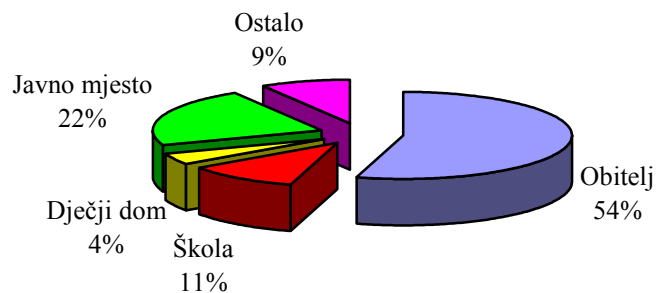
Pedofilijom u širem smislu smatramo djela koja predstavljaju stvaranje uvjeta za ostvarivanje pedofilskih djela i postojanje potencijalnih žrtava (npr. dostupnost pedofilskih sadržaja na internetu ili elektroničkim medijima - bez saznanja o pojedinačnoj ugroženosti djeteta ili npr. reklamna oslikanost kombija fotografijama golih tijela male djece).

Djevojčice su bile žrtve u 61% slučajeva, dječaci u 33%, a za 6% djece nije bilo moguće doznati spol iz dokumentacije.

Najmlađe seksualno zlostavljano dijete (prema prijavi) imalo je tri godine. Odredimo li 14 godina kao dobnu granicu za određenje pedofilije (prema DSM-IV) Ured je zabilježio 48-ero zlostavljane djece. U dobi od 15 do 18 godina je 16-ero djece, a nepoznate dobi je 20 djece.

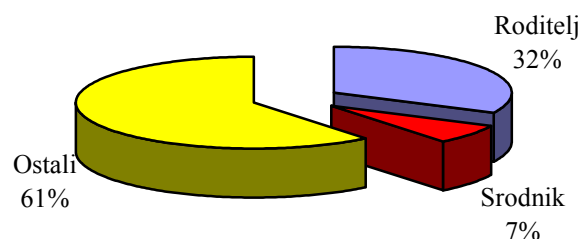
U 54% slučajeva mjesto (grafikon 2) počinjenja pedofilskog nedjela je obitelj, u 22% javno mjesto (park, željeznički kolodvor, igralište i ulica), u 11% škola, u 4% dječji dom, a u 9% su to ostala mjesta (npr. stan zlostavljača).

grafikon 2 Mjesto počinjenja pedofilskih djela

U statističkom smislu 84-ero djece je zlostavljano od 56 počinitelja (tablica 3) od kojih su roditelji u 32% slučajeva. U 7% slučajeva su to djetetovi srodnici (djed, brat, stric, bratić), a u 61% slučajeva to su ostali počinitelji: očuh, prijatelj obitelji, susjed, kum, kuma, podstanar u kući roditelja, «dobročinitelj» obitelji, «zaručnik», nastavnik ili trener, zaposlenik doma, vozač autobusa, djetetu nepoznata osoba na vanjskom prostoru.

grafikon 3 Počinitelji pedofilskih djela

Više od polovice počinitelja je u dobi od 40-65 godina (54%), 23% ih je u dobi od 18-40 godina, 5% počinitelja su maloljetnici od 16-18 godina dok nam je 18% počinitelja nepoznate dobi. Muškarci su počinitelji u 89% slučajeva, a žene (uvijek zajedno s muškarcima) u 11% slučajeva.

U odnosu na iznesene podatke o pravu na zaštitu od nasilja treba naglasiti da je nasilje nad djecom ozbiljan društveni problem i ono predstavlja jedan od najčešćih oblika kršenja temeljnih dječjih prava, koji ostavlja ujedno i najteže posljedice. Prema podacima Ureda, dječja prava najčešće se krše upravo na onim mjestima gdje bi djeca trebala biti najzaštićenija, a to su obitelj, ustanove za zbrinjavanje djece i škola, dok su najčešći počinitelji strahota upravo oni koji bi djeci trebali pružiti sigurnost i zaštitu.

Da bi se ovo zlo spriječilo, nužno je mobilizirati društvo kako bi se zajedničkim snagama zaštitilo djecu i pri tom uvijek postupati kao da se radi o našoj djeci, a ne nekoj «tuđoj».

S obzirom na ovaj izrazito zabrinjavajući i rastući problem koji gotovo svakodnevno puni crne kronike u izvještajnom razdoblju zamijećeni su i pozitivni pomaci u zakonskoj regulativi ove materije. Tu prvenstveno mislimo na donošenje Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji u čijem je donošenju aktivno sudjelovala i pravobraniteljica za djecu, a kojem je svrha osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unapređenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji među kojima su u velikom broju i djeca.

Nadalje, Nacionalnim planom aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. - 2012. kao ciljevi postavljeni su, između ostalih, sustavno jačanje svijesti o važnosti zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja i smanjenje broja slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece, unapređivanje sustava zaštite djece od zlostavljanja, jačanje profesionalne svijesti u obavljanju poslova zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja, jačanje prevencije i pravodobne identifikacije zlostavljanja i zanemarivanja djece te odgovornosti za brzo poduzimanje učinkovitih mjera zaštite djece, prevencija i zaštita djece od svih oblika zlostavljanja. Ured pravobranitelja za djecu je tijekom izrade Nacionalnog plana predložio kontinuirano provođenje edukacije djelatnika domova u kojima su smještena djeca sa ciljem prepoznavanja svih oblika zlostavljanja i zanemarivanja djece, osiguranje dovoljnog broja i vrste stručnjaka za rad s djecom u ustanovama socijalne skrbi te osvještavanje javnosti na postojanje zakonske zabrane tjelesnog kažnjavanja djece.

Nacionalnim planom predviđene su mjere:

- donošenje Nacionalne strategije za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja
- izrada preventivskih i intervencijskih programa zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja
- izmjena postojećih zakonskih propisa u cilju unapređenja zaštite djece od zlostavljanja te njihova kvalitetna provedba
- donošenje Protokola o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece

Ovu posljednju predviđenu mjeru osobito pozdravljamo budući smo u svom radu zamijetili potrebu detaljnog reguliranja načina postupanja nadležnih tijela u slučaju nasilja prema djeci. Pri tom smatramo da se protokolom trebaju regulirati postupanja svih nadležnih tijela ne samo u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece od strane osoba koje o djeci vode skrb već i u svim drugim slučajevima nasilja nad djecom neovisno o mjestu počinjenja nasilja i odnosu počinitelja i djeteta-žrtve (situacije kad je dijete žrtva nasilja i izvan roditeljskog doma, udomiteljske obitelji ili ustanove u kojoj je smješteno). Smatramo da svaki oblik nasilja prema djetetu mora imati posebnu težinu i kvalifikaciju bez obzira na mjesto počinjenja i

počinitelje. Naime, u sadašnjoj situaciji primjerice dijete žrtva nasilnog ponašanja susjeda ili drugih osoba koje nisu članovi djetetove obitelji ukoliko ono nema obilježja kaznenog djela tretira se kao prekršaj protiv javnog reda i mira. Stoga smatramo da je sukladno predloženim mjerama potrebno donijeti *lex specialis* kao što je Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim bi se kao poseban prekršaj tretirali svi oblici nasilja nad djecom kako bi se brzim i učinkovitim postupanjem nadležnih tijela djeca adekvatno zaštitila i u slučajevima kada štetno postupanje prema djetetu nema elemenata kaznenog djela, a nužna je zaštita djeteta (u nekim slučajevima zaštitna mjera zabrane približavanja djetetu ili zaštitna mjera uznemiravanja djeteta zasigurno bi imala pozitivan efekt jer bi se dijete osjećalo zaštićeno, a počinitelj dobio poruku o društvenoj osudi i neprihvatljivosti agresivnog ponašanja prema djeci).

Do donošenja posebnog zakona o zaštiti djece od nasilja smatramo da bi u postojeći Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji u krug osoba na koje se zakon odnosi svakako trebalo uključiti i osobe koje su u ljubavnoj ili seksualnoj vezi, a koja nema obilježja zajedničkog života (brojni primjeri adolescentskih veza koje su ispunjene nekim oblikom nasilja koje nema obilježja kaznenog djela).

Smatramo da na ovom području treba još mnogo učiniti, kako na suzbijanju nasilja u svim njegovim pojavnim oblicima, tako i na ublažavanju njegovih posljedica

Prevenција bi trebala biti ostvarivana u svim aspektima života pojedinca i cjelokupnom društvu i obuhvaćati sve moguće subjekte. Tako bi trebala biti usmjerena na zlostavljače, kao i na potencijalne žrtve zlostavljanja, te na mogućnosti lokalne zajednice i društva u cjelini.

U odnosu na počinitelje trebalo bi spriječiti da zlostavljači dođu u dodir s potencijalnim žrtvama. Iz tog razloga kontrola i nadzor osoba koje rade s djecom, bilo kao odgajatelji, nastavnici, djelatnici ustanova za zbrinjavanje djece pa i razni volonteri, donatori i dr., treba biti temeljita i kontinuirana, kako se ne bi događali propusti da se, primjerice, od osoba koje rade s djecom ili s njima dolaze u doticaj, ne traži potvrda o nekažnjavanju odnosno potvrda da protiv njih nije u tijeku kazneni postupak. Takav je propust uočen u vezi s Pravilnikom o vrsti doma za djecu i doma za odrasle osobe, njihovoj djelatnosti, te uvjetima glede prostora, opreme i potrebnih stručnih i drugih djelatnika doma socijalne skrbi kojim je propušteno provjera osobe koja želi osnovati dom.

Također bi trebalo predvidjeti da se i nakon zaposlenja redovito provjeravaju zaposlenici vezano uz njihovo psihofizičko zdravlje i sposobnost za obavljanje tako odgovornih poslova kao što je odgoj i skrb o djeci. Kontrola i nadzor ustanova treba biti efikasnija, redovitija i usmjerena na poštivanje prava djece. Takva vrsta nadzora treba se baviti prvenstveno djecom, zaštitom njihovih prava i izloženosti bilo kojim oblicima nasilja, uvođenjem mehanizama mogućnosti pritužbi djeteta te brzim i odlučnim reagiranjem usmjerenim prema zaštiti djeteta. Lokalna zajednica također bi se trebala uključiti u prevenciju usmjerenu na potencijalne zlostavljače stvaranjem mreže informacija o evidentiranim «pedofilima», njihovom kontrolom i nadzorom kako je to organizirano u nekim zemljama Zapadne Europe (primjer Velike Britanije).

S obzirom na okolnost da je obiteljsko okruženje mjesto gdje se dešava najveći broj nasilja nad djecom potrebno je pojačati nadzor i kontrolu obitelji kroz mjere obiteljskopravne zaštite (primjerice nadzor nad izvršenjem roditeljske skrbi).

Također je nužno osigurati vanjske prostore jačanjem svijesti građana o potrebi suradnje s mjerodavnim tijelima radi prijavljivanja bilo kakvih oblika rizičnih ponašanja, te jačanjem uloge kontakt-policajca i njegove suradnje s lokalnom zajednicom.

Primarna prevencija u odnosu na potencijalne žrtve trebala bi uključivati obveznost programa treniranja samozaštite djece u predškolskim i školskim ustanovama, te igraonicama i drugim mjestima dostupnih djeci kroz ciljane programe vladinih i nevladinih udruga kao i korištenje i aktivnost medija u tu svrhu. I na ovom mjestu ponavljamo nužnost zapošljavanja potrebnog broja stručnjaka raznih profila u svim institucijama koje se bave djecom i skrbe o njima.

Sekundarna prevencija trebala bi uključivati mogućnosti da se djeca-žrtve mogu obratiti za pomoć jačanjem mreže dostupnih telefona.

U cilju prevencije potencijalnog zlostavljanja naglašavamo važnost rada s počiniteljem tijekom i nakon izdržavanja kazne (liječenje, terapija), praćenja, kontrole zapošljavanja, kao i kontrole ulaska u zemlju osoba osuđenih za djela pedofilije.

Sukladno tome potrebno je i jačati mrežu ustanova koje pružaju pomoć i podršku djeci žrtvama nasilja jer se kao osobiti problem javlja nedovoljan broj stručnjaka kojima je zadatak proraditi traumu koju je dijete doživjelo i pomoći mu da se osnaži (u sadašnjoj situaciji – djelovanje samo jedne Poliklinike za zaštitu djece na području cijele RH zasigurno ne može pokriti mnogobrojne potrebe pa se dešavaju situacije da dijete žrtva obiteljskog ili nekog drugog oblika nasilja kroz psihoterapiju prolazi samo jednom mjesečno).

U cilju efikasnije zaštite djece žrtava nasilja Ured pravobranitelja za djecu predlagao je izmjene kaznenog zakona i to u dijelu pooštavanja kazni kako u visini njihovog propisanog minimuma, tako i u visini propisanog maksimuma, za znatan broj kaznenih djela iz spolne sfere na štetu djece i mladeži kako bi se poslala jasnija poruka o društvenoj osudi takvih kaznenih djela čime bi se nužno dovelo i do promjene postojeće sudske prakse koju vrlo često javnost, građani, a posebice roditelji djece žrtava u svojim obraćanjima pravobranitelju za djecu doživljavaju preblagom. Za kaznena djela bludnih radnji, zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom, podvođenje, iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju, smatramo potrebnim uz pooštavanje sankcija i razgraničenje situacija kada je kazneno djelo počinjeno prema maloljetniku od situacija kada je isto djelo počinjeno prema djetetu. Osobito važnim smatramo produljenje rokova zastare za kaznena djela počinjena na štetu djece i mladeži budući sukladno relativno niskim kaznama i zastara kaznenog progona nastupa za isto relativno kratko vrijeme. Dječja prava upravo su specifična i po tome što je djetetu u njihovom ostvarenju potrebna pomoć odraslih osoba, no ponekad su upravo djetetu najbližije osobe, koje bi trebale štiti njegova prava, te koje ih krše. Iako je zakonom propisana obveza svakoga tko o kršenju djetetovih prava ima saznanja da to prijavi te i samo dijete može prijaviti kazneno djelo ipak treba imati u vidu specifičnost situacije odnosno strah, sram, nedostatak povjerenja, bespomoćnost djeteta, negiranje problema te sve druge okolnosti u kojima se ovaj težak zločin događa, a koje sprječavaju njegovo otkrivanje, te je teško osigurati provođenje kaznenog postupka u zakonom propisanom roku. Stoga smatramo da se kod kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika kao izuzetak od pravila treba uvesti mogućnost da se djetetu žrtvi kaznenog djela omogući znatno dulje vrijeme u kojem može potaknuti i pokrenuti progon počinitelja (početak roka zastare vezati uz punoljetnost djeteta).

Nažalost predložene sugestije za sada nisu prihvaćene no ovaj Ured smatra da i nadalje treba na tome inzistirati.

Naravno, treba napomenuti, kako smo svjesni da se samim izmjenama zakona stanje zaštite dječjih prava u ovoj domeni neće samo od sebe riješiti. Stoga je neophodno potrebno reformom pravosuđa postići brže, učinkovitije vođenje kaznenih postupaka kako bi se djetetu

koje je oštećeno kaznenim djelom pokazalo da je ovom društvu stalo da se djeca kao njegova najranjivija skupina maksimalno zaštite, a da se počinitelji kaznenih djela adekvatno kazne.

2. PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Članak 12. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke će osigurati djetetu koje je sposobno oblikovati svoje osobno mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose, i uvažavati to mišljenje u skladu s dobi i zrelošću djeteta.

2. U tu svrhu, djetetu se napose mora osigurati da bude, izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, saslušano u svakom sudskom i upravnom postupku koji se na njega odnosi na način koji je u skladu s postupovnim pravilima domaćeg prava.»

Članak 13. Konvencije o pravima djeteta

«1. Dijete ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo mora uključivati slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svake vrste, usmeno, pismeno ili tiskom, umjetničkim oblikom ili kojim drugim sredstvom prema izboru djeteta i bez obzira na granice. 2. Ostvarivanje ovoga prava može biti podvrgnuto samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su prijeko potrebna radi:

- a) poštivanja prava i ugleda drugih, ili*
- b) zaštite državne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zdravlja ili morala.»*

Članak 14. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke će poštivati pravo djeteta na slobodu misli, savjesti i vjere.

2. Države stranke će poštivati prava i dužnosti roditelja i, gdje postoji takav slučaj, zakonskih skrbnika da dijete usmjeravaju u ostvarivanju njegovih prava na način koji je u skladu s razvojnim sposobnostima djeteta.

3. Sloboda izražavanja vjere ili uvjerenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su zakonom određena i koja su prijeko potrebna radi zaštite javne sigurnosti, zdravlja ili morala, ili temeljnih prava i sloboda drugih.»

Članak 15. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju djetetu prava na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

2. Nikakva ograničenja ne smiju se postavljati ostvarenju ovih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu prijeko potrebna radi interesa državne ili javne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zaštite javnog zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih.»

U području zaštite prava djece kao članova društvene zajednice Ured pravobranitelja za djecu tijekom 2005. godine zaprimio je dva predmeta od kojih po jednom nije postupano iz razloga nenadležnosti obzirom da se u predmetnom spisu radilo o punoljetnoj osobi. Drugi se predmet odnosio na predstavku malodobne djevojke o nepravilnostima u provedbi natječaja o radu tijekom ljetnih praznika. Nakon zaprimanja izvješća nadležnog tijela utvrđeno je da prava malodobne djevojke nisu povrijeđena obzirom da u trenutku prijave na natječaj nije imala navršenih 16 godina života, što je bio jedan od uvjeta natječaja.

3. OBRAZOVNA PRAVA

Članak 28. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju svakom djetetu pravo na odgoj i obrazovanje i u svrhu ostvarenja toga prava, one će postupno i na temelju jednakih mogućnosti, osobito:

- a) odrediti da je osnovno obrazovanje obvezno i besplatno za sve;*
- b) poticati razvoj različitih oblika srednjeg obrazovanja, uključujući opće i strukovno obrazovanje, učiniti ih raspoloživim i dostupnim svakomu djetetu te poduzeti odgovarajuće mjere, primjerice uvesti besplatno obrazovanje i, prema potrebi, osigurati materijalnu podršku;*
- c) učiniti svim dostupnim sredstvima da više i visoko obrazovanje bude dostupno svima na temelju sposobnosti;*
- d) učiniti da obrazovno i profesionalno informiranje i usmjeravanje bude raspoloživo i dostupno svoj djeci;*
- e) poduzeti mjere za poticanje redovitog pohađanja nastave i smanjenje stope nezavršenog školovanja.*

2. Države članice će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da se školska disciplina provodi na način kojim se potvrđuje ljudsko dostojanstvo djeteta i koji je u skladu s ovom Konvencijom.

3. Države članice će promicati i poticati međunarodnu suradnju u području odgoja i obrazovanja, osobito radi suzbijanja neznanja i nepismenosti diljem svijeta te olakšavanja pristupa znanstvenom i tehničkom znanju i suvremenim metodama poučavanja. U svezi s tim, posebna pozornost posvetit će se potrebama zemalja u razvoju.

Članak 29. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države članice su suglasne da odgoj i obrazovanje djeteta treba usmjeriti prema:

- razvoju osobnosti, talenata i najviših potencijala duševnih i tjelesnih sposobnosti djeteta;
- razvoju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, i načela sadržanih u Povelji Ujedinjenih naroda;
- razvoju poštivanja djetetovih roditelja, njegova kulturnog identiteta, jezika i vrijednosti, nacionalnih vrednota zemlje u kojoj živi i zemlje iz koje potječe i civilizacija drugačijih od njegove;
- pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu u duhu razumijevanja, mira, snošljivosti, jednakosti/ravnopravnosti među spolovima i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama te osobama starosjedilačkog podrijetla;
- razvoju poštivanja zaštite prirodnog okoliša.

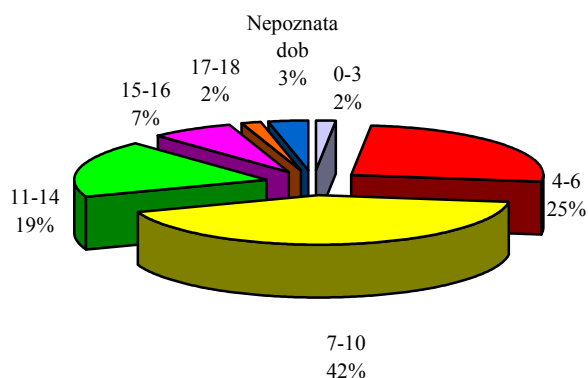
2. Ništa se u ovom članku ili u članku 28. ne smije tumačiti tako da ograničava slobodu pojedinaca i pravnih osoba u osnivanju i vođenju odgojno-obrazovnih ustanova, uz uvjet da poštuju načela iz stavka 1. ovoga članka i da obrazovanje u takvim ustanovama udovoljava minimalnim standardima kako ih propisuje država.»

Tijekom 2005. Ured pravobranitelja za djecu zaprimio je 31 pojedinačnu prijavu povrede obrazovnih prava djece i mladih, dok ih je u 2004. godini bilo zaprimljeno 43. U odnosu na ukupan broj zaprimljenih prijava u 2005. godini 7% prijava se odnosilo na povredu obrazovnih prava (dok je u 2004. godini taj postotak bio veći i iznosio je 8%). Prijave su se odnosile na rad ustanova predškolskog odgoja i naobrazbe te osnovnih i srednjih škola.

Od ukupnog broja djece opće povrede prava na obrazovanje 30% su bili dječaci, 10% djevojčice, a u 60% slučajeva iz prijava Uredu nije bilo moguće utvrditi da li se radi o djevojčicama ili o dječacima.

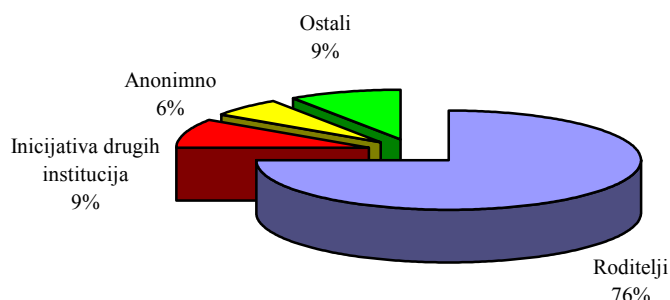
Od ukupnog broja djece 2% je starijih maloljetnika (17–18 godina), 7% mlađih maloljetnika (15–16 godina), 19% učenika predmetne nastave (11–14 godina), 42% učenika razredne nastave (7–10 godina), 25% djece vrtićke dobi (4–6), 2% djece jasličke dobi i 3% djece nepoznate dobi. (grafikon 1).

grafikon 1 Dob djece obuhvaćene povredama obrazovnih prava

Prema strukturi podnositelja prijave povrede prava, u 76% slučajeva prijave su podnosili roditelji, 9% druge institucije (odgojno-obrazovne ustanove, udruge i mediji), u 6% slučajeva prijavitelji su bili anonimni, a u 9% ostali podnositelji (grafikon 2).

grafikon 2 Podnositelji prijava povreda obrazovnih prava djece

Značajno je napomenuti da su se u nekoliko slučajeva prijave odnosile ne samo na pojedinačnu povredu prava, već da se radilo o povredi prava skupine djece, u pravilu cijelog razreda ili čak pojedine generacije.

Prema vrsti ugroženosti općih obrazovnih prava i u 2005. godini prigovori su se odnosili na:

- uvjete u kojima se djeca i mladi odgajaju i obrazuju u vrtićima i školama (loše prostorne uvjete rada, sigurnosne uvjete, rad u smjenama zbog malog broja škola na pojedinim područjima),
- kadrovske uvjete koji se odnose na adekvatnu stručnu zastupljenost učitelja i nastavnika, zdravstvenu sposobnost za obavljanje neposrednog rada s djecom te primjereno postupanje odraslih,
- primjereno školovanje djece s teškoćama u razvoju i to posebno u pogledu ranog prepoznavanja teškoća, te adekvatnog postupanja u vezi s tim (o čemu je dat iscrpan izvještaj u posebnoj točki ovog dokumenta).

Pravo na obrazovanje u primjerenim prostornim uvjetima i prigovori u vezi s tim i dalje su predmeta interesa ovog Ureda. Naime, kao što smo to naveli i u izvješću za 2004. godinu zbog rada u neadekvatnim prostorima i nepostojanja dovoljnog broja vrtića i škola postoji potreba senzibiliziranja javnosti, a naročito lokalne zajednice u pravcu planiranja kapitalne izgradnje i dogradnje vrtića i škola te športskih dvorana. Zbog nedostatka kapaciteta samo 35% djece predškolske dobi je uključeno u odgoj i naobrazbu, a oko 80% osnovnih škola još uvijek nastavu organizira u dvije ili čak tri smjene. Cijenimo napor Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa koje je u 2005. godini najavilo plan kojim će se u sljedećem planskom razdoblju povećati broj škola koje rade samo u jednoj smjeni - prema potpunom prestanku rada škola u dvije odnosno tri smjene, kao i izgradnji školskih sportskih dvorana.

Problem arhitektonske pristupačnosti vrtićima i školama, djeci i roditeljima također je bio predmetom interesa ovog ureda. Držimo da će inicijativa pojedinih tijela i udruga tijekom 2005. godine kojom bi se uklonile arhitektonske prepreke rezultirati ostvarivanjem obrazovanja pod jednakim uvjetima svoj djeci koja to žele i na to imaju pravo.

Predmet rada ovog Ureda i u 2005. godini su bili prigovori roditelja zbog promjena učitelja njihovoj djeci početkom i tijekom školske godine, a koje su kod djece stvorili nesigurnost u ranoj dobi u kojoj su još uvijek vezana za prvog učitelja. Preporučamo Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa davanje preporuke školama da kod planiranja rada uvažavaju kontinuitet rada učitelja i nastavnika s djecom tijekom školskih godina, odnosno da promjena učitelja i

nastavnika bude uvjetovana opravdanim objektivnim razlozima, te da svakako o promjenama prethodno pravovremeno informiraju roditelje i djecu.

I u 2005. godini Ured je zaprimio nekoliko prijava koji su se odnosile na primjereno i profesionalno obavljanje odgojno obrazovnih zadaća odgajatelja, učitelja i nastavnika. S tim u vezi, držimo korisnim uvođenje kontinuiranog praćenja i vanjskog vrednovanja rada odgajatelja, učitelja, nastavnika i ostalih zaposlenika uz mogućnost uvođenja dopusnica za rad (kao što je to propisano posebnim propisima za liječnike i psihologe).

Držimo nužnim podizati kvalitetu poučavanja o pravima, toleranciji, mirotvorstvu i ravnopravnosti u vrijeme obrazovanja i pripremanja za učiteljsko i odgajateljsko zvanje. Stoga bi učitelje i sve one koji će raditi s djecom u odgojno obrazovnom sustavu za to trebalo pripremati primarno kroz programe dodiplomskih i diplomskih učiteljskih studija i studija za predškolski odgoj te kroz program pedagoško-psihološkog obrazovanja učitelja i nastavnika, a što je i bio dio prijedloga Ureda u postupku donošenja Nacionalnog plana aktivnosti za dobrobit prava i interese djece 2006. – 2012. Vlade RH, koji je i prihvaćen.

Mišljenja smo da se također treba obratiti pažnja i utvrđivanju psihofizičkih sposobnosti zaposlenika vrtića i škole, kao i razradi ostvarivanja prava iz radnog odnosa u slučaju nalaza koji zabranjuje neposredni rad s učenicima, a u cilju zaštite prava djece na primjeren odgoj i obrazovanje.

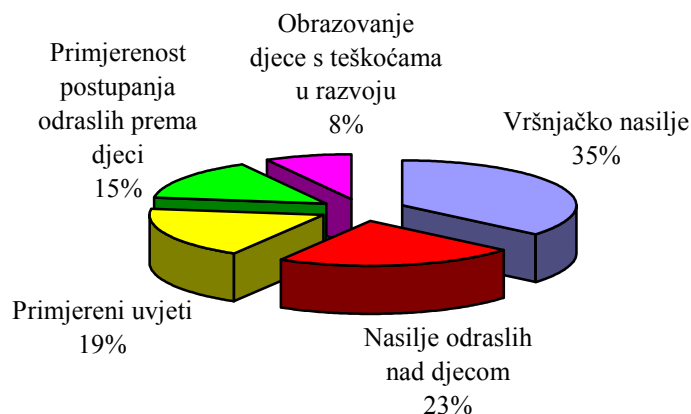
Poseban interes ovog Ureda u sklopu zaprimljenih prijava povrede prava i interesa učenika bilo je i pitanje neinformiranosti roditelja o pravima i obvezama osnivača privatnih škola s pravom javnosti i roditelja prema djeci u pogledu obveznog školovanja. Naime, uočili smo da je u nekoliko slučajeva kod ugovaranja uvjeta školovanja djece u privatnim osnovnim školama, između privatnog osnivača škole i roditelja, zbog nepoštivanja prava i obveza iz ugovora (npr. neprimjerenog ponašanja učenika, neplaćanja školarine...) dovedeno u pitanje pravo na nastavak obveznog školovanja djeteta u toj školi. S tim u vezi javljali su se i problemi upisa djeteta u neku drugu osnovnu školu, u pravilu javnu školu.

Koristimo također priliku dati i prikaz vrsta povreda prava u području obrazovanja o kojima je Ured u 2005. godini zaprimio prijave. Naime, kada objedinimo podatke o zaprimljenim prijavama povreda prava na zaštitu od nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama (44 slučaja), s prijavama povreda obrazovnih prava (31 slučaj) možemo konstatirati da je u 2005. godini zaprimljeno ukupno 75 prijave. U odnosu na ukupan broj zaprimljenih prijava u Uredu (416) na područje obrazovanja se odnosilo 18%. U 2004. godini zaprimljene su 104 prijave što je u odnosu na ukupan broj zaprimljenih prijava (524) predstavljalo 20%.

Od ukupno 75 slučajeva u 2005. godini 59% slučajeva odnosilo na nasilje u odgojno–obrazovnim ustanovama, a 41% na povrede prava u odnosu na osiguranje zadovoljavajućih uvjeta odgoja i obrazovanja, povrede prava na primjerenost postupanja odraslih i povrede prava djece s teškoćama u razvoju.

U odnosu na ukupan broj predmetnih slučajeva, 36% slučajeva se odnosilo na vršnjačko nasilje, 23% slučajeva na nasilje odraslih nad djecom, 18% slučajeva na osiguranje zadovoljavajućih uvjeta odgoja i obrazovanja, 15% slučajeva na povrede prava djece teškoćama u razvoju i 8% slučajeva na primjerenost postupanja odraslih (grafikon 3).

grafikon 3 Vrste povreda prava u području obrazovanja

4. ZDRAVSTVENA PRAVA

Članak 24. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju djetetu pravo na uživanje najviše moguće razine zdravlja i na korištenje olakšica za ozdravljenje i oporavak. Države stranke će nastojati osigurati da nijednom djetetu ne bude uskraćeno njegovo pravo na korištenje zdravstvenih usluga.

2. Države stranke će promicati puno ostvarenje toga prava i napose poduzimati odgovarajuće mjere radi:

- a) smanjenja stope smrtnosti novorođenčadi i djece;
- b) osiguranja potrebne medicinske pomoći i zdravstvene skrbi svoj djeci, s naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite;
- c) sprječavanja bolesti i neishranjenosti, uključujući, u okvirima primarne zdravstvene zaštite, inter alia, primjenu lako dostupne tehnologije, osiguranje odgovarajuće prehrane i pitke vode te vodeći računa o opasnostima i rizicima od onečišćenog okoliša;
- d) osiguranja odgovarajuće zdravstvene zaštite majki prije i poslije poroda;
- e) osiguranja da svi dijelovi društva, osobito roditelji i djeca, budu informirani, imaju pristup obrazovanju i potporu u primjeni temeljnih znanja o dječjem zdravlju i prehrani, prednostima dojenja, higijeni i čistoći okoliša te sprječavanju nezgoda,
- f) razvoja preventivne zdravstvene zaštite, savjetovaništa za roditelje te obrazovanja i službi za planiranje obitelji.

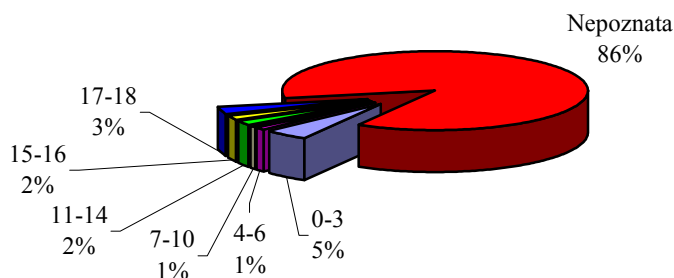
3. Države stranke će poduzeti sve djelotvorne i odgovarajuće mjere za otklanjanje tradicionalnih postupaka koji štete zdravlju djece.

4. Države stranke se obvezuju da će promicati i poticati međunarodnu suradnju u cilju postupnog punog ostvarenja prava priznatih u ovom članku. U svezi s tim, osobita pozornost posvetit će se zemljama u razvoju.»

Tijekom 2005. godine Ured pravobranitelja za djecu zaprimio je ukupno 15 prijava o povredama zdravstvenih prava djece (2004. bilo ih je 10), što iznosi 3,61% od ukupnog broja predmeta u 2005. godini (2004. bilo ih je 2%).

Od ukupno 103 djece obuhvaćene predmetnim slučajevima većina djece je Uredu nepoznate dobi (86%), budući da podnositelji prijave u nekim slučajevima nisu dali podatke o dobi djeteta ili se radilo o prijavi potencijalne opasnosti za grupu djece nepoznate, no procijenjene veličine (grafikon 1).

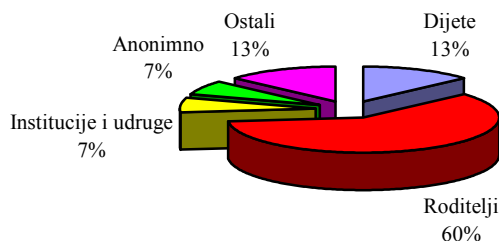
grafikon 1 Dob djece obuhvaćene povredama zdravstvenih prava

U odnosu na spol, 89% djece je nepoznatog spola, dok je u ukupnom broju podjednak broj dječaka (6%) i djevojčica (5%).

Vežano uz podnositelje prijave, u 60% predmetnih slučajeva podnositelji su bili roditelji, a u 13% dijete. Anonimnih prijava je bilo 7%, kao i prijava institucija i udruga, dok je ostalih prijavitelja bilo 13%.

grafikon 2 Podnositelji prijava povreda zdravstvenih prava djece

Iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije zaprimljeno je 40% prijava, a 60% prijava je iz ostalih županija.

Prijave roditelja, pojedinačni poticaji djece, institucija i udruga, te medijski napisi ukazali su u ovom izvještajnom razdoblju na sljedeće probleme vezane uz zdravstvena prava djeteta: naknada troškova prijevoza za djecu sa zdravstvenim poteškoćama i djece s posebnim potrebama; ugroženost zdravlja djece zbog aditiva u hrani i piću; nemogućnost liječenja djeteta u barokomori na teret osnovnog zdravstvenog osiguranja; prava na ortopedska i druga pomagala; okolinski štetni utjecaji na zdravlje djeteta te neadekvatni postupci za vrijeme liječenja djeteta.

Uredu pravobranitelja za djecu su se, vežano uz potrebu povrata **prava na naknadu troškova prijevoza**, obratili roditelji djeteta s teškoćama u razvoju, zatim grupa roditelja iz međimurske županije uz peticiju potpisanu od 103 roditelja djece na liječenju u Varaždinskim

toplicama te Centar za rehabilitaciju i odgoj djece (rehabilitacijska poliklinika i vrtić) „Zlatni cekin“.

Temeljem ovih prijava te prema napisima iz medija Ured je zatražio mišljenje i stav udruga osoba s invaliditetom i udruge roditelja: HSUTI, PUŽ, Hrvatski savez slijepih i RODA te stekao saznanje o jedinstvenom stavu o potrebi povrata prava na naknadu troškova prijevoza temeljem izmjene čl. 40 Zakona o zdravstvenom osiguranju za sve osiguranike, posebno djece sa zdravstvenim poteškoćama i djece s posebnim potrebama bez obzira na mjesto stanovanja. Radi se o djeci koju roditelji i po nekoliko puta tjedno odvođe na rehabilitaciju u mjesta koja nisu udaljena više od 100 km, no troškovi prijevoza i za manje udaljenosti predstavljaju izuzetno financijsko opterećenje obiteljima. Pozdravljamo upućivanje u saborsku proceduru izmjena Zakona o zdravstvenom osiguranju koji u čl. 53 govori o pravu na naknadu troškova prijevoza za djecu do 18 g. života neovisno o udaljenosti (no ne i za druge korisnike zdravstvenog osiguranja kojima će biti plaćeni troškovi putovanja za udaljenosti veće od 40 km).

Ovu zakonsku promjenu, u dijelu koji se tiče djece, držimo izuzetno važnom u interesu prava na zdravlje i zdravstvenu zaštitu djece i u interesu opće zdravstvene zaštite u državi. Ona je sukladna i čl.12 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 2000.g. u komentaru kojega se navodi da država potpisnica krši navedeni pakt ako reforma zdravstvenog sustava ili nova legislativa rezultira smanjenjem dostignute razine prava na zdravlje i zdravstvenu zaštitu.

Iz tiskovnih napisa Ured je saznao o mogućoj **ugroženosti zdravlja djece zbog aditiva u hrani i piću**, kao i da je Odbor za okoliš i javno zdravstvo Europskog parlamenta, pozivajući se na načelo opreza, prije pet godina sastavio «(...) *crnu listu aditiva za koje se smatra da mogu štetiti ljudskom zdravlju te se zahtijeva stroga procjena opravdanosti njihove upotrebe u hrani.*» Svi oni se, prema istom članku, nalaze na službenoj listi prehrambenih aditiva koju je 2003. odobrilo hrvatsko Ministarstvo zdravstva. Na istu ugroženost upozorava i knjiga «Što se krije iza E-brojeva» koja je potaknula raspravu o aditivima u hrani i pićima koji su posebno privlačni djeci i koju djeca najviše konzumiraju (slatkiši, pudinzi, gazirana pića, Coca-Cola...).

Ured je zatražio od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi izvješće o svim relevantnim činjenicama te je preporučio poduzimanje mjera za sprečavanje eventualno štetnih djelovanja za zdravlje djece. Isto je na znanje dostavljeno i Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo i Agenciji za kontrolu hrane. Također smo izrazili zabrinutost s obzirom na, u novinama citiranu studiju, u kojoj se upozorava da «mnogi dodaci hrani, odnosno aditivi kod ljudi izazivaju sindrom hiperaktivnosti, alergijske reakcije, glavobolje ili metaboličke poremećaje, da već djeca od 10 godina boluju od osteoporoze jer aditivi istiskuju kalcij iz kostiju kao i da neki dodaci hrani mogu izazvati rak». Izrazili smo i zabrinutost za sustav nadzora nad kvalitetom hrane u Hrvatskoj.

Budući da je Ured u primljenim izvješćima informiran da je osnovano Povjerenstvo za aditive pratit ćemo poduzimanje mjera Povjerenstva usmjerenih na zaštitu zdravlja djece. Također ćemo u narednom razdoblju pratiti rezultate u okviru programa državnog monitoringa zdravstvene ispravnosti hrane kojeg provodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo te koliko je putem ovih tijela pojačan nadzor nad kvalitetom hrane u Hrvatskoj i je li smanjena potencijalna ugroženost zdravlja djece zbog aditiva u hrani i piću.

Temeljem zamolbe obitelji 15 godišnje djevojčice oboljele od fibrozne displazije čeljusti (dysplasio fibrosa mandibulae) Ured je saznao o nemogućnosti **liječenja djece hiperbaričnim kisikom**. Djevojčica je zbog navedene bolesti operirana 2003., nakon čega se razvio kronični osteomijelitis čeljusti koji je onemogućio uzimanje hrane i otvaranje usta.

Godinu dana djevojčica je trošila antibiotike bez poboljšanja zdravstvenog stanja. Maksilofacijalni kirurg je tada preporučio liječenje hiperbaričnim kisikom (izvedivo jedino u privatnoj Poliklinici za baromedicinu) što je nakon 60 terapija (cijena jedne terapije je 480 kn) pokazalo rezultate. Na roditeljsku zamolbu za povrat sredstava HZZO, područni ured je donio negativno rješenje i odbio povrat.

Temeljem ovog pojedinačnog slučaja kao i novinskih napisa o tome da HZZO snosi trošak barokomore za vrhunске sportaše, a ne i za bolesnog dječaka (chronova bolest) Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje preporučili smo da se razmotri opravdanost uvrštavanja terapije hiperbaričnim kisikom u barokomori u Popis dijagnostičkih i terapijskih postupaka u zdravstvenim djelatnostima, a koje se provode na teret osnovnog zdravstvenog osiguranja kao i eventualne potrebe izmjene relevantnih propisa. U cilju najviše razine zdravlja čini nam se važna primjena hiperbarične medicine u svrhu djetetovog ozdravljenja te u skladu s tim promjena Pravilnika o pravima, uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz osnovnog osiguranja te promjene Popisa dijagnostičkih i terapijskih postupaka u zdravstvenim djelatnostima uključivanjem indiciranog liječenja djece hiperbaričnim kisikom.

U nekoliko obraćanja Uredu različiti podnositelji su molili pomoć u ostvarivanju **prava na ortopedska i druga pomagala** za djecu sa zdravstvenim teškoćama, a na teret sredstava HZZO-a.

Izražavajući potrebu za invalidskim kolicima na elektromotorni pogon za dječaka s teškom neuromuskulatomnom bolesti s progresijom i otežanim disanjem zbog čega dječak ne može pokretati invalidska kolica na ručni pogon Uredu se obratio liječnik-specijalist djeteta.

Traženo pomagalo nije odobrilo liječničko povjerenstvo Direkcije HZZO-a i Više liječničko povjerenstvo Direkcije koja su stručno medicinski vještačila potrebu za propisanim pomagalom u prvostupanjskom i drugostupanjskom upravnom postupku. Prema navedenim nalazima vidljivo je da dječak boluje od progresivne neurološke bolesti, da ne kontrolira pokrete glavom, te da je potpuno ovisan o tuđoj pomoći. Premda je opskrbljen ortozom za kralježnicu i, prema nalazu psihologa, urednih je intelektualnih sposobnosti, prethodno navedena liječnička povjerenstva rješavajući predmetni slučaj su ocijenila da, uz to što uporabni rokovi za invalidska kolica koja su mu odobrena još nisu istekla, primjena invalidskih kolica na elektromotorni pogon ne bi bila sigurna prvenstveno za dječaka, ali i za okolinu.

Mišljenja smo da bi trebalo razmisliti o nezavisnom povjerenstvu Ministarstva zdravstva budući da su članovi povjerenstava Direkcije istovremeno i djelatnici HZZO-a pa je moguć sukob interesa. Povjerenstvo je odbilo priznavanje prava na invalidska kolica na elektromotorni pogon na teret HZZO-a, temeljem medicinske dokumentacije koja ne pruža cjelovitu sliku o djetetu i njegovim mogućnostima i potrebama. Osnovna indikacija za invalidskih kolica na elektromotorni pogon je respiratorna insuficijencija (velike restriktivne i obstruktivne smetnje disanja dokazane spirometrijom), koja prilikom razmatranja zahtjeva uopće nije uzeta u obzir.

Apsurdno je i navođenje da «uprabni rokovi za invalidska kolica koja su mu odobrena još nisu istekli», kad znamo da progresivna mišićna atrofija doista ne respektira članke Pravilnika, kao ni rokove za uporabu invalidskih kolica, nego, kako i sam naziv kaže – progredira i može čak dnevno mijenjati stanje i kliničku sliku pacijenta.

Na tragu toga, i odredba članka po kojemu dijete ima pravo na jedna invalidska kolica, iznimno na dvojica invalidska kolica za vrijeme redovnog školovanja čini se vrlo neprimjerena i ne odgovara stvarnim i realno očekivanim potrebama djeteta. Ocjena da primjena invalidskih kolica na elektromotorni pogon ne bi bila sigurna prvenstveno za dječaka, ali i za okolinu, također se čini neprimjerena, možda čak ishitrena, s obzirom na činjenicu da niti jedno Povjerenstvo nije vidjelo dječaka.

Drago nam je da smo u prilici iznijeti i primjer dobre prakse u ostvarivanju prava na korištenje zdravstvenih usluga. Uredu se obratio otac dječaka kojem je nakon nesretnog slučaja amputirana šaka i dio podlaktice dominantne ruke. Dječak pohađa poljoprivrednu školu za zanimanje vrtlar. Mišljenje psihologa škole i stručnih nastavnika izražava stav da bi do kraja školovanja dječak kvalitetno i samostalno mogao raditi te da mu je predloženo ortopedsko pomagalo-podlaktna mioelektronska proteza plastična-cjelokupna neophodno za uspješan nastavak školovanja u dijelu obavljanja praktične nastave. Majka dječaka nas je izvijestila da je dječaku u međuvremenu odobreno ortopedsko pomagalo.

Uvažavajući financijske teškoće u području zdravstva i cijeneći dosadašnja pozitivna rješenja gleda zdravstvenih prava djece, u interesu zdravlja djece te kao dugoročnu mjeru zdravstvene zaštite nacije i smanjenih budućih troškova preporučamo razmatranje mogućnosti za ostvarivanje većih prava na ortopedska i druga pomagala za djecu kojima su ona indicirana.

Stanari zgrade u blizini jednog dječjeg vrtića obratili su nam se zabrinuti za **zdravlje i sigurnost djece** zbog blizine autobusnog stajališta i okretišta naglašavajući problem ispušnih plinova kojima su djeca zbog svoje visine izloženija nego odrasli te ugroženost sigurnosti djece zbog manevriranja autobusa.

Kako dugotrajna izloženost ispušnim plinovima može dugoročno značajno narušiti zdravlje pojedinca držimo nužnim preventivno djelovati u smjeru dugoročne zaštite zdravlja djece.

Ovom prilikom preporučamo gradskim uredima za promet da učine procjenu sigurnosnih i zdravstvenih uvjeta u blizini dječjih vrtića i škola te poduzmu mjere za ostvarivanje istih u cilju proaktivnog i preventivnog djelovanja.

Primili smo i prigovore roditelja na **pušenje učitelja i profesora** u jednoj osnovnoj školi.

Glede ograničenja pušenja u javnim ustanovama, pozdravljamo nove inicijative Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi putem preventivnih upozorenja u tisku o opasnosti od izloženosti djece pasivnom pušenju i općenito o štetnosti pušenja. Ujedno preporučamo, vezano uz vrtiće i škole rigoroznije mjere ograničavanja pušenja u blizini djece.

Ured je uočio iz medijskih napisa i primio pojedinačne prijave vezane uz operativne **zahvate ugradnje silikona u usnice** maloljetnim djevojčicama, bez suglasnosti roditelja i općenito uz problem korištenja nedopuštenog tekućeg silikona koji izazivaju zdravstvene komplikacije. Iz traženog izvješća Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i Liječničke komore nemamo saznanja o nalazima inspekcije i postupanju Državnog odvjetništva po podnijetim prijavama. U ovim slučajevima nameće se problem poduzimanja operativnih zahvata ugradnje silikonskih umetaka djeci bez suglasnosti roditelja te problem eventualne naknade za narušeno zdravlje djeteta (koje može nastupiti kad dijete postane punoljetno).

Držimo da bi suradnja između Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Povjerenstva za lijekove te Hrvatskog društva za plastičnu, rekonstruktivnu i estetsku kirurgiju, u odnosu na ovaj problem koji raste s obzirom na estetske tendence i vrijednosti mladih, trebala donijeti jasne upute o postupanju i načinima umanjivanja rizika za djecu koja požele ovakvu intervenciju na svom tijelu. Uputama bi trebalo predvidjeti obvezu osiguravanja stručne podrške i obvezno preispitivanje odluke djece uz detaljno upoznavanje s mogućim psihološkim i zdravstvenim posljedicama postupka ugradnje silikonskih implantata.

Ured je iz pojedinačnih prigovora roditelja i medijskih napisa doznao i o navodnom **neadekvatnom postupanju prema djeci** vezano uz adekvatnost prepisanog lijeka ili uz vezivanje djece predškolske dobi za bolničke krevetiće u vrijeme liječenja u bolnici.

Prijave i zatražena očitovanje Hrvatske liječničke komore ukazala su i na povremenu neobjektivnost roditelja u odnosu na liječničke postupke, a proizlaze iz roditeljske brige za dijete, kao i na postupke liječnika uvjetovane potrebom uštede i što manjih troškova.

Držimo da bi bolja informiranost roditelja o liječenju koje je u najboljem interesu djeteta u okviru komunikacije obilježene razumijevanjem i naporima za stvaranjem povjerenja između roditelja i liječnika olakšali samo liječenje djeteta pretvarajući roditelje i zaposlenike zdravstvenih ustanova u partnere usmjerene djetetu i njegovu zdravlju.

Smatramo da bi stvaranjem uvjeta za boravak roditelja ili skrbnika uz hospitalizirano dijete kao i stvoreno povjerenje između roditelja i medicinskog osoblja pokazalo najbolje rezultate u djetetovom ozdravljenju. Ova preporuka se temelji na člancima 9. i 24. Konvencije o pravima djeteta te na «...Ottawskoj deklaraciji o pravu djeteta na zdravstvenu zaštitu Svjetske zdravstvene organizacije iz 1999. godine, koja je podloga za mnoge međunarodne projekte UNICEF-a i SZO za humanizaciju hospitalizacije djece...» (www.roda.hr).

Mislimo da bi trebalo pojačavati inicijative za osiguravanje bolničkog liječenja djece koje će odgovarati svjetskim trendovima prilagođavanja komunikacijskih, kadrovskih i prostornih uvjeta u bolnicama da bi one postale bolnice – prijatelji djece (child friendly hospital).

I ove godine naglašavamo značaj i nužnost ustrojavanje posebnih kapaciteta pri psihijatrijskim bolnicama za djecu s udruženim smetnjama, odnosno djece adolescentske dobi koje je uključeno u institucionalnu skrb koja ne odgovara njegovom zdravstvenom stanju, a koje traži posebni oblik zdravstvene zaštite (psihijatrijski nadzor i grupnu psihoterapiju zbog teškog poremećaja ponašanja i emocionalnih poteškoća) čime će se osigurati bolničko liječenje i odgovarajući psihijatrijski tretman djece s takvim smetnjama.

S obzirom na zdravlje kao primarnu ljudsku potrebu i kao temeljni uvjet za zadovoljavanje drugih ljudskih potreba držimo iznesena saznanja značajnima i nadamo se da će naše preporuke i naglasci, u okviru i do sada poduzimanih napora u društvu, potaknuti unapređivanje zdravstvene zaštite djece i osiguranje potrebne medicinske pomoći i zdravstvene skrbi svoj djeci u Hrvatskoj.

5. SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Članak 26. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju svakom djetetu pravo na korištenje povlastica socijalne sigurnosti, uključujući socijalno osiguranje, te će poduzeti prijeko potrebne mjere za puno ostvarenje ovoga prava u skladu s domaćim zakonodavstvom.

2. Te povlastice treba odobriti gdje god je to moguće, uzimajući u obzir sredstva i okolnosti u kojima se nalazi dijete i osobe koje su odgovorne za nj, kao i svaku drugu okolnost koja je značajna za podnošenje zahtjeva za povlasticama od strane djeteta ili nekoga u njegovo ime.»

Članak 27. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju svakom djetetu pravo na životni standard koji odgovara njegovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju.

2. Roditelj(i) ili drugi odgovorni za dijete, imaju prije svih odgovornost da, ovisno o svojim sposobnostima i materijalnim mogućnostima, osiguraju životne uvjete koji su prijeko potrebni za djetetov razvoj.

3. Države stranke će, u skladu sa svojim prilikama i svojim mogućnostima, poduzeti odgovarajuće mjere pomoći roditeljima i drugim osobama odgovornim za dijete u ostvarivanju ovoga prava i, ako je potrebno, osigurati materijalnu pomoć i programe potpore, osobito glede prehrane, odijevanja i stanovanja.

4. Države stranke će poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva za uzdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su za njega materijalno odgovorne, kako u granicama države stranke tako i iz inozemstva. Napose će, u slučajevima kad osoba koja je materijalno odgovorna za dijete živi u drugoj zemlji od

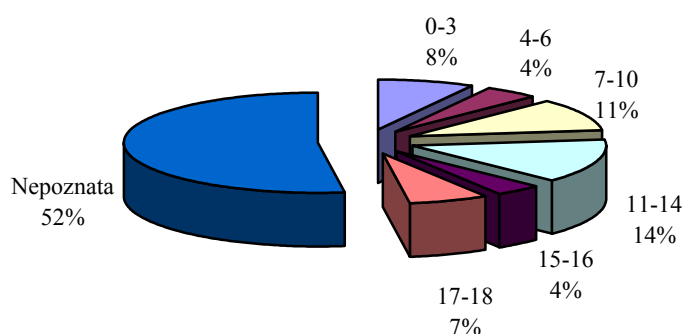
one u kojoj dijete živi, države stranke nastojati pristupiti ili sklopiti međunarodne sporazume te pronalaziti druga odgovarajuća rješenja.»

Tijekom 2005. godine Ured pravobranitelja za djecu obradio je ukupno 49 prijava iz područja socijalnih i ekonomskih prava (2004. bilo ih je 39), što iznosi 11,78 % od ukupnog broja predmeta u 2005. godini (2004. bilo ih je 7%).

Na socijalna prava odnosi se 23 prijavljena slučaja, a o ugroženosti ekonomskih prava Ured je doznao iz 26 prijava.

Od ukupno 161 djeteta obuhvaćenog predmetnim slučajevima polovica djece je Uredu nepoznate dobi (52%). Slijede djeca od 11-14 godina (14%), zatim djeca od 7-9 godina (11%). Djeca do 3 godine života javljaju se u proporciji od 8%, najstarije djece (od 17-18 godina) bilo je 7%, a najmanje je bilo djece u dobi od 4-6 godina (4%) i djece stare 15-16 godina (4%), (grafikon 1).

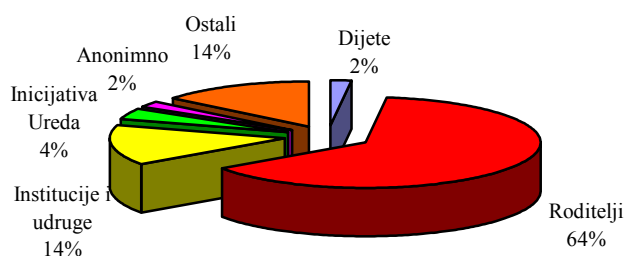
grafikon 1 Dob djece obuhvaćene povredama socio-ekonomskih prava

U odnosu na spol, 48% djece je nepoznatog spola, dok se 23% od ukupnog broja djece odnosi na djevojčice, a 29% na dječake.

Vezano uz podnositelje prijave, u 64% prijava podnositelji su bili roditelji, a dijete tek u 2% slučajeva. Institucije i udruge su bile prijavitelji u 14% predmeta, Ured je bio inicijator djelovanja u 4% slučajeva. Anonimnih prijava je bilo 2%, dok je ostalih prijavitelja bilo 14% (grafikon 2)

grafikon 2 Podnositelji prijava povreda socio-ekonomskih prava djece

Iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije zaprimljeno je 6 prijava (37%), a 9 prijava (63%) je iz ostalih županija.

Prijave roditelja, institucija i udruga, dvoje djece i ostalih prijavitelja ukazali su nam u ovom izvještajnom razdoblju na niz problema vezanih uz **socijalna prava** djece kao što su socijalna prava iz sustava socijalne skrbi, prava na dječji doplatak i veći broj ostalih prava.

U sklopu socijalnih prava iz sustava socijalne skrbi prijavitelji su se obratili Uredu moleći pomoć zbog teške financijske situacije u obitelji i zbog nužnosti poboljšanja životnih uvjeta za malodobnu djecu. Nerijetko se radi o višebrojnim obiteljima.

U četiri slučaja podnositelji mole pomoć u ostvarivanju prava na osobnu invalidninu što bi im, prema opisu okolnosti u kojima djeca žive, bitno olakšalo zadovoljavanje djetetovih potreba. Ostvarivanje prava na tuđu pomoć i njegu bila je nedostatna u obiteljima u kojima živi dijete oboljelo od hemofilije ili dijete s tjelesnim invaliditetom. Vezano uz osobnu invalidninu prijavitelji se tuže i na sporost postupanja u donošenju rješenja nadležnog tijela.

Razlozi obraćanja Uredu bile su i: teške socioemocionalne prilike, potreba pomoći u poboljšanju životnih uvjeta mladb. djece, potreba pomoći za uzdržavanjem zbog nesudjelovanja jednog roditelja u uzdržavanju djece ili zbog nezaposlenosti ili zbog niske obiteljske mirovine u slučaju smrti jednog roditelja (koji je zbog prerane smrti imao kratak radni staž), potreba pomoći u podmirivanju troškova stanovanja te ostvarivanje prava na dopust za njegu djeteta.

Vezano uz ostvarivanja prava na dječji doplatak prema Zakonu o doplatku za djecu («Narodne novine», br. 94/01.) ovo pravo je prema navodima prijavitelja onemogućeno ili zbog toga što je doplatak za dijete umanjen ili je bio pogreškom predmet ovrhe s bankovnog računa prijavitelja. Također je važno napomenuti da su nam se obraćali djedovi i bake koji skrbe o djeci koju roditelji zanemaruju i ne plaćaju njihovo uzdržavanje, a nije im oduzeta roditeljska skrb. Iako Obiteljski zakon člankom 216. predviđa obvezu bake i djeda da sudjeluju u uzdržavanju djeteta kad to ne čini roditelj, svjesni smo da u većini slučajeva upravo oni preuzimajući skrb o djetetu dolaze do granice egzistencijalnog minimuma. Zbog okolnosti da roditeljima nije oduzeta roditeljska skrb, bake i djedovi unatoč lošoj financijskoj situaciji nisu u mogućnosti ostvariti pravo na doplatak za djecu budući je ostvarivanje tog prava u njihovom slučaju odredbom zakona vezano uz uvjet da je roditeljima oduzeta roditeljska skrb (čl.8 Zakona o doplatku za djecu). Opet naglašavamo da bi se u tom pravcu trebao izmijeniti zakonski propis na način da se u točki 4. umjesto oduzimanja roditeljskog prava to priznavanje prava veže uz oduzimanje prava roditeljima da žive s djetetom, što smo predlagali i u izvješću Pravobranitelja za djecu za 2004. godinu.

Ostala socijalna prava bila su narušena u sljedećim slučajevima:

Uredu se zbog ulaska i boravka u prostorijama pučke blagovaonice i izdavanja hrane djeci mlađoj od 12 godina obratio ravnatelj ustanove socijalne skrbi na nivou Grada. Podnositelj je izrazio zabrinutost za djecu koja dolaze preuzeti hranu za svoje obitelji zbog boravka u istom prostoru s «korisnicima s duševnim problemima, ovisnicima o alkoholu i drugim opojnim sredstvima, s bivšim prekršiteljima Kaznenog zakona», kao i zbog čestih agresivnih ispada. Iz prijave saznajemo da su do sada poduzete mjere upozorenja za pojedine obitelji od strane nadležnog centra za socijalnu skrb na temelju obavijesti ustanove, te je izdana Obveza postupanja djelatnika vezano uz navedeni problem. Držimo da je za samostalan ulazak djeteta u pučku kuhinju, 12 godina preniska dob s obzirom na socijalnu okolinu i utjecaje na djecu koje ona sa svojim specifičnim obilježjima može imati. Stoga preporučamo da se u samu uputnicu ugrade «pravila ponašanja» koja će štititi djecu, uz eventualna, iznimno

opravdana, odstupanja u odnosu na dob koja svakako treba biti viša. Što se tiče ustanova pučke kuhinje i blagovaonice smatramo nužnim da se nadležni centar za socijalnu skrb obavijesti o strankama koje su i nakon upozorenja prekršila pravila, kako bi se poduzele daljnje mjere obiteljsko pravne zaštite.

Slučaj traženja pomoći Ureda u ostvarivanju prava na produženi roditeljski dopust do navršene treće godine života djeteta, koje nadležno tijelo nije riješilo zbog nepodmirenja zaostalih obveza prema HZZO-u majke ukazuje na posrednu odgovornost roditelja prema vlastitom djetetu koju roditelj ostvaruje putem ispunjavanja svojih građanskih i poslovnih obveza. U ovom slučaju majka koja obavlja gospodarsku djelatnost nije prema odredbi Zakona o zdravstvenom osiguranju uplaćivala propisane doprinose te temeljem toga nije ostvarila pravo na naknadu plaće što je prema pozitivnim zakonskim propisima uvjetovano uplatom doprinosa. Prijavitelju (odvjetnik majke) je od strane Ureda napomenuto da se obustavljeno korištenje prava može ponovno uspostaviti s danom podmirenja dužnih iznosa doprinosa.

Iz područja **ekonomskih prava** obrađeno je 26 slučajeva. Na primjeren životni standard odnosila su se 22 slučaja (85%). Na zaštitu od ekonomskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova odnosila su se 3 slučaja (o čemu će više biti riječi u posebnom poglavlju koje govori o gospodarskom iskorištavanju djece), a na ostala prava jedan slučaj.

U okviru neostvarivanja prava na primjereni životni standard zaprimili smo molbe za financijsku i drugu pomoć udomiteljskoj obitelji vezano uz poticanje razvoja specifičnih sposobnosti i talenata mlđb. djeteta što smo prosljedili Poglavarstvu grada Zagreba i Centru za socijalnu skrb uz preporuku da se razmotre financijske i druge mogućnosti pomoći udomiteljskoj obitelji.

Uredu su se obraćali roditelji malodobne djece tražeći pomoć vezano uz materijalnu oskudicu i problem neadekvatnih stambenih prilika što je vezano i uz neplaćanje alimentacije jednog od roditelja i problem roditeljske skrbi.

Niz je podnesaka koji se odnose na povrijeđenost prava djeteta koja potječu izvorno iz imovinsko pravnih odnosa što se, iako primarno vezano uz «svijet odraslih», nužno reflektira i na djecu.

Direktna ugroženost prava na primjereno stanovanje ili stambeno zbrinjavanje bila je predmet javljanja prijavitelja, bilo da obitelj nema trajno riješen «krov nad glavom», bilo da se radi o problemu plaćanja stanarine ili plaćanja najamnine, bilo mogućnosti deložacije putem ovrhe. Problem moguće deložacije posebno je značajan kad se radi o djetetu s posebnom potrebom, a Ured je zaprimo prijave u kojima se moli pomoć vezano uz pravo na dom i adekvatan stan za dijete s dijabetesom, dijete s respiratornim teškoćama i nepokretno dijete s tjelesnim invaliditetom.

Zaprimili smo i molbu za pomoć u dobivanju stana od strane roditelja višebrojne obitelji (desetero djece) u kojoj su djeca smještena u različite domove socijalne skrbi, a primjeren stambeni prostor je jedan od temeljnih uvjeta njihova povratka u obitelj. Ovaj slučaj ukazuje na povezanost okolnosti odrastanja malodobne djece i nužnosti rješavanja pojedinačnih problema da njihova neriješenost ne bi dugoročno umnažala problemske okolnosti djetetova života i odrastanja.

Zakinutost djeteta u ostvarivanju prava na vlasništvom stana, bila je predmet obraćanja jedne bake, majke nestalog hrvatskog branitelja. U međuvremenu je imenovan djed po pokojnom ocu kao posebni skrbnik da u ime djeteta i za njegov račun potpiše darovni ugovor kojim mu majka daruje polovicu stana uz javljanje podnesiteljice o povoljnom rješenju u interesu malodobnog unuka.

Vezano uz omogućavanje povratka u stan iz kojeg je obitelj protjerana u vrijeme ratnih zbivanja Uredu se obratila baka mlđb. djeteta koja skrbi o djetetu jer se radi od djetetu bez roditeljske skrbi.

I u ovoj godini svjedoci smo medijskih izvještaja o deložacijama i obiteljskim traumama vezanima uz odluke o smještaju djece izvan vlastite obitelji u slučaju kada roditelji ne mogu skrbiti o djetetu zbog neriješenog stambenog pitanja što propisuje Zakon o socijalnoj skrbi. Smještanje djeteta izvan vlastite obitelji osigurava stambeno zbrinjavanje djeteta, no ne i njegovih roditelja, budući u našoj državi nema mogućnosti institucionalnog ili drugog oblika smještaja cijele obitelji. Tako dolazi do razdvajanja obitelji čime se krši temeljeno pravo djeteta da živi u svojoj obitelji i da se ne odvoja od svojih roditelja. Stoga ponovno predlažemo da se kroz zakonsku regulativu omogući, u specifičnim životnim situacijama, pružanje pomoći u vidu omogućavanja nužnog smještaja cijele obitelji.

Otegotnim uvjetima života u obitelji zbog siromaštva, direktno su pogođena i djeca te time uskraćena na poticajne okolnosti svoga odrastanja. Ponekad zbog tih objektivnih okolnosti i nemogućnosti roditelja da djetetu pruže odgovarajuće uvjete života dolazi do smještaja djece u ustanove socijalne skrbi. Troškove smještaja djece u tom slučaju snosi država što je za nju znatan izdatak. Nameće se pitanje dugoročne ekonomske isplativosti ovakvih odluka u odnosu na mogućnost da se ta sredstva direktno namjene obitelji za pokriće njihovih svakodnevnih životnih troškova. Nije ni potrebno naglašavati da bi ostanak u obitelji uz bolje uvjete života bilo u većem interesu djece i njihove dobrobiti.

U povredama socio-ekonomskih prava kojima se bavio Ured radilo se o raznovrsnim problemima, prvenstveno teškim financijskim prilikama u kojima žive obitelji djece, a posljedica kojih su onemogućenost zadovoljavanja nekih primarnih potreba i ostvarivanja zakonom i Konvencijom zagwarantiranih prava. Čini nam se da je obraćanje Uredu često od prijavitelja doživljeno kao zadnji, očajnički pokušaj ostvarivanja prava djece. Budući da ostvarivanja prava iz ove domene većinom pripadaju u nadležnost centara za socijalnu skrb to su u većini stranke, i u ovom izvještajnom razdoblju, upućene na nadležna tijela, a nadležna tijela zamoljena da u okviru svoje nadležnosti pruže pomoć strankama, te nas, zbog praćenja ostvarivanja prava djece, o učinjenom detaljno izvijeste.

U okviru prijavljivanja povreda pojedinačnih prava od prijavitelja je naglašeno ugrožavanje dobrobiti djece zbog dugotrajnosti sudskih postupaka i posljedica koje uslijed toga nastaju. Kako nema zakonskih mogućnosti za direktnu intervenciju u smislu požurivanja rješenja sudskog postupka, u okviru savjetodavnog djelovanja, upućivali smo stranke o mogućnostima podizanja ustavne tužbe.

Unatoč nemogućnosti utjecaja Ureda pravobranitelja za djecu na rad sudova molili smo podnesitelje za informaciju o ishodu konkretnog sudskog postupka, u smislu zakonski definirane funkcije Pravobranitelja za djecu vezano uz praćenje primjene propisa i povreda individualnih prava djece.

Uz mnoge društvene napore usmjerene k osiguranju nužne razine prihoda za sve građane pa time i za obitelji s djecom, slučajevi s kojima je upoznat Ured pravobranitelja za djecu, a kojih je ove godine znatno više u odnosu na prošlu godinu upućuju na nužnost pojačavanja napora koji će podići razinu socijalne sigurnosti obitelji s djecom i prava na životni standard primjeren djetetovom razvoju uz svjesnost o objektivnim poteškoćama i nemogućnosti da se potrebna sredstva osiguraju u državnom proračunu. Također držimo važnim naglasiti potrebu da ona tijela i pojedinci koji donose odluke o odraslima vode računa primarno o djeci te o njihovim razvojnim i posebnim potrebama što je i iz perspektive društva i budućnosti dugoročno važno.

6. KULTURNA PRAVA

Članak 30. Konvencije o pravima djeteta

«U onim državama strankama u kojima postoje etničke, vjerske ili jezične manjine ili osobe starosjedilačkog podrijetla, djetetu koje pripada takvoj manjini ili koje je starosjedilačkog podrijetla ne smije se uskratiti njegovo pravo, da u zajednici s drugim pripadnicima njegove grupe, uživa svoju kulturu, ispovijeda svoju vjeru i obavlja vjerske obrede ili se služi svojim jezikom.»

Članak 31. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima.

2. Države stranke će poštivati i promicati pravo djeteta na puno sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu te poticati stvaranje odgovarajućih i jednakih uvjeta za provođenje kulturnih, umjetničkih, rekreativnih i aktivnosti slobodnog vremena.»

Ured pravobranitelja za djecu tijekom 2005. godine postupao je u dva predmeta vezana uz zaštitu kulturnih prava djece. Prvi predmet odnosio se na prijavu grupe roditelja zbog onemogućavanja njihove djece na igru pred neboderom u kojem žive, od strane jedne obitelji iz istog nebodera. Prijava roditelja upućivala je čak na moguće nasilje prema njihovoj djeci, stoga je istima preporučeno da se za pomoć obrate policiji. Drugi se predmet odnosio na zamolbu grupe građana za pomoć pri očuvanju dječjeg igrališta, obzirom da su obaviješteni da će prostor koji je do tada imao namjenu igrališta biti vraćen privatnim vlasnicima. Nakon dopisa upućenog gradskim tijelima izviješteni smo da je Grad ponudio drugi odgovarajući prostor, a koji se nalazi u neposrednoj blizini postojećeg, koji je s obzirom na udaljenost od glavne prometnice čak i sigurniji za nesmetanu igru djece. Ovo je primjer iz kojeg je vidljiv pozitivan stav gradskih tijela prema pravu djece na igru kao na jednu od osnovnih dječjih potreba.

7. PRAVOSUDNO – ZAŠTITNA PRAVA

Članak 40. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju svakom djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za kojega je utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon, pravo da se s njime postupa na način kojim se promiče njegov osjećaj osobnog dostojanstva i vrijednosti, jača njegovo poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda drugih te uzima u obzir njegova dob, poželjnost njegova povratka u zajednicu i preuzimanja aktivne uloge u toj zajednici.

2. U tom cilju, a uzevši u obzir odgovarajuće odredbe međunarodnih instrumenata, države stranke će osobito osigurati da

a) niti jedno dijete ne bude osumnjičeno, optuženo ili utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon za djela ili propuste koji, prema međunarodnom ili domaćem pravu, nisu bili zabranjeni u vrijeme kad su počinjeni;

b) svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo za povredu kaznenog zakona ima najmanje sljedeća jamstva:

- da se smatra nevinim sve dok mu se krivnja ne dokaže u skladu sa zakonom;*
- da bude neodgodivo i izravno obaviješten o optužbama protiv njega i, kad je to primjereno, preko roditelja ili zakonskih skrbnika, i da ima pravnu i drugu odgovarajuću pomoć u pripremi i iznošenju svoje obrane;*
- da njegov slučaj neodložno razmotri nadležno, neovisno i nepristrano tijelo vlasti ili sudsko tijelo u pravičnoj raspravi u skladu sa zakonom i u nazočnosti branitelja ili drugog savjetnika te njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika, ako to nije u suprotnosti s njegovim najboljim interesom, osobito uzimajući u obzir njegovu dob i stanje;*
- da se ne prisiljava na davanje izjave ili priznanje krivnje; da može ispitati ili dati ispitati svjedoke optužbe i pod istim uvjetima osigurati prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane;*
- ako se smatra da je prekršilo kazneni zakon, da u skladu sa zakonom ima pravo na provjeru te odluke i mjera koje iz nje proizlaze pred višim nadležnim, neovisnim i nepristranim tijelima vlasti ili sudskom tijelu;*
- da ima pravo na besplatnu pomoć tumača ako ne razumije jezik koji se u postupku koristi;*
- da se poštuje njegova privatnost na svim razinama postupka.*

3. Države stranke će nastojati promicati donošenje zakona i uspostavu postupaka, upravnih tijela i ustanova posebno namijenjenih djeci koja su osumnjičena ili optužena, ili se utvrdilo da su prekršila kazneni zakon, napose:

a) odrediti najnižu dob ispod koje se neće smatrati da su djeca sposobna za odgovornost prema kaznenom zakonu;

b) kad god je to primjereno i poželjno, odrediti mjere postupanja s takvom djecom bez pribjegavanja sudskim postupcima, uz uvjet da se u potpunosti poštuju ljudska prava i pravna zaštite.

4. Djeci moraju biti dostupne različite mogućnosti, kao što su skrb, usmjeravanje i nadzor; savjetovanje i uvjetno kažnjavanje, zbrinjavanje kod hranitelja, obrazovanje i programi strukovne izobrazbe te druge zamjenske mogućnosti institucionalne skrbi, kako bi se osiguralo da se s njima postupa primjereno njihovoj dobrobiti te u skladu i s okolnostima u kojima se nalazi i s počinjenim prekršajem.»

Iako je u prethodnim poglavljima dokumenta dan prikaz ostvarivanja zaštite dječjih prava, pravosudno-zaštitnim pravima djece svakako, zbog njihove važnosti treba naročito posvetiti pažnju. Naime, pravosudno-zaštitna prava djece predstavljaju ukupnost sadržajno različitih prava vezanih uz specifični pravni položaj djece kad su ona npr. žrtve kaznenog djela, počinitelji kaznenog djela, kad su žrtve rata ili kada im je potrebno osigurati neka prava iz područja obiteljskih odnosa. Prava djece propisana Konvencijom o pravima djeteta ravnopravna su i neisključiva.

Ured pravobranitelja za djecu tijekom 2005. godine zaprimio je 4 pojedinačne prijave povrede pravosudno-zaštitnih prava djece. Radilo se o prigovorima na rad policije, na rad pravosudnih tijela i rad centra za socijalnu skrb.

Prigovor na rad policije podnijeli su u oba slučaja roditelji djece i u bitnom su se odnosili na tretman njihove djece prilikom policijskog ispitivanja, i to kako je razgovor s djecom obavljen bez prisustva roditelja te branitelja. U prvom slučaju se radilo o nanošenju lakših tjelesnih ozljeda, a u drugom o konzumiranju lakše opojne droge (marihuane). U oba slučaja policija se u izvješću očitovala kako nadzorom nad radom navedenih policijskih službenika nije utvrđena nezakonitost i nepravilnost u postupanju. Kako su prekršajni i kazneni postupak u tijeku, a policija nadzorom nije utvrdila nepravilnosti, roditeljima je bilo preporučeno da u postupku uz pomoć nadležnog centra za socijalnu skrb dokazuju svoje tvrdnje. Mišljenja smo da i dalje treba kontinuirano raditi na informiranju javnosti i nadležnih tijela i ustanova o pravima maloljetnika u postupku pred policijom i primjeni članka 24. Zakona o policiji koji između ostalog propisuje obvezu postupanja prema maloljetniku u nazočnosti njegovog roditelja ili skrbnika osim ako zbog posebnih okolnosti ili neodgodivosti postupanja to nije moguće.

O povredi pravosudno zaštitnih prava u dijelu postupanja pravosudnih tijela Ured pravobranitelja za djecu obaviješten je putem medijskih napisa. Odnosio se na slučaj dječaka šticećenika Doma za odgoj djece i mladeži pritvorenog u Okružnom zatvoru u R. pod optužbom za ubojstvo iz nehata. Dijete je bilo u pritvoru više od dva mjeseca zbog mogućnosti utjecaja na svjedoka. Žalbe njegove odvjetnice i zahtjevi za premještanje u neku socijalnu ustanovu odbijeni su i odlučeno je da će ostati u pritvoru. Zbog svoga neprilagođenog ponašanja u pritvoru je imao poteškoća. Pravobraniteljica za djecu posjetila je u zatvoru dječaka koji ju je tijekom razgovora izvijestio kako nema nikakve ljetne odjeće i obuće, da nema novaca niti ikakvih osobnih stvari, o čemu je obavijestila nadležni centar za socijalnu skrb i preporučila da se dječaku pruži svaka potrebna pomoć tijekom za njega izuzetno teškog životnog razdoblja. Predstavnik navedenog centra obećao je da će posjetiti dječaka i pružiti potrebitu pomoć. Kad je u međuvremenu dječak psihijatrijski vještačen pokazalo se da je njegovo stanje takvo da nije svjestan svojih postupaka te je riješeno o smještaju dječaka na obvezno liječenje u psihijatrijsku ustanovu zatvorena tipa, a za takav oblik smještaja, iako nema uvjete za određivanje prisilnog smještaja bila je jedina prikladna

Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež Zagreb. Dok je bio u pritvoru dječak je imao mogućnost smještaja sa svojim vršnjacima, ali se jedanput sukobio s drugim maloljetnim pritvorenikom, zbog čega je tražio premještaj u odjel za odrasle. Poslije sukoba maloljetnici su pritvoreni i premješteni u sobe s drugim maloljetnicima. Za razliku od ovog slučaja imamo saznanja da nažalost u nekim sredinama, zbog nedostatka kapaciteta, suci za mladež na zahtjev uprave zatvora odobravaju smještaj maloljetnih pritvorenika s punoljetnima jer nemaju mogućnost izdvojenog smještaja. Problem se također javlja kada se u pritvoru nađe nekoliko maloljetnika pritvorenih po istoj kaznenoj prijavi te ne smiju biti smješteni zajedno.

III. PRAĆENJE PROMICANJA I ZAŠTITE PRAVA DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Članak 23. Konvencije o pravima djeteta

«Države stranke priznaju da dijete s teškoćama u duševnom ili tjelesnom razvoju treba uživati potpun i dostojan život u uvjetima koji potvrđuju njegovo dostojanstvo, promiču samopouzdanje i olakšavaju aktivno sudjelovanje u zajednici.

Države stranke priznaju djetetu s teškoćama u razvoju pravo na posebnu skrb te će, ovisno o svojim raspoloživim sredstvima, poticati i osiguravati svakom takvom djetetu kao i onima koji su odgovorni za njegovu skrb, pomoć koju zatraže i koja je primjerena stanju djeteta i okolnostima u kojima žive njegovi roditelji ili drugi koji skrbe za njega.

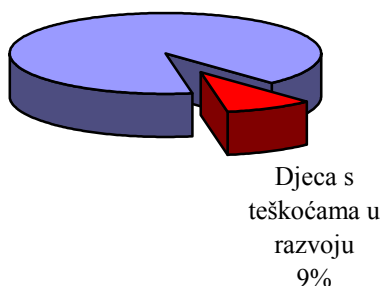
Priznajući da dijete s teškoćama u razvoju ima posebne potrebe, pružanje pomoći prema stavku 2. ovoga članka bit će besplatno kad god je to moguće, uz uvažavanje materijalnih mogućnosti djetetovih roditelja ili drugih osoba koje o njemu skrbe, te će biti osmišljeno tako da djetetu s teškoćama u razvoju osigura djelotvoran pristup obrazovanju, strukovnoj izobrazbi, zdravstvenim i rehabilitacijskim uslugama, pripremi za zapošljavanje i mogućnostima rasonode, na način koji mu omogućuje puno uključivanje u zajednicu i osobni razvoj, uključujući njegov kulturni i duhovni napredak.

Države stranke će u duhu međunarodne suradnje promicati razmjenu odgovarajućih informacija iz područja preventivne zdravstvene zaštite te medicinskih, psiholoških i funkcionalnih postupaka s djecom koja imaju teškoće u razvoju, uključujući širenje i pristup informacijama o metodama rehabilitacije, obrazovanju i izboru zanimanja, kako bi države stranke razvile njihove sposobnosti i vještine te proširile svoja iskustva u tim područjima. U svezi s tim, osobita pozornost posvetit će se potrebama zemalja u razvoju.»

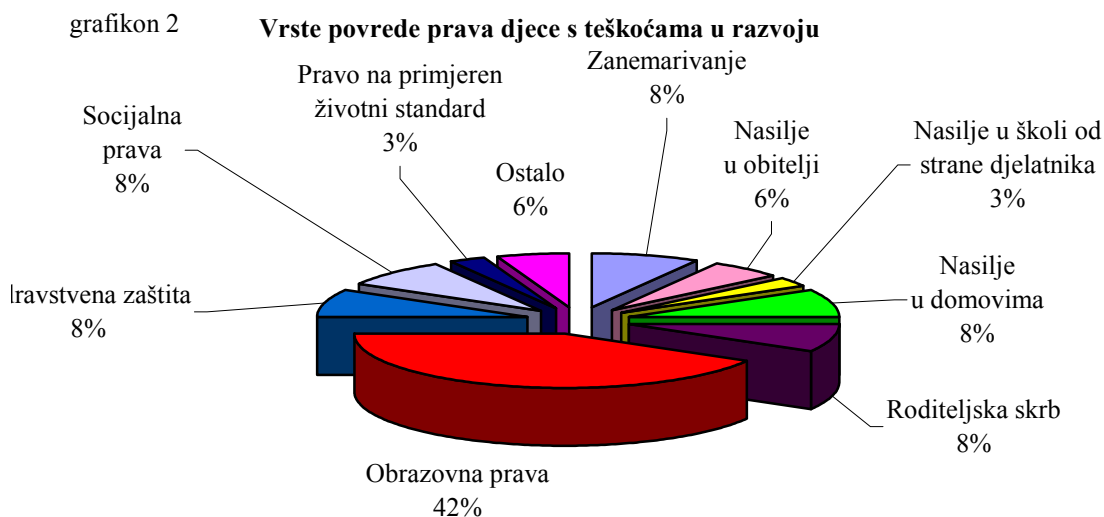
Zakonska regulativa i provedbeni propisi Republike Hrvatske nastoje svojim odredbama osigurati implementaciju navedenih prava. Svako pojedino područje uređeno je nizom zakonskih i podzakonskih akata koji su više-manje zadovoljavajući. Međutim, prema dosadašnjim iskustvima Ureda, problemi nastaju zbog manjkave i nedosljedne primjene tih propisa.

Prateći povrede prava djece s teškoćama u razvoju, proizlazi da se od ukupnog broja zaprimljenih prijava Uredu tijekom 2005. godine 9% odnosilo na prijave povreda prava djece s teškoćama u razvoju (grafikon 1).

grafikon 1 **Prijave povreda prava djece s teškoćama u razvoju u ukupnom broju prijava povreda dječjih prava Uredu pravobranitelja za djecu**

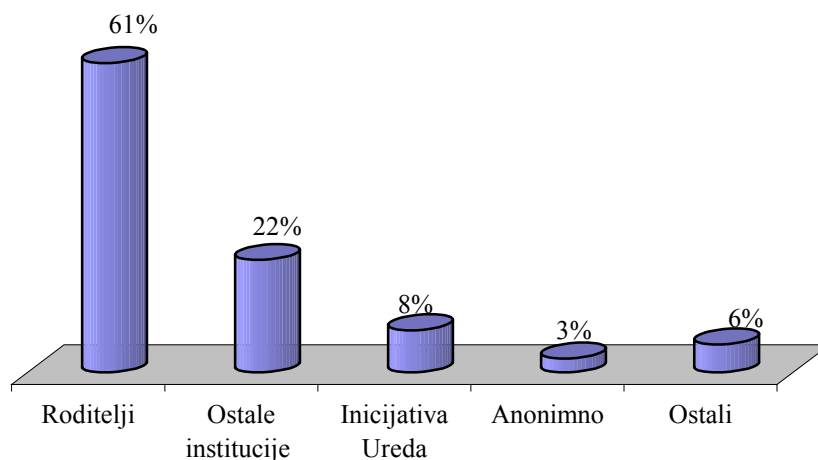
Prema vrsti povrede prava najveći postotak, 42% prijava, odnosio se na povredu obrazovnih prava djece s teškoćama u razvoju. Jednak broj prijava, njih 8%, odnosio se na povrede socijalnih prava, prava na zdravstvenu zaštitu i prava iz područja ostvarivanja sadržaja roditeljske skrbi. Isto tako 8% prijava ukazivalo je na povredu prava na zaštitu od nasilja, konkretno, zaštitu od zanemarivanja, te zaštitu od svih oblika zlostavljanja u domovima. 6% prijava odnosilo se na obiteljsko nasilje, dok je 3% prijava predstavljalo nasilje u školama od strane odraslih osoba, najčešće samih djelatnika (grafikon 2).

Zanimljivo je i da se određeni postotak prijava odnosio na povredu prava na primjereni životni standard.

Uredu su se radi povrede nekog od prava djece s teškoćama u razvoju obraćali uglavnom roditelji, i to njih 61%. Razne institucije i udruge prijavljivale su povredu prava u 22% slučajeva. Ured je na vlastitu inicijativu postupao u 8% slučajeva, dok je anonimnih prijava bilo 3% od ukupnog broja. U 6% slučajeva Uredu su se obraćali ostali prijavitelji (bake i djedovi, srodnici, susjedi, slučajni prolaznici i sl.).

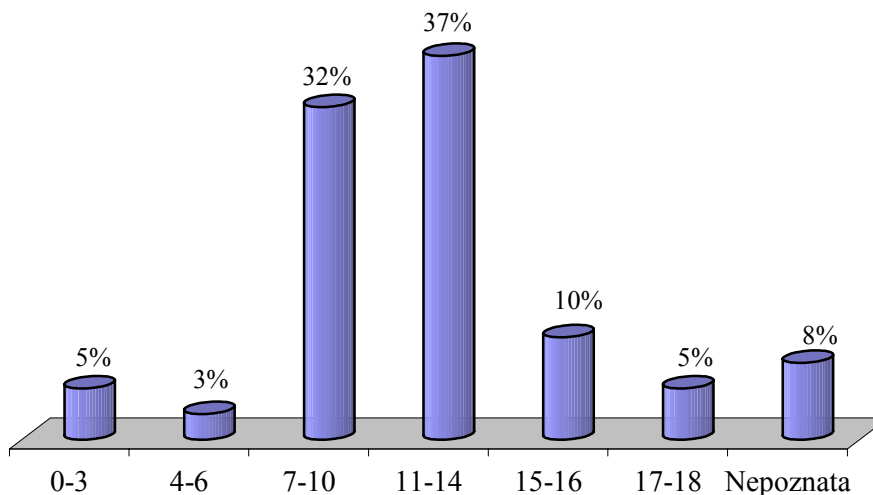
grafikon 3 Podnositelji prijava povreda prava djece s teškoćama u razvoju

Prateći prijave povreda prava djece s teškoćama u razvoju dobili smo podatak da je 53% prijavljenih povreda bilo iz Zagreba i Zagrebačke županije, dok je preostalih 47% bilo iz ostalih županija RH. Među njima, najviše je bilo prijava iz Osječko-baranjske županije i Istarske županije. Taj podatak možemo tumačiti na nekoliko načina. Moguće je da na tom području živi veći postotak djece s teškoćama u razvoju, o čemu nemamo relevantan podatak. Druga mogućnost je da je osviještenost o pravima djece s teškoćama u razvoju veća, dok je treće, nepovoljnije tumačenje da su to područja učestalijih kršenja prava djece s teškoćama u razvoju.

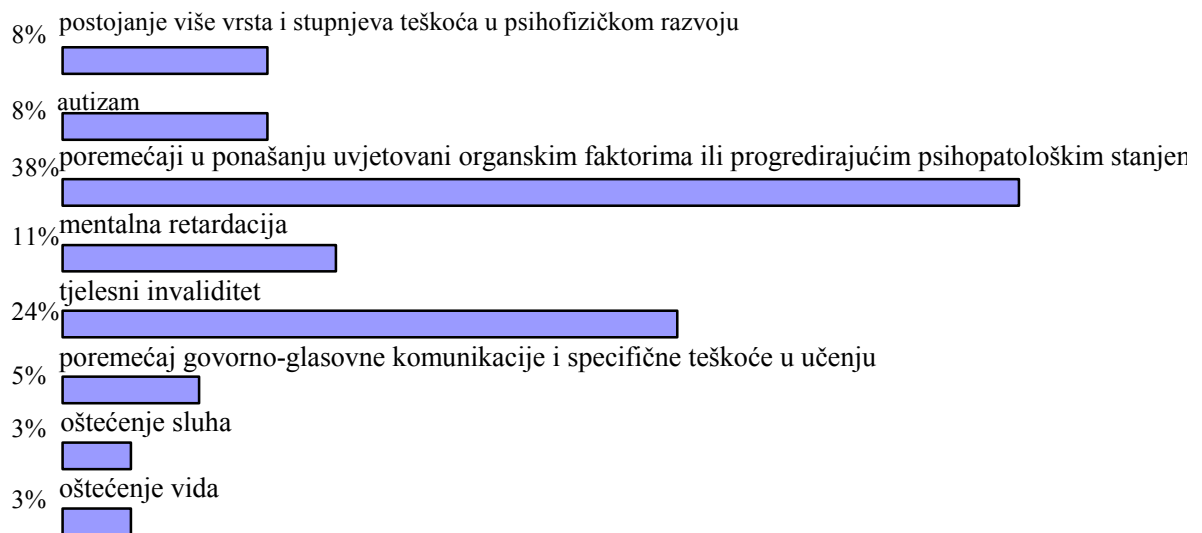
Prema dobi djece obuhvaćenoj prijavama najviše je bilo djece osnovnoškolske dobi, i to od 7 do 10 godina 32%, te od 11 do 14 godina 37%. Taj podatak prati prije spomenuto, kako je najviše bilo prijava povreda obrazovnih prava. 10% djece je bilo u dobi od 15 do 16 godina, dok je 5% bilo u dobi od 17 do 18 godina. 5% je bilo prijava povreda prava djece do 3 godine, dok je u dobi od 4 do 6 godina bilo zastupljeno 3% djece. Iz dostupne nam dokumentacije nije bilo moguće utvrditi dob djece u 8% slučajeva (grafikon 4).

grafikon 4 Dob djece obuhvaćene povredama prava

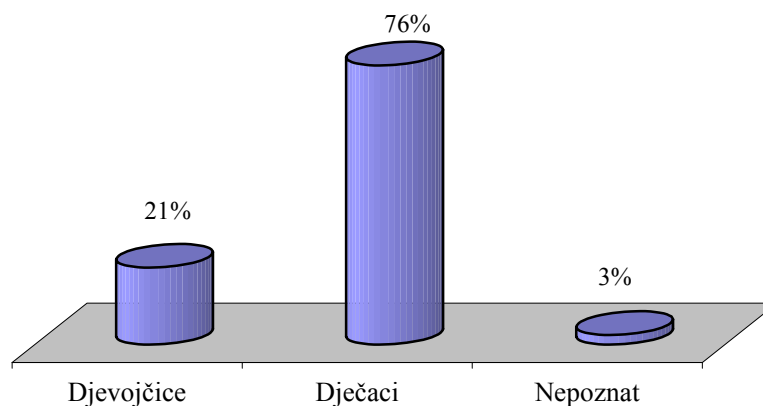
Prema vrsti teškoće u razvoju (podjela u skladu s Orijentacijskom listom vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju) 38% prijava odnosilo se na poremećaje u ponašanju uvjetovane organskim faktorima ili progredirajućim psihopatološkim stanjem. Treba napomenuti da su i ovdje bile prisutne uglavnom povrede obrazovnih prava, npr. nemogućnost obrazovanja u redovitim uvjetima za djecu s ADHD-om. 24% prijava odnosilo se na motoričke smetnje i tjelesni invaliditet, s tim da se u ovom slučaju uglavnom radilo o nemogućnosti ostvarivanja socijalnih prava. U 8% slučajeva prijavljivane su povrede prava autistične djece, a u istom postotku bilo je i povreda prava djece s višestrukim teškoćama u razvoju. U 5% slučajeva prijavljene su povrede prava djece s poremećajima govorno-glasovne komunikacije i specifičnim teškoćama u učenju (najčešće disleksija, disgrafija i diskalkulija). 3% prijava odnosilo se na povrede prava djece oštećena sluha i 3% oštećena vida (grafikon 5).

grafikon 5 Zastupljenost povreda prava djece s teškoćama u razvoju prema specifičnoj vrsti teškoće

U 76 % slučajeva prema prijavama Uredu, povrede prava su se odnosile na dječake, a 21% na djevojčice, u 3% slučajeva spol djece iz prijava nije bilo moguće utvrditi.

grafikon 6 Spol djece obuhvaćene povredama prava

Važno je napomenuti i da su se dvije prijave odnosile na grupu djece smještene u domovima, a čija su prava bila ozbiljno ugrožena, no nije ih bilo moguće iskazati zbog nepoznatog točnog broja, dobi i spola djece, kao i nepoznate vrste teškoća u razvoju.

Uočili smo da su česti faktori koji pridonose kršenju prava djece, a poglavito djece s teškoćama u razvoju, nedostatak informacija, znanja i vještina. Također smo uočili da primjena propisa u praksi vrlo često ovisi o pojedincima, njihovoj interpretaciji tih propisa, prihvaćanju i predanosti novim idejama, te spremnosti na adaptaciju novim metodama i načinima rada.

Zabrinjava, međutim, činjenica da je još uvijek uobičajeno da se tu djecu poistovjećuje s teškoćom, prije nego li da ih se identificira kao djecu koja imaju određene teškoće. U skladu s tim, pristup radu s njima ima tendenciju fokusiranja primarno na tretman teškoće, a ne na šire potrebe i prava djece.

Tijekom izvještajnog razdoblja zabilježili smo učestalo obraćanje Uredu s pritužbama na rad tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima, a posebno na sastav prvostupanjskog tijela vještačenja (PTV), neujednačenost procjena vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju, te dugotrajnost postupaka.

Vrlo često PTV utvrdi postojanje određene teškoće, no ne i stupanj težine tjelesnog ili mentalnog oštećenja (članak 38. Pravilnika o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima, «Narodne novine» br. 64/02.) koji bi značio mogućnost ostvarivanja nekog od prava (osobna invalidnina). Nezadovoljni takvim nalazom i mišljenjem, roditelji najčešće ulažu žalbu drugostupanjskom tijelu vještačenja, te se postupak vremenski produljuje. Neke od pritužbi su neosnovane, međutim svjedočili smo i situacijama kada djetetu koje je primalo invalidninu, prilikom ponovljenog vještačenja to pravo bude oduzeto, mada je zdravstveno stanje nepromijenjeno, dapače teškoća je trajne prirode.

U dijelu ostvarivanja prava na primjereno školovanje djece s teškoćama u razvoju, na osnovu pojedinačnih prijava Uredu, možemo zaključiti da pravovremeno uočavanje poteškoća u ponašanju i psihofizičkom razvoju djece, unatoč tomu što je postupak i zakonski propisan, predstavlja velik problem. Ta činjenica višestruko je povezana s povredom prava i interesa kako djece i mladih kod kojih je do promjena i poteškoća došlo, tako i povredom prava drugih (druge djece ili odraslih). Ured pravobranitelja za djecu zaprimio je prijave koje problematiziraju primjenu članka 60. Zakona o osnovnom školstvu, te s tim u vezi članka 42. navedenog Zakona i Pravilnika o upisu djece u osnovnu školu, kao i Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. Naime, iako je navedenim propisima utvrđena obveza škola da pokreću postupke utvrđivanja primjerenog oblika školovanja učenika kod kojih su u tijeku školovanja nastupile poteškoće u ponašanju, odnosno u psihofizičkom razvoju, u nekim slučajevima škole pravovremeno ne reagiraju. U većini slučajeva se radi o djeci koja imaju specifične teškoće u učenju (disleksija, disgrafija, diskalkulija, hiperkinetski sindrom). Preporučamo stoga Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da u suradnji sa Zavodom za školstvo RH, naglasi i upozori na potrebu kontinuiranog praćenja rada učenika i pravovremenog pokretanja postupka utvrđivanja primjerenog oblika školovanja učenika kod kojih su u tijeku školovanja nastupile poteškoće u ponašanju sve u cilju pravovremene reakcije škola i roditelja i u konačnici, zaštite prava i dobrobiti djece. Smatramo važnim da postupak utvrđivanja primjerenog oblika školovanja treba jasno usuglasiti i propisati, a radi sprječavanja čestih nedoumica zbog različitih mišljenja unutar iste

struke. O tome bi trebale biti obaviještene sve zainteresirane strane u postupku, uključivo i klinike koje se bave dijagnostikom i pružanjem psihološke i druge pomoći djeci i mladima.

Istovremeno, čini nam se važnim istaknuti i pozdraviti pozitivne aktivnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa koje je organiziralo partnersko savjetovanje «Što možemo odmah i zajedno» s ciljem produbljenog razumijevanja primjene Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda, provedbe Plana razvoja sustava odgoja i obrazovanja RH od 2005. do 2010. godine, te saznanja o provedbi Nacionalne strategije jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. do 2006. godine. Savjetovanju je bio cilj definirati prioritetne aktivnosti za unapređenje rada s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama u redovnim školama, a koje bi realizirati u zajedništvu Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i civilni sektor.

Vrlo su značajni zaključci tog savjetovanja (npr. utvrdit jasne kriterije za evidentiranje svake skupine djece, osigurati kontinuirane edukacije prosvjetnih djelatnika od predškolskog do visokoškolskog obrazovanja, izdavanje dopusnica ustanovama za dijagnosticiranje i edukacijsku podršku pri čemu će se odabrati jedna koja će provoditi superviziju drugih ustanova, organizirati regionalne stručne timove za dijagnostiku i izradu preporuka za oblik školovanja, stvaranje mobilnih timova za podršku djetetu s posebnim potrebama uključenom u redovnu školu, omogućiti volonterski rad u školama, omogućiti rad educiranim asistentima u razredu, osigurati školovanje (svih oblika) svakog djeteta u (po mogućnosti) njemu najbližoj školi, timski ekipirati redovne škole (zaposliti stručne suradnike), uskladiti propise obrazovnog i socijalnog sustava (definicija nadležnosti), osigurati stručnu podršku roditeljima, osigurati provedbu rehabilitacijskih programa integriranim učenicima, permanentno praćenje učenika, osigurati osobnog asistenta u školi (po potrebi), osigurati barem dio mreže podrške obiteljima - prijevoz, programi za učenika u vrijeme školskih praznika, privremena skrb izvan obitelji).

Vjerujemo da bi provedba zaključaka bila značajan pomak i korak ka idealu izjednačavanja mogućnosti za svu djecu. Takvo sustavno rješavanje obrazovanja djece s teškoćama u razvoju umanjilo bi mogućnost da ostvarivanje nekog prava ovisi o pojedincu, te da se različito ostvaruje od slučaja do slučaja.

Temeljem donesenih zaključaka sa Savjetovanja, naglašena je potreba izrade mreže škola za djecu s posebnim potrebama. S obzirom da ne postoji najnoviji snimak stanja pristupačnosti škola djeci s motoričkim oštećenjima dogovoren je projekt izrade prikaza trenutnog stanja. Za partnera pri realizaciji ovog zadatka Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je izabralo Hrvatski savez udruga tjelesnih invalida (HSUTI), koji je u suradnji s udrugom «PUŽ» poslao upitnike o prilagodbi prostora i opreme za učenike s motoričkim oštećenjima na 2293 osnovne i područne škole. 15 škola potpuno je prilagođeno djeci s posebnim potrebama, a dobiven je i podatak da 28 škola ima dizalo. Čini nam se da je to ipak znak značajnog pomaka u Hrvatskoj. Potpuni rezultati snimanja stanja, prema dostupnim nam podacima, još nisu poznati.

Na nacionalnoj razini, pratili smo i smatramo vrijednim istaknuti nekoliko aktivnosti provedenih tijekom 2005. godine.

Potvrđujući pravo svih građana da ravnopravno sudjeluju u svim segmentima društva i nesmetano raspoložu svojim zakonskim ustavnim pravima, Hrvatski sabor je donio u travnju 2005. godine Deklaraciju o pravima osoba s invaliditetom.

Prijedlog zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom nalazi se u Vladinoj proceduri. Očekuje se da će ga Vlada uputiti Saboru na usvajanje.

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti izradilo je Nacrt Prijedloga Nacionalnog plana aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. - 2012., a u koji je uvršten i prijedlog Ureda pravobranitelja za djecu da se u cjelini odgoj i obrazovanje doda točka: izrada i u sustav školstva uvođenje odgojno obrazovnih programa s ciljem integracije i sprečavanja diskriminacije djece s posebnim obrazovnim potrebama.

Djeci s teškoćama u razvoju, više nego drugoj djeci, rutinski se poriču njihova osnovna prava. Ova djeca ne traže niti prisvajaju neka posebna prava, prioriteta nad pravima djece bez teškoća. Umjesto toga, moraju biti uključena i moraju im biti dostupne sve usluge i aktivnosti koje osiguravamo svoj ostaloj djeci.

IV. PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE I PROMICANJA PRAVA I INTERESA DJECE I SUDJELOVANJE U JAVNIM AKTIVNOSTIMA USMJERENIM PREMA POBOLJŠANJU POLOŽAJA DJECE

1. PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Prava i zaštita djece predškolske dobi bila su u prethodnom izvještajnom razdoblju značajna aktivnost Ureda pravobranitelja za djecu putem koje smo, na temelju pojedinačnih prijava roditelja, medijskih napisa i poticaja udruga, sekcija, županijskih vijeća i stručnjaka iz tog područja pokušali utjecati na unapređivanje uvjeta za poticanje ranog razvoja djece predškolske dobi, uglavnom u dječjim vrtićima.

Pri tome smo poticali suradnju sa Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa, Inspekcijom službom, Zavodom za školstvo, Gradskim uredom za obrazovanje i šport i Sekcijom predškolskih pedagoga usmjerenu na zakonsku regulativu, prateće akte kao što je Pedagoški standard ranog razvoja i predškolskog odgoja i obrazovanja, na kadrovske uvjete i neka konkretna, praktična rješenja problema o kojima Ured ima saznanja.

Na žalost, naša temeljna inicijativa poput naglašavanja važnosti hitnog donošenja Standarda ranog razvoja, odgoja i obrazovanja (sadašnji je donesen 1983.) i sudjelovanja Ureda pravobranitelja za djecu u njegovu donošenju putem izražavanja mišljenja o orijentiranosti prema pravima djece predškolske dobi u ovom važnom operativnom dokumentu nije ostvarena, no dogovoreno je s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa da će Ministarstvo izraditi naputke vezane uz temeljna pitanja i probleme iznesene na zajedničkom sastanku.

U izvještajnom razdoblju za 2004. dominirale su prijave Uredu vezane uz ugrožavajuće uvjete u dječjim vrtićima, uz organizaciju rada, sufinanciranje i djecu s posebnim potrebama, te uz potrebu hitnog donošenja Standarda predškolskog odgoja i obrazovanja.

U godini 2005. Uredu su, od strane pojedinačnih roditelja i grupe roditelja bili upućivani poticaji dominantno vezani uz neprofesionalne/neadekvatne postupke odgajatelja (fizičko povređivanje, psihičko nasilje, neobavještanje roditelja o povredi djeteta, ne pristajanje odgojiteljice na zakonski obvezujuće stručno usavršavanje); uz procjenu radne sposobnosti odgajatelja; uz praćenje rada odgajatelja te susrete i druženja bake s unucima.

Problem sigurnosti djeteta predškolske dobi pri dovođenju i odvođenju iz vrtića od strane starije braće ili sestara (tumačenje čl. 94. Obiteljskog zakona) te standardi predškolskog odgoja i obrazovanja doneseni prije 23 godine su i dalje veliki interes podnositelja (stručni djelatnici dječjih vrtića) i čini se ozbiljni problem u njihovu radu. Stoga smatramo da je krajnji rok da se ova dva pitanja riješe jer držimo da postoje sve pravne, stručne, znanstvene i društvene pretpostavke za to.

I ove godine smo zabilježili ponovljene upite pojedinaca i institucija Uredu pravobraniteljice za djecu posebno vezano: uz nejasnoće o tome tko može odvoditi dijete predškolske dobi iz vrtića (tumačenje čl.94 Obiteljskog zakona); ponašanje djelatnika vrtića u slučaju sukoba roditelja vezano uz nekvalitetne razvode i poremećene obiteljske odnose; uz građansku i profesionalnu odgovornost u odnosu na prijavljivanje sumnje na zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta; uz ugroženost sigurnosti ili dobrobiti djeteta (npr. alkoholiziranosti roditelja koji dolazi po dijete) i uz situaciju moguće medijske eksploatacije djeteta.

Budući da tijekom proteklog izvještajnog razdoblja nismo od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa izviješteni o naputcima za koje je dogovoreno da će biti izrađeni i poslani predškolskim ustanovama, postupali smo prema čl. 11. st. 3. i 4. Zakona o pravobranitelju za djecu (NN 96/03) i obavijestiti o tome Vladu Republike Hrvatske. Obaviješteni smo od Vlade da je Ministarstvo upoznato s predmetnom obavijesti, a 13. lipnja 2005. smo primili na znanje očitovanje Ministarstva Vladi RH u kojem ono tada dostavlja neke odgovore i nacrt Pedagoškog standarda i izražava iznenađenje ponovljenim interesom pravobraniteljice za djecu za ostvarivanje dogovorenog na sastanku u Uredu pravobranitelja za djecu, kako bi Ured mogao odgovoriti na posredovana pitanja. Tada smo od Ministarstva informirani da nautci nisu napisani *«... ali smo na brojnim skupovima s ravnateljima i stručnim suradnicima kao i s odgojiteljima informirali sve zaposlenike o tome što moraju odmah učiniti u svojim vrtićima u svezi s dovođenjem i odvođenjem djece»* kao i da *«...budući da je problematika obiteljskih odnosa iznimno složeno pitanje, nismo željeli izazivati nezadovoljstvo u vrtićima, a držim da ste informirani o tome kako su roditelji partneri dječjim vrtićima.»* te da, vezano uz pitanja djelatnika iz vrtića upućena Uredu o reagiranju u, za dijete, ugrožavajućim situacijama vezanima za nekvalitetne razvode braka *«...sva pitanja vezana uz tu problematiku mora koordinirati centar za socijalnu skrb i odvjetništvo, a ne zaposlenici dječjih vrtića».*

Vezano uz opetovane i brojne molbe Uredu za pomoć proizlazi nužnost ostvarivanja međuresorne suradnje, potreba interdisciplinarnosti u poticanju ranog razvoja i zaštiti djece i njihovih prava, kao i stvarnog partnerstva roditelja i institucija koje brinu o djeci. Držimo da je nužna povezanost vrtića i nadležnog centra za socijalnu skrb u zaštiti pojedinačne djece i u dnevnom rješavanju problema kao i spremnost gradskih i županijskih ureda obrazovanja za koordinaciju, organizaciju edukacija i evaluacija te opću usmjerenost međuresornoj suradnji vezanu uz djecu predškolske dobi.

U vrijeme pripreme ovog izvješća sredstva priopćavanja su javila o donošenju odluke Gradskog poglavarstva o prilagođavanju radnog vremena roditeljima i obitelji. Držimo da provođenje ove odluke traži jasno određivanje što je stvarna potreba obitelji i nužnu procjenu o tome kako dužina boravka djeteta u vrtiću djeluje na dijete, o tome kako će malo dijete ostvarivati svoju biološku potrebu za snom i kontinuitetom sna i u kakvim uvjetima ako je u vrtiću do 20 h; hoće li kasniji i dulji boravak djeteta u vrtiću djelovati na privrženost majci ili drugoj bliskoj osobi itd.

I u ovom izvještajnom razdoblju vezano uz tematiku ranog razvoja i odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi Ured ponovno zaključuje da je rješavanje problema u predškolstvu

vezano za promjene u zakonskom i normativnom području kao što je promjena sadašnjeg Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju i donošenje operativnih pedagoških standarda. Dodiplomsko obrazovanje odgojitelja, uz stalno pojačavanje stručnih kompetencija, supervizijsko usavršavanje, vanjska evaluacija programa i samoevaluacija postignuća također su teme od krucijalnog značenja za kompetentnu skrb te odgoj i obrazovanje djece predškolske dobi.

Kako osjećamo izrazitu odgovornost pri posredovanju u dobivanju odgovora na zaprimljene upite te želeći i nadalje pridonositi sustavnom rješavanju problema vezanima uz djecu predškolske dobi, uz stav da je suradnja i komplementarnost različitih sustava koji skrbe o djeci polazište za stvaranje najboljih razvojnih uvjeta za djecu apeliramo na mobiliziranje stručnih, znanstvenih, financijskih i organizacijskih resursa u državi vezano uz brigu za najmanje.

2. SPOLNI ODGOJ U ŠKOLAMA

Aktivnosti pravobranitelja za djecu u 2004. o pitanju spolnog odgoja u školama izazvali su znatnu pažnju i zanimanje javnosti, poglavito roditelja i djece. Sve to je bilo poticaj nadležnom Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da započne aktivnosti radi donošenja odluke o načinu edukacije djece i mladih. Ministar znanosti, obrazovanja i športa imenovao je početkom siječnja 2005. godine Povjerenstvo za prosudbu programa o spolnom odgoju u čijem radu je sudjelovala i pravobraniteljica za djecu. U svibnju 2005. godine, nakon višemjesečnog usuglašavanja članova, Povjerenstvo je u konačnici imalo jedinstven stav o potrebi uvođenja novog programa u osnovne i srednje škole pod nazivom «Zdravstveni odgoj i obrazovanje». Prema preporukama Povjerenstva novi program trebao bi se početi provoditi od školske godine 2006./2007. na tri razine i biti prilagođen dobi učenika (posebno za učenike od 5. do 8. razreda osnovne škole, posebno za gimnazijalce te za učenike srednjih strukovnih škola). Prema mišljenju članova Povjerenstva novi program bi bio obvezan za sve učenike s ciljem da promijeni ponašanje mladih i pokuša utjecati na pozitivne i humane vrijednosti. Predmet poučavanja ne bi bio samo spolni odgoj, već i drugi problemi s kojima se susreću mladi. U prosincu 2005. godine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa osnovano je Povjerenstvo za zdravstveni odgoj i obrazovanje koji će se provoditi u osnovnim i srednjim školama sa zadaćom pripreme natječaja za izradbu jedinstvenih programa zdravstvenog odgoja i obrazovanja od 5. do 8. razreda osnovne škole, od 1. do 4. razreda gimnazije i za strukovne škole te prosudbe pristiglih programa davanja prijedloga ministru do 15. svibnja 2006. godine.

3. TESTIRANJE NA DROGU

Potaknut napisima u medijima i upitima stranaka o preventivnom programu suzbijanja ovisnosti kod djece i mladih u vrtićima, školama i fakultetima i testiranju djece i mladih na drogu u Varaždinskoj županiji, Ured pravobranitelja za djecu je iskazao svoje mišljenje i odgovorio na upite te se preporukama obratio županu Varaždinske županije. Iste preporuke su na znanje upućene i Uredu za suzbijanje zlorabe opojnih droga i Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa te su bile dio naših odgovora medijima.

Temeljno pitanje upućeno Uredu od strane građana i pitanje postavljano u medijima bilo je «*Bi li uvođenje obvezatnog testiranja na drogu u školama predstavljalo kršenje dječjih prava?*».

Stav Ureda temelji se na primjeni čl. 33. Konvencije o pravima djeteta koji utvrđuje da će «*Države ugovornice poduzeti odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, upravne, socijalne i izobrazbene mjere, kako bi zaštitile dijete od nezakonite uporabe narkotika i*

psihotropika koji su opisani u međunarodnim sporazumima, kao i spriječile uporabu djece u nezakonitoj proizvodnji i trgovini takovim tvarima» kao i na činjenici da je Sabor Republike Hrvatske donio Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga i tim zakonom propisao mjere za suzbijanje zlouporabe opojnih droga. Među mjere, kako ih je Zakon nazvao «sekundarne prevencije» ubrajaju se i mjere za «rano otkrivanje i praćenje povremenih uzimatelja opojnih droga». Isto tako Zakonom je propisano da će Vlada RH donijeti Opći program za suzbijanje zlouporabe opojnih droga.

S tim u vezi, ako Vlada RH propiše obvezno testiranje na drogu u školama kao mjeru «sekundarne prevencije» bilo bi to u skladu s prethodno citiranom odredbom Konvencije, odnosno ne bi predstavljalo kršenje dječjih prava. Međutim, u posebnom programu, kojim bi se propisao način testiranja na drogu u školama trebalo bi se vrlo pažljivo voditi brigu o zaštiti dječjih prava uređenih npr. člankom 16. Konvencije koji govori o tome da dijete neće biti podvrgnuto samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost...ili člankom 40. koji propisuje da se svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo za kršenje kaznenog zakona smatra nevinim sve dok mu se krivnju ne dokaže u skladu sa zakonom.

To znači da posebnim programom mora biti propisan postupak kada i u kojim slučajevima se dijete testira na drogu i precizno predvidjeti odgovore na pitanja: Tko sve može biti testiran na drogu? Koji je postupak odabira učenika? Tko provodi testiranje? Hoće li se raditi provjera testiranja? Što će se dogoditi kada učenik odbije pristupiti testu? Tko će imati uvid u rezultate testa? Tko jamči tajnost i povjerljivost testiranja? Kako će roditelji biti obaviješteni o rezultatima testa? Koji su postupci u slučaju da test na drogu bude pozitivan, odnosno kakav je način provođenja testiranja koji jamči da je uzimanje uzorka nadzirano? Da li su roditelji za sve maloljetne osobe dali svoj pristanak za testiranje?

U rujnu 2005. predstavnica Ureda pravobranitelja za djecu prisustvovala je sastanku u Uredu za sprečavanje zlouporabe opojnih droga na temu: Protokol testiranja na droge učenika i studenata. Protokol je izrađen na temelju europskih i svjetskih iskustava koja govore o tome da je testiranje na droge najbolje i najučinkovitije ukoliko se učenici odaberu metodom slučajnog uzorka i ako je nenajavljeno.

Predstavnica Ureda naglasila je važnost postojanja konsenzusa svih relevantnih subjekata u društvu oko provedbe testiranja na drogu, kao i važnost izrade pouzdanih, osjetljivih i valjanih instrumenata i protokola.

Tijekom daljnjih kontakata s Uredom za suzbijanje zlouporabe opojnih droga nametnulo se pitanje o pismenom pristanku roditelja kao i za koje razdoblje vrijedi pismeni pristanak roditelja. Glede toga smatramo da bi se roditeljska suglasnost trebala zatražiti početkom školske godine s jasno preciziranom napomenom radi li se o jednokratnom testiranju ili, ukoliko se odluči drukčije, navesti da će se testiranje provoditi višekratno ovisno o procjeni npr. stručne službe. Također držimo da bi Protokol trebao biti dostupan roditeljima i da bi trebao sadržavati i navod o vrsti testiranja i uzorku koji će služiti za testiranje.

U vrijeme pisanja ovog izvješća Vlada RH je usvojila Akcijski plan suzbijanja zlouporabe opojnih droga za 2006. - 2009. u kojem je provođenje testiranja urina na droge dio provedbenih aktivnosti u okviru zdravstvene skrbi o ovisnicima o drogama.

4. PROGRAM AKTIVNOSTI ZA SPRJEČAVANJE NASILJA MEĐU DJECOM I MLADIMA

Zaključkom Vlade Republike Hrvatske od 25. veljače 2004. godine prihvaćen je Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima (u daljnjem tekstu: Program aktivnosti) kao pokušaj uspostavljanja sustavnog rješavanja pojave nasilja među djecom i mladima.

Program aktivnosti sadrži niz kratkoročnih i dugoročnih mjera s popisom njihovih nositelja, kao i rokovima za njihovu provedbu, što se pokazalo u praksi vrlo važnim, utvrđenom obvezom njegovog sustavnog i kontinuiranog praćenja ostvarivanja. U listopadu 2004. godine donesen je također i Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Navedena dva dokumenta su tijekom 2005. godine polako i dosta uspješno implementirana u sustav. Ured pravobranitelja za djecu kao sudionik njihove provedbe kontinuirano je inicirao, sudjelovao i podržavao teme i tematske emisije o vršnjačkom nasilju u sredstvima javnog priopćavanja kao i o sadržaju donesenog Plana aktivnosti i Protokola. Ured pravobranitelja za djecu također je sudjelovao u međuresornim i multidisciplinarnim edukacijama stručnjaka koji rade s djecom (izvješće o aktivnostima detaljno je prikazano u Glavi VIII ovog dokumenta).

Praćenje provođenja mjera iz Programa aktivnosti bit će i dalje predmet od posebnog interesa pravobranitelja za djecu i tijekom slijedećeg izvještajnog razdoblja.

5. NACIONALNA STRATEGIJA ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI ZA RAZDOBLJE 2005. – 2007. I PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI

Sukladno mjerama za sprječavanje nasilja u obitelji predviđenih Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2005. do 2007. godine osnovana je Radna skupina za unaprjeđenje zaštite od nasilja u obitelji, čiji je član bila i pravobraniteljica za djecu, s ciljem izrade Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Svrha Protokola bila je osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji te pružanja pomoći počiniteljima u promjeni njihova ponašanja. Radna skupina izradila je prijedlog Protokola koji je Vlada RH prihvatila na svojoj sjednici 15. rujna 2005. godine. Protokolom su definirane obveze i načini postupanja svih tijela nadležnih u slučajevima nasilja u obitelji te istaknuta potreba njihova koordiniranog djelovanja.

6. ZAPAŽANJA I AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJA ZA DJECU USMJERENE PREMA POBOLJŠANJU POLOŽAJA ROMSKE DJECE

Ured pravobranitelja za djecu je u skladu sa zakonom propisanom obvezom zaštite prava i interesa djece, te uvažavajući poznati zaključak Odbora za prava djeteta s 37. zasjedanja UN-a (Geneva, listopad 2004. CRC/C/15/Add. 243 1) koji u dijelu Opći principi – nediskriminiranje navodi u točki 23. *«U skladu s člankom 2. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica pažljivo i redovno evaluira postojeće razlike u uživanju dječjih prava, te da na osnovi te procjene poduzme potrebne mjere sprječavanja i borbe protiv diskriminirajućih razlika. Također, preporučuje da država članica poradi na jačanju administrativnih i sudskih mjera sprječavanja i eliminiranja de facto diskriminiranja djece koja pripadaju manjinama, a posebno romske djece i djece stranaca»*, posebno pratio promicanje, ostvarivanje i zaštitu prava romske djece.

Osim navedenoga, Pravobranitelj za djecu je i nositelj aktivnosti propisane u Glavi XII, točka 5. Nacionalnog programa za Rome, a koja se tiče praćenja ostvarivanja prava romske djece.

U okviru tih ovlasti, Ured je postupao u nekoliko pojedinačnih predmeta u kojima su prijavljene povrede prava romske djece, posebno u okviru odgojno-obrazovnog sustava kao i onih koji su se ticali prava djeteta na primjeren opstanak i razvoj, primarno u sferama socijalne sigurnosti i zaštite od gospodarskog izrabljivanja, te izlaganja djece različitim, za njihov razvoj štetnim ponašanjima.

Uredu su se obraćala djeca, odnosno njihovi roditelji, vezano uz problem vršnjačkog nasilja u kojim slučajevima je dolazilo do verbalnog nasilja prema romskoj djeci od strane vršnjaka, kada je školi preporučivano žurno i cjelovito postupanje sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, a u jednom predmetu je dječak prijavio neprimjereno postupanje učiteljice, te je izvijestio Ured o fizičkom nasilju učitelja prema njemu, o čemu je traženo postupanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, a iz dostavljenog izvješća škole proizlazi da škola zaključuje da dio dječakovih problema proizlazi iz osjećaja da nije prihvaćen u školi radi toga što je Rom.

Predlažemo stoga, pojačano djelovanje u cilju razvijanja kulture tolerancije u društvu općenito svim raspoloživim načinima, uključujući škole, medije i zakone.

Nakon tragične smrti uslijed utapljanja troje romske djece u ljeto 2005. godine s područja Međimurja otvorilo se pitanje gospodarskog iskorištavanja djece odnosno korištenja i izlaganja romske djece teškom i neprimjerenom fizičkom radu. U konkretnom slučaju do smrti djece došlo je utapljanjem u šljunčari nakon što je utvrđeno da su djeca prije toga višesatno radila u polju na vađenju krumpira, a za što su angažirani od strane lokalnog poljoprivrednika. Pravobraniteljica je putem izvješća iz medija, te obavijesti romskih udruga doznala da se radi o «običaju» i da djeca rade za nadnicu od par kuna, slatkiše ili sendvič. Reagirala je u javnosti i kod nadležnih tijela, ukazujući na odredbe Konvencije o najnižoj dobi za zapošljavanje i Zakona o radu, ocjenjujući ovakvo postupanje prema djeci i izlaganje romske djece toj vrsti rada teškim kršenjem prava djece.

U odnosu na socijalnu sigurnost i pravo djeteta na život, opstanak i razvoj, Ured pravobranitelja za djecu je postupao u slučaju stambeno-socijalnog zbrinjavanja djece obitelji koje su izgubile domove u požaru u dijelu romskog naselja III. Struge u Zagrebu u kolovozu 2005. godine. U tom slučaju, obratili smo se uz zamolbu i preporuku Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje radi osiguranja odjeće, obuće i školskog pribora za ukupno 24-ero romske djece školske dobi iz istog naselja, a u vezi s čime smo prethodno kontaktirali s romskom udrugom Centar kulture Roma Hrvatske, koji su nas izvijestili o najhitnijim potrebama djece, prvenstveno vezano uz početak nove školske godine. Istovremeno spomenuta Udruga predstavila nam je njihov projekt i prijedlog za realizaciju sanacije požarom uništenih stambenih objekata te smo u svojem mišljenju i preporuci ocijenili pozitivnim predloženu sanaciju smatrajući da bi ovakvim projektom romskoj djeci bili osigurani uvjeti za primjeren život, opstanak i razvoj.

Vezano uz obrazovna prava romske djece, Ured je surađivao s Institutom Otvoreno društvo Hrvatska, vezano uz Pilot projekt obrazovanje Roma u odgojno-obrazovnim ustanovama u Belom Manastiru, te prema najnovijim informacijama projekt u Baranji nesmetano teče, kupljen je minibus za prijevoz romske djece Belog Manastira, pri čemu se Grad ugovoreno obvezao na plaćanje naknade vozaču, održavanja i registriranja vozila, dokle god traje predškola za romsku djecu u gradskom vrtiću.

Također je, prema našim saznanjima Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa prihvatilo model obrazovanja Roma koji se u Međimurju već neko vrijeme provodi, te ga kani proširiti i na cijelu Hrvatsku. Za tu su svrhu Ministarstvu odobrena financijskih sredstava Fonda za obrazovanje Desetljeća za uključivanje Roma u iznosu 551.250,00 eura. Model uključuje potporu predškolama, integrirani produženi boravak, edukacije nastavnika i edukacije u romskoj zajednici, kao i potporu romskim srednjoškolcima.

Romska djeca bila su suočena s ozbiljnim preprekama u nastavku obrazovanja posebno zbog nedostatka potpore u obitelji. Prema dostupnim nam podacima procjenjuje se da je 10%

romske djece krenulo u osnovnu školu, velik je problem prekid školovanja (drop out sindrom), a samo 10% djece želi pohađati i srednju školu.

Ured pravobranitelja za djecu je sudjelovao i u različitim javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje položaja romske djece. Tako je pravobraniteljica za djecu kao gost predavač sudjelovala na seminaru «Osposobljavanje mladih Roma» u organizaciji Ureda za nacionalne manjine Vlade RH, kojom prilikom su predstavljena iskustva u radu Pravobranitelja za djecu posebno vezano uz praćenje ostvarivanja prava romske djece.

Hrvatski pravni centar provodi projekt «Unapređivanje položaja Roma u Hrvatskoj» uz financijsku potporu Europske unije. U listopadu 2005. godine nazočili smo predstavljanju njihova Izvješćaja o položaju Roma u Hrvatskoj.

Općenito, prema svim raspoloživim podacima Uredu, čini nam se da Republika Hrvatska uviđajući postojeći jaz koji Romi sami ne mogu prebroditi, te nastojeći promijeniti postojeće stanje u okviru dva velika programa (Nacionalni program za Rome i Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015.) čini određene pozitivne korake. Međutim, započelo se s provedbom svega nekoliko mjera Nacionalnog programa, a možda i zbog kratkoće vremena od donošenja Akcijskog plana, značajniji pomak nije zabilježen.

7. TRGOVINA DJECOM I SUZBIJANJE TRGOVINE DJECOM

S obzirom da svjetski trendovi ukazuju da je trgovanje djecom u sve većem porastu, a prema statističkim podacima oko 1,2 milijuna djece širom svijeta svake godine postane žrtvama trgovanja ljudima i uspostave ropstva ovaj segment zaštite dječjih prava od značajnog je interesa ovog Ureda. Nažalost ova pojava zabilježena je i na našim prostorima te je tako u Republici Hrvatskoj od ukupno 5 žrtava trgovanja ljudima troje bilo maloljetno, a jedna je žrtva bila na granici punoljetnosti.

Odlukom Vlade RH osnovana je radna skupina za pripremu prijedloga Nacionalnog programa suzbijanja trgovanja djeca s ciljem određivanja mjera i prioriternih aktivnosti u području suzbijanja trgovanja djecom s naglaskom na prevenciji te pružanja pomoći djeci- žrtvama trgovanja ljudima. Uz pravobraniteljicu za djecu i Ured za ljudska prava Vlade RH članovi radne skupine predstavnici su nadležnih tijela (Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Županijskog državnog odvjetništva,) kao i predstavnici organizacija civilnog društva (IOM, Udruga za inicijative u socijalnoj politici i dr.). Radna skupina izradila je nacrt prijedloga Nacionalnog programa suzbijanja trgovanja djecom za period od 2005. do 2007. godine u kojem su određeni programski ciljevi i mjere za suzbijanje ovog rastućeg problema, a koji je 30. rujna 2005. godine usvojila Vlada RH. Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja djecom od 2005. do 2007. godine, u potpunosti je usuglašen sa Konvencijom UN-a o pravima djeteta i s ostalim međunarodnim dokumentima na području zaštite djece.

U organizaciji Ureda za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske održana je međunarodna konferencija pod nazivom «Zaustavimo trgovanje ljudima» u listopadu 2005. godine. Na Konferenciji je sudjelovalo 140 sudionika, predstavnika tijela državne vlasti, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija iz država Jugoistoka Europe te država članica OEES-a koji su aktivni u izgradnji sustava suzbijanja trgovanja ljudima. U okviru Konferencije kao poseban cilj istaknuta je potreba suzbijanja trgovanja djecom budući iz analize prikupljenih

podataka proizlazi da čak 50% od ukupnog broja žrtava trgovanja ljudima čine djeca. Naglašeno je kako je trgovanje djecom usko povezano s njihovom daljnjom eksploatacijom na način koji ugrožava njihovo dostojanstvo i ljudska prava. Zaključeno je da prvenstveno treba usmjeriti pažnju na posebno osjetljive skupine djece kao što su djeca bez adekvatne roditeljske pratnje, djeca s poremećajima u ponašanju i djeca bez roditeljske skrbi te da treba usmjeriti pozornost na oblike trgovanja djecom unutar granica nacionalne države. Osobito potrebnim smatra se uspostava baze podataka o djeci žrtvama trgovanja ljudima radi praćenja i pravodobnog poduzimanja radnji na suzbijanju ove pojave. Također je naglašeno kako u svim aktivnostima usmjerenim prema djetetu žrtvi trgovanja ljudima u potpunosti treba poštivati prava djeteta zagwarantirana međunarodno-pravnim dokumentima te posebice zakonski i stručno ojačati instituciju skrbnika te ga imenovati svakom djetetu žrtvi trgovanja ljudima.

8. PROGRAM UNICEF-a «ZA SIGURNO I POTICAJNO OKRUŽENJE U ŠKOLAMA»

Ured pravobranitelja za djecu je i u 2005. godini aktivno surađivao s predstavnicima Ureda UNICEF-a za Hrvatsku u programu «Za sigurno i poticajno okruženje u školama» koji je zbog uspjeha akcije i velikog broja škola koje su se željele uključiti u program nastavljen i u 2005. godini. S tim u vezi, Ured UNICEF-a je u travnju 2005. godine pokrenuo novi ciklus u koji se uključilo 99 škola. Pored navedenog programa suradnja s Uredom UNICEF-a ostvarena je u provedbi natječaja za izradu odgojno-obrazovnog materijala na temu vršnjačkog nasilja, namijenjenog učenicima srednjih škola. Razlozi za raspisivanje natječaja među srednjoškolcima bili su u činjenici da mladi ljudi imaju veliki kreativni potencijal i mogu bolje od odraslih kreirati sadržaje koji su prilagođeni komunikacijskim stilovima i interesima svojih vršnjaka. Natječajem je tražena kreativnost, jasnoća poruke i originalnost ideje u trima kategorijama i to: likovno/vizualnom rješenju, tekstu materijala i integralnom rješenju. Nakon završetka natječaja na koji su pristigli radovi iz velikog broja srednjih škola, prema procjeni Stručnog povjerenstva u čijem radu je sudjelovala i pravobraniteljica za djecu dodijeljene su nagrade učenicima za najbolje uratke.

9. KATALOZI ZNANJA, SPOSOBNOSTI I VJEŠTINA - HRVATSKI NACIONALNI OBRAZOVNI STANDARD

I u 2005. godini Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa nastavilo je aktivnosti u svezi s izradom Kataloga znanja, sposobnosti i vještina koji je zbog proširenja odnosno načina rada povjerenstava u 2005. godini prerastao u Nacionalni obrazovni standard. Pravobraniteljica za djecu bila je član Povjerenstava za izradu kataloških tema iz predmeta povijest te priroda i društvo.

Podsjećamo da su u 2004. godini prihvaćene preporuke pravobranitelja za djecu da se u sadržaje kataloga uključe tematske cjeline koje se odnose na prava djece sukladno odredbama Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece, kao i tematske cjeline o ljudskim pravima uopće.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa u školskoj godini 2005./2006. provodi eksperimentalni nastavni plan i program za osnovnu školu u 5% (49) osnovnih škola u Republici Hrvatskoj s ciljem znanstvenog praćenja i provjere učinkovitosti rasterećenja odgojno-obrazovnih zadaća u nastavnim predmetima za osnovne škole, praćenja i procjene djelotvornosti primjene novih pristupa poučavanja i učenja, uvođenja prilagodljivije organizacije nastave i uključivanja pojedinačnih potreba učenika s posebnim potrebama.

V. PRIJEDLOZI ZA PODUZIMANJE MJERA ZA SPRJEČAVANJA ŠTETNIH DJELOVANJA KOJA UGROŽAVANJU PRAVA I INTERESE DJECE

1. ZAŠTITA I PROMICANJE PRAVA DJECE I MEDIJI

Ured pravobranitelja za djecu je tijekom 2005. godine primio nekoliko prijava vezanih uz navodna ugrožavanja interesa djece u elektronskim medijima, području telekomunikacija i u tiskovinama.

Prijave Uredu bismo mogli grupirati i u odnosu na mjesto djeteta u medijskom sadržaju:

- Sadržaj u kojem se govori o samom djetetu, njegovoj obitelji ili je malodobno dijete «akter» emisije, prikaza ili projekta (dijete izloženo nasilju, dijete žrtva pedofilije, dijete koje je pokušalo ili izvršilo samoubojstvo i dr.)
- Sadržaj u kojem je dijete ili su djeca sudionici u emisiji, tekstu ili medijskom projektu, a nisu izravna «tema» emisije (emisija «Mijenjam ženu», dijete kao «medijska zvijezda», dijete kao dio obiteljskog medijskog projekta)
- Neprimjereni ili potencijalno štetni sadržaji za djecu (emisija «Survivor», «Big Brother», reklame emitirane između crtanih filmova u jutarnjem terminu HRT-a, pornografski sadržaji kabelaške televizije, SMS poruke)

Prikazivanje **traumatiziranog djeteta ili djeteta povrijeđenog** na bilo koji način, često u najboljoj profesionalnoj namjeri novinara, može postati varijabla koja, sama po sebi, negativno utječe na dijete i njegove interese. Na taj način, osim traumatskog iskustva, na dijete djeluje i sam prikaz njega i njegovog traumatskog iskustva. Prikaz o sebi dijete može doživjeti kao poruku o sebi i svom mjestu u svijetu, taj prikaz može pojačati traumatsko iskustvo ili izložiti dijete opterećujućim tuđim procjenama i interpretacijama. Osim toga ugrožena je i djetetova privatnost, često i osobni integritet pri čemu u tom smislu ukazujemo na članak 35. Ustava RH koji propisuje da se svakom jamči štovanje i pravna zaštita njegovog osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Pozdravljamo sve do sada poduzeto u cilju zaštite djece u medijima kao što su odredbe Kodeksa časti Hrvatskog novinarskog društva koje jasno propisuju što novinar ne smije i kako treba obavljati svoj posao u nekim situacijama kao i web stranice Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti na kojima se mogu naći konkretne preporuke kako izvještavati npr. o samoubojstvima u odnosu na mogući rizik porasta broja samoubojstava.

U situacijama u kojima je dijete **indirektna tema medijskog sadržaja**, npr. djeca u promotivnim ili reklamnim sadržajima postavlja se pitanje djetetovog pristanka, njegovih stvarnih potreba i pitanje motiva roditelja. Ponekad potenciranje djetetovog sudjelovanja u medijskom prikazu može graničiti s gospodarskim iskorištavanjem djeteta, ovisno o tomu ima li tko financijskih dobitaka iz toga, što nameće pitanja o zakonskim ovlastima roditelja, odobrenju školskih službi i mogućoj potrebi za suglasnošću centra za socijalnu skrb.

Temeljem prijave o **neprimjerenom sadržaju i reklamiranju** putem poruka na mobitel (liste koje obavješćuju o izlascima) gdje se otvoreno reklamiraju, prema navodima, alkohol, prostitucija i svodništvo obratili smo se Upravi za telekomunikacije i poštu Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka te smo zatražili da se ispituju sve relevantne okolnosti kao i da nas se izvijesti o tome. U jednoj prijavi se navodi da je u reklami za seriju prikazan «seks i šamaranje» u jutarnjem terminu u kojem televiziju gledaju djeca predškolske dobi.

Razvojna psihologija nam govori da neće ugroziti dijete svaka situacija u kojoj je ono u tv emisiji ili na slici u novinama, no prije objavljivanja svake od njih trebalo bi promisliti o mogućoj štetnosti za dijete te prije konačnog predstavljanja nekog medijskog sadržaja

procijeniti može li on ugroziti ili osramotiti dijete, naštetiti mu, ugroziti njegovu privatnost ili naštetiti posebno ranjivim skupinama djece.

Svjesni smo pozitivne uloge medija u promicanju prava djece, otkrivanju za djecu ugrožavajućih situacija i obavještanju javnosti o tomu, o utjecaju na društvene vrijednosti i senzibilitet za izloženost djece najrazličitijim negativnim utjecajima. Također je značajna uloga medija u pomoći djeci i poticanju humanitarnog djelovanja i prosocijalnog ponašanja građana i o korisnim medijskim kampanjama vezanima uz različite socijalne i zdravstvene projekte. Iz svega ovog proizlazi moć medija da svojim izvještavanjem potaknu ili spriječe negativna ponašanja.

Unatoč tomu moramo, na temelju saznanja Ureda i zaprimljenih pojedinačnih prijava naglasiti i odgovornost medija za svako pojedino dijete koje je direktno ili indirektno dio medijskog prikaza. U doba napretka tehnologije i širenja mogućnosti u području informiranja i zabave apeliramo na odgovornost svakoga tko se na bilo koji način bavi djecom i na njegovu svijest o vlastitom utjecaju i mogućnosti za maksimalno umanjeње direktnih ili indirektnih negativnih utjecaja na djecu.

Istodobno apeliramo i na svjesnost o mogućnostima participacije u stvaranju uvjeta za najbolje razvojne interese djece, u čemu urednici, novinari i uređivačka tijela mogu najizravnije sudjelovati svojim svakodnevnim djelovanjem ili slijeđenjem odredbi Kodeksa časti Hrvatskog novinarskog društva.

Pojedinačnim televizijama, vezano uz pojedinačne slučajeve povrede prava, Ured je uputio preporuku da u svim budućim situacijama koje potencijalno ugrožavaju prava i dobrobiti djece kontaktiraju nadležni centar za socijalnu skrb, a posebno onda kada su interesi djece i roditelja ili drugih njihovih zakonskih zastupnika makar i u potencijalnoj koliziji. U nekoliko navrata Ured se, zabrinut za interese djece predškolske i rane školske dobi u odnosu na njihovu psihosocijalnu zrelost za recepciju pojedinih sadržaja koji se navode u prijavi, obraćao Vijeću za elektroničke medije tražeći da se ispituju relevantne okolnosti slučaja i da nas se o tome izvijesti. Ured je također preporučio Vijeću da u godišnji plan nadzora (monitoringa) nad provedbom odredbi o programskim načelima i obvezama utvrđenim Zakonom o elektroničkim medijima, ugradi i pojača, sustavni godišnji nadzor programskih sadržaja koji štete ili mogu štetiti psihičkom, fizičkom ili moralnom razvoju djece.

Također smo preporučili, poštujući autonomiju Vijeća i uzimajući u obzir brojnost elektroničkih medija, da bi bilo dobro da Vijeće oglasi besplatan telefon na koji bi građani mogli uputiti pritužbe na kršenje odredbi o programskim načelima i obvezama. Ujedno smatramo da bi se trebalo okoristiti i znanstvenim spoznajama o razvoju djece i njihovog socijaliziranog i/ili prosocijalnog ponašanja i moralnog rezoniranja. Prema nekim istraživanjima, dijete će prije usvojiti prosocijalne sadržaje nego agresivne, no na žalost prosocijalnih je sadržaja malo u programskim sadržajima namijenjenima ili dostupnima djeci.

Pravobranitelj se u kolovozu 2005. priopćenjem za javnost obratio medijima s preporukom o nadzoru nad provedbom odredbi o programskim načelima i obvezama utvrđenim Zakonom o elektroničkim medijima u području zaštite prava, interesa i dobrobiti djece. U priopćenju se naglašava da je Ured pravobraniteljice za djecu od samog početka svoga rada svjedočio iznimnom doprinosu medija u problematiziranju tematike zaštite prava, interesa i dobrobiti djece, što je bitno doprinijelo senzibiliziranju društva za tu problematiku. Istovremeno smo svjedočili i određenim kršenjima dječjih prava od strane medija, prvenstveno u smislu otkrivanja identiteta djece žrtava različitih oblika nasilja, ali i u drugim slučajevima koji zahtijevaju zaštitu privatnosti djeteta. Zajedno s Vijećem za djecu i Povjerenstvom Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih Ured je apelirao da Hrvatsko novinarsko društvo i svi mediji doprinesu zaštiti djece prilikom medijskog izvješćivanja.

Drago nam je da možemo iznijeti primjer dobre suradnje između Ureda pravobranitelja za djecu i urednika dnevnih novina. Naime, krajem izvještajnog razdoblja (prosinac 2005.) kada je, zbog razrješenja pravobraniteljice za djecu i posljedičnih zakonskih ograničenja, Ured prestao s priopćenjima medijima, djelatnici Ureda pravobranitelja za djecu obratili su se glavnom uredniku novina «24 sata» s apelom da se zaštiti dijete koje se našlo u središtu medijske kampanje tako da se ne otkrije identitet djeteta u novinama. U apelu smo izrazili zabrinutost za dijete i zamolili urednika da, u skladu s profesionalnom etikom, ne objavljuje podatke koji bi na bilo koji način mogli otkriti identitet djeteta te mu na taj način nanijeti nepopravljivu štetu u njegovu emocionalnom životu. Također smo naglasili naš stav da je i u drugim sličnim slučajevima potrebno izbjegavati izvještavanje kojim će se neko dijete «identificirati» pri čemu mislimo na podatke koji posredno mogu otkriti djetetov identitet. Cijenimo prihvaćanje našeg apela od strane uredništva dnevnog lista unatoč tomu što je Ured pravobranitelja za djecu tada bio bez čelnog čovjeka i bez mogućnosti uobičajenog djelovanja i suradnje s medijima u cilju zaštite djece i njihove dobrobiti.

2. GOSPODARSKO ISKORIŠTAVANJE DJECE

Članak 32. Konvencije o pravima djeteta

«1. Države stranke priznaju djetetu pravo na zaštitu od ekonomskog izrabljivanja i obavljanja svakog rada koji bi za nj bio pogibeljan ili ometao njegovo obrazovanje, ili bio štetan za njegovo zdravlje ili njegov tjelesni, duševni, duhovni, moralni ili socijalni razvoj.

2. Države stranke će poduzeti zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere kako bi osigurale primjenu ovoga članka. U tom cilju i uzimajući u obzir odgovarajuće odredbe drugih međunarodnih instrumenata, države stranke će napose:

a) odrediti minimalnu dob ili minimalne dobi za zapošljavanje;

b) predvidjeti odgovarajuće propisivanje radnog vremena i uvjeta zapošljavanja;

c) predvidjeti odgovarajuće kazne i druge mjere kako bi osigurale djelotvornu primjenu ovoga članka.»

Sfera zaštite prava djece od gospodarskog iskorištavanja, a koja uključuje poučavanje i promicanje navedenog prava bila je također predmet interesa Ureda pravobranitelja za djecu u 2005. godini. S tim u vezi, radi uvida u cjelinu ostvarivanja zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja u Hrvatskoj i u cilju praćenja primjene Konvencije o pravima djeteta Ured pravobranitelja za djecu je u rujnu 2005. godine zatražio od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, Državnog inspektorata i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa izvješća o dosadašnjem radu navedenih tijela. Zahtjev pravobraniteljice za djecu bio je potaknut slučajem iz kolovoza 2005. godine u Međimurju, kada su tragično stradala djeca nakon rada za nadnicu na poljima krumpira, s obzirom na činjenicu da je rad djece, posebno malodobnika mlađih od 15 godina strogo zabranjen i da djeca uživaju posebnu zaštitu društva.

Uz izvještaj Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je dostavilo i izvješća koja su podnijeta Međunarodnoj organizaciji rada u vezi primjene Konvencije o najnižoj dobi za zapošljavanje (No. 138) i Konvencije o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada (No. 182) kojima je vrlo detaljno opisan postojeći zakonski okvir za zaštitu djece na području rada i zapošljavanja.

Državni inspektorat nam je dostavio izvješće s podacima o broju poduzetih mjera i obavijesti nadležnim tijelima socijalne skrbi i Ministarstva unutarnjih poslova u 2004. godini i za razdoblje siječanj – rujan 2005. Također smo obaviješteni da «*Godišnjim programom rada Državnog inspektorata, a slijedom odrednica Programa Vlade Republike Hrvatske, u strukturi prioritetnih nadzora među inim predviđen i nadzor nad zapošljavanjem i radom malodobnika, koje nadzore obavljaju i inspektori rada kao i viši inspektori rada za radne odnose i svi su u okviru svoje struke osposobljeni za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti*

uključivo i nadzore u svezi s radom malodobnika. Analizom izvješća inspektora rada svih područnih jedinica Državnog inspektorata zaprimljenih u njihovoj službi tijekom ranijih godina gospodarsko iskorištavanje djece, odnosno nezakonito zapošljavanje i rad djece nije bila česta nezakonitost u odnosu na druga kršenja kogentnih zakonskih normi od strane poslodavaca, no odmah po saznanju iz medija za tragično stradavanje djece u Međimurju, uz koji događaj se veže i otkriće gospodarskog iskorištavanja djece, svim područnim jedinicama Državnog inspektorata naložen je pojačani nadzor nad provedbom odredaba zakona i drugih propisa koji se odnose na zapošljavanje i rad malodobnika, osobito u ugostiteljskoj djelatnosti i poljoprivredi, u kojim djelatnostima je temeljem izvješća inspektora rada iz ranijih godina uočeno da je zapošljavanje malodobnika najprisutnije».

Radi praćenja zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja, Državni inspektorat i njegove područne jedinice od rujna 2005. godine Uredu pravobranitelja za djecu prosljeđuju obavijesti o izvršenim pojedinačnim nadzorima nad zapošljavanjem i radom malodobnika.

VI. SUDJELOVANJE U POSTUPKU IZRADE NACRTA PRIJEDLOGA PROPISA KOJI SE ODNOSI NA PRAVA DJECE ILI KOJIMA SE UREĐUJU PITANJA OD ZNAČAJA ZA DJECU I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENE ZAKONA I PROPISA KOJI SE ODNOSI NA PRAVA I ZAŠTITU DJECE

1. IZMJENE I DOPUNE KAZNENOG ZAKONA

U cilju efikasnije zaštite djece na čiju štetu su počinjena kaznena djela pravobraniteljica za djecu je u tijeku postupka izmjene Kaznenog zakona Ministarstvu pravosuđa uputila mišljenje na Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, a sukladno ovlasti iz članka 8. Zakona o pravobranitelju za djecu. Primjedbe na predloženi tekst, između ostalog, odnosile su se na potrebu drugačijeg uređenja pojedinih instituta kaznenog prava kao primjerice zastare i tijeka zastare za kaznena djela počinjena na štetu djece. Predloženi su drugačiji zakonski opisi pojedinih inkriminacija osobito u odnosu na kaznena djela povrede dužnosti uzdržavanja i povrede tajnosti postupka, kao i potreba strožeg kažnjavanja za neka kaznena djela počinjena na štetu djece i mladeži osobito u zaštiti djetetova spolnog, tjelesnog i duševnog integriteta, zaštiti djeteta od zanemarivanja kao i zaštiti prava djeteta na životni standard primjeren njegovom razvoju i potrebama.

S tim u vezi predlagano je pooštavanje kazni, kako u visini njihovog propisanog minimuma, tako i u visini propisanog maksimuma, i to za znatan broj kaznenih djela iz spolne sfere na štetu djece i mladeži kako bi se poslala jasnija poruka o društvenoj osudi takvih kaznenih djela. Time bi se nužno dovelo i do promjene postojeće sudske prakse koju vrlo često javnost, građani, a posebice roditelji djece žrtava u svojim obraćanjima pravobranitelju za djecu doživljavaju preblagom.

Za kaznena djela bludnih radnji, zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom, podvođenje, iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju, smatra se potrebnim pooštavanje sankcija i razgraničenje situacija kada je kazneno djelo počinjeno prema maloljetniku od situacija kada je isto djelo počinjeno prema djetetu.

Osobito važnim smatra se produljenje rokova zastare za kaznena djela počinjena na štetu djece i mladeži budući sukladno relativno niskim kaznama i zastara kaznenog progona nastupa za isto relativno kratko vrijeme, vrlo često prije djetetove punoljetnosti, dakle u

periodu kad dijete nema procesne sposobnosti te je za ostvarivanje svojih prava oslonjeno isključivo na pomoć odraslih osoba koje su u nerijetkom broju slučajeva upravo te koje krše djetetova prava. Iako zakon priznaje mogućnost i djetetu da prijavi kršenje svojih prava te se djeca kroz upoznavanje sa svojim pravima u tome i potiču, ipak su rijetke situacije da djeca sama potaknu vođenje takvih postupaka. Stoga smatramo da bi rok za zastaru kaznenog progona za ta kaznena djela trebao vezati uz nastup djetetove punoljetnosti što je pravobraniteljica i predlagala u izmjenama Kaznenog zakona. Nažalost predložene sugestije pravobraniteljice za izmjene Kaznenog zakona u tom dijelu za sada nisu prihvaćene.

2. IZMJENE I DOPUNE ZAKONA O OSNOVNOM ŠKOLSTVU

U svibnju 2005. godine na poziv predsjednika Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Ured pravobranitelja za djecu dostavio je mišljenja na Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu s konačnim prijedlogom Zakona koji se nalazio u hitnom postupku i bio predmet 22. sjednice Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora. Predloženi su amandmani u dijelu zakona koji propisuje uvjete koje mora ispunjavati osoba zaposlena u osnovnoj školi te načinu rada upravnih tijela privatnih škola. Tako je u I. skupini prijedloga predloženo da se radi zaštite prava i interesa djece uputi u proceduru amandman kojim bi se i dalje onemogućio rad svima u školi koji su pravomoćno osuđeni za navedena kaznena djela, bez razlike da li sudjeluju u odgojno-obrazovnom radu ili rade u školi na nekim drugim poslovima, kao i dopuna instituta udaljenja s posla na način da se institut udaljenja s posla odnosi na sve osobe koje rade u školi i protiv kojih je pokrenut kazneni postupak, ali i postupak zbog teške povrede radne dužnosti.

U II. skupini prijedloga predloženo je da se odustane od davanja ovlasti osnivaču da aktom o osnivanju i statutom uredi sastav školskog odbora te imenovanje, razrješenje i trajanje mandata članova školskog odbora i ravnatelja osnovne škole na drugačiji način u odnosu na škole kojima je osnivač RH ili područna i regionalna samouprava. Bili smo mišljenja da osnovne škole, bez obzira na osnivača, budući da su javne ustanove koje obavljaju djelatnost od posebnog društvenog interesa, moraju zadovoljiti minimalne standarde koje propisuje država, kako bi se učenicima osigurala mogućnost horizontalne i vertikalne prohodnosti i integriranosti u školski sustav RH.

S tim u vezi odredbe o školskim tijelima upravljanja ne bi trebale biti različite u odnosu na osnivača, naročito u dijelu koji se odnosi na sastav školskog odbora (školski odbor donosi godišnji plan i program rada škole te nadzire njegovo izvršavanje), kao i razloge za imenovanje i razrješenje školskog odbora i ravnatelja škole. Nedostatak standarda u reguliranju rada tijela upravljanja na taj način može dovesti do ekstremne neujednačenosti između očekivane i postignute svrhe odgoja i obrazovanja u takvim ustanovama, pa samim time i ugroženosti dječjih prava na obvezno i besplatno osnovno školovanje.

Na sjednici Odbora prihvaćen je samo dio I. skupine prijedloga Ureda koji je u postupku donošenja predlagač prihvatio. Tako je izmjenama članka 72. Zakona o osnovnom školstvu (Narodne novine broj 76/05.) i regulirano da *«...rad u osnovnoj školi ne može obavljati osoba koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv Republike Hrvatske, kazneno djelo primanja mita, kazneno djelo nasilničkog ponašanja, kazneno djelo zlorabe opojnih droga, neko od kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnoga ćudoređa te neko od kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži te da se učitelj protiv kojega je pokrenut kazneni postupak za neko od navedenih kaznenih djela udaljava od obavljanja poslova u odgojno-obrazovnom radu do pravomoćnosti sudske presude, odnosno do obustave postupka, odbačaja prijave ili odustanka od gonjenja».*

Skrećemo pozornost da bi svakako bilo nužno i u Zakonu o osnovnom školstvu, institut udaljenja s posla proširiti i na ostale radnike u školi i koji su u izravnom doticaju s djecom, kao što je to propisano kod samog zasnivanja radnog odnosa a što je i bila primjedba ovog Ureda pri predlaganju amandmana pri Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. Nadamo se da će predlagač Zakona u izradi novog Zakona o osnovnom školstvu na koju ga je Hrvatski sabor zaključkom obvezao, uzeti i ove prijedloge u razmatranje, tim više jer se Zakonom o srednjem školstvu odredba o udaljenju s posla odnosi na sve osobe koje rade u srednjoj školi.

3. PRAVILNIK O POSTUPKU UTVRĐIVANJA PSIHOFIZIČKOG STANJA DJETETA

Slijedom informacija u dnevnom tisku kako su trenutno u izradi dva važna provedbena propisa kojima će se regulirati prava i interesi učenika na novi način, i to Pravilnik o ocjenjivanju i Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu Ured je zamolio Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa da nam, radi davanja mišljenja, već u prvoj fazi izrade dostavi nacрте navedenih pravilnika. Predstavnica Ureda imenovana je članicom radne skupine za izradu nacрта Pravilnika o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta kojim se mijenja sadašnji Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu (donesen 1991.).

Ured je na temelju sudjelovanja u radnoj skupini i nacрта Pravilnika dostavio Ministarstvu prijedloge i preporuke, te problematizirao neke teme pri čemu smo vodili računa o: usklađenosti Pravilnika sa svim dimenzijama zaštite najboljeg djetetovog interesa; saznanjima Ureda o problemima vezanima za utvrđivanje psihofizičkog statusa djeteta pred polazak u školu i u vrijeme početnog školovanja, a proizašle iz pojedinačnih prijava i obraćanja Uredu te o nekim stručnim elementima Pravilnika. Neke od preporuka iznosimo u ovom izvješću.

Izrazili smo stav kako, vezano uz sastav ove radne skupine, a načelno i uz druge radne skupine koje rade na stručnim temama, važnim smatramo da u sastavu radne skupine, osim referenciranih stručnjaka iz prakse budu i znanstvenici na temelju čijih će se primjedbi i saznanja izraditi operativne strategije i mjerni instrumenti.

U odnosu na naslov pravilnika («Pravilnik o utvrđivanju psihofizičkog stanja djeteta») koji ne ograničava utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta samo pred polazak u školu niti samo na razloge koji uvjetuju da dijete ne može pohađati osnovnu školu preporučili smo da pravilnik propisuje i odnosi se na:

- ponovljenu procjenu psihofizičkog stanja (na kraju prvog razreda) djece kod koje je odstupanje utvrđeno tijekom godine zbog smetnji učenja (disleksije i disgrafije) i drugih poremećaja koji, utvrde li se dovoljno rano, mogu biti rehabilitirani
- djecu čija je posebna potreba ili teškoća u razvoju utvrđena u ranoj predškolskoj dobi (posebno za djecu s mentalnom retardacijom)
- djecu koja su psihofizički spremna za polazak u školu iako do 1. travnja tekuće godine nemaju navršениh šest godina života.

Također smo predložili, budući da u mnogim dijelovima Hrvatske nema svih profila stručnjaka (posebice defektologa i psihologa), osnivanje centralnog mjesta za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta s kojeg će djelovati pojedini profili i/ili izradom mreže djelovanja i pokrivanja lokalnih potreba (npr. defektolog i psiholog iz Splita pružaju usluge na otocima). Preporučili smo i da se jasno operacionaliziraju postupci ispitivanja djece u povjerenstvima kako bi dijete bilo što manje opterećeno, ustrašeno ili izloženo bilo kojoj vrsti stresa. Pogotovo bi trebalo minimalizirati djetetu otegotne okolnosti liječničkog pregleda («bijela kuta», cijepljenje).

Za djecu koja su pohađala dječji vrtić, s obzirom da je praćenje u okviru odgojno obrazovnog rada u vrtiću, relevantan izvor informacija o djetetu i polazište za neke konkretne prijedloge za početno školovanje predložili smo prilaganje mišljenja stručnog tima vrtića ili samo odgojitelja (ako vrtić nema stručnih suradnika) o psihofizičkom statusu djeteta, što je u suglasju s prijedlogom Sekcije predškolskih psihologa Hrvatskog psihološkog društva.

Predložili smo i promjene predviđenih obrazaca za ispitivanje djeteta i njihovu usklađenost sa znanstvenim spoznajama o razvoju djeteta, spremnosti za školu i utjecaju roditelja na početno školovanje.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je, u odgovoru na naše preporuke, navelo da je suglasno s prijedlozima koji se odnose na ustroj centara, odnosno mreže stručnih suradnika po županijama, sa sastavom članova povjerenstava te pojednostavljivanjem postupka utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, no nije ih moguće unijeti zbog odredbi važećeg Zakona o osnovnom školstvu. Neki prijedlozi su ugrađeni, a neuključivanje drugih prijedloga obrazloženo je ili ograničavajućom zakonskom odredbom ili objašnjenjem kao što je npr. «ne može se propisati obveza mišljenja stručnog tima dječjeg vrtića, jer sva djeca nisu polazila program predškolskog odgoja». I dalje ovaj prijedlog smatramo opravdanim, pogotovo u smislu racionalizacije, skraćivanja i pojeftinjenja postupka za oko 40% djece koja su uključena u dječje vrtiće.

Do predaje ovog izvješća nismo primili obavijest o tome je li Pravilnik donesen.

VII. OBILAZAK DJECE KOJA BORAVE ILI SU PRIVREMENO, ODNOSNO TRAJNO SMJEŠTENA KOD FIZIČKIH I PRAVNIH OSOBA I DRUGIH PRAVNIH SUBJEKATA NA TEMELJU POSEBNIH PROPISA

Zakon o pravobranitelju za djecu u članku 13. predvidio je mogućnost pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa. Temeljem navedenog zamjenik pravobraniteljice kao i svi stručni djelatnici Ureda tijekom ovog izvještajnog razdoblja obišli su neke od ustanova u kojima su smještene djeca (domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, te ustanove za rehabilitaciju u kojima su smještene i/ili se obrazuju djeca s posebnim potrebama).

Od domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi obišli smo: Dom za djecu «Slavonski Brod», Dom za djecu «Lipik», Dom za djecu i mlade punoljetne osobe «Izvor» u Selcu, Dom za djecu «Ivana Brlić Mažuranić» u Lovranu, Dom za djecu «Ivana Brlić Mažuranić» - podružnica Rijeka, Dom za djecu «Braća Mažuranić» u Novom Vinodolskom i Dom za djecu i mladež Kraljevica – Oštro u Kraljevici. Od domova za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju obišli smo Odgojni dom «Bedečkovčina» i Dom za odgoj djece i mladeži «Ivanec». Od ustanova za rehabilitaciju u kojima su smještene i/ili se obrazuju djeca s posebnim potrebama obišli smo Centar za rehabilitaciju i odgoj djece «Zlatni Cekin» u Slavskom Brodu, Centar za rehabilitaciju «Slava Raškaj» u Rijeci, Centar za autizam Zagreb – podružnica Rijeka u Rijeci, Centar za odgoj i obrazovanje Rijeka i Centar za rehabilitaciju «Stančić» u Dugom Selu.

Obilazak i boravak u ustanovama uz razgovor s ravnateljem i stručnim osobljem, u najvećoj mjeri korišten za susret i razgovor s djecom kako bismo iste upoznali s pojmom i sadržajem prava djece, Konvencijom o pravima djeteta, ulogom pravobranitelja za djecu, te kako bismo iz razgovora s njima utvrdili da li su njihova prava u cijelosti zaštićena, odnosno ukoliko nisu

da stručno osoblje upozorimo na zamijećene nepravilnosti. Neke od primjedbi koje su djeca navela i koje su istovjetne u većini domova odnose se na ponašanje odgajatelja tj. djeca često primjećuju da se odgajatelji «iskaljuju» na njima zbog osobnih problema. Djeca također vezano uz odnos prema odgajateljima navode strah da će o sadržaju povjerljivih razgovora između njih i odgajatelja ubrzo znati cijeli dom, te da će zbog izrečenog biti ismijani ili kažnjeni, a što predstavlja kršenje prava na privatnost i izražavanje svog mišljenja. Tijekom obilazaka navedenih ustanova uočeno je da su djeca samo načelno upoznata sa sadržajem Konvencije kao i sa svojim pravima, te je iz tog razloga preporučeno ravnateljima domova da organiziraju radionice na tu temu.

U obilasku svih gore navedenih domova uočena je velika razlika što se tiče opremljenosti i uređenosti. Za razliku od nekih koji su moderno i funkcionalno uređeni, te imaju adekvatan prostor za dnevni boravak djece, te prostor za razne dodatne sadržaje drugi su oskudno namješteni i uređeni, bez primjerenih prostora za boravak djece. Stječe se dojam da ovisno o «spretnosti» ravnatelja i osobnom angažmanu djelatnika ovisi humanost prostora, jer uz vesele slike i razne ukrase prostor može davati osjećaj topline, a da istovremeno to ne predstavlja veliki trošak za dom. Zajedničko gotovo svim obiđenim domovima je izražena potreba za popravcima instalacija, krovova, sanitarnih prostora, saniranjem vlage i slično.

Nadalje je zamijećeno da je od strane svih ravnatelja domova istaknuta potreba za zapošljavanjem dodatnih stručnjaka, pa je Ured pravobranitelja za djecu uputio prijedlog da se u Nacionalni plan aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. – 2012. uvrsti kao jedna od mjera osiguranje dovoljnog broja i vrste stručnjaka za rad s djecom u ustanovama socijalne skrbi, što je i prihvaćeno. Vezano uz navedeno, ravnatelji su kao problem naveli i situaciju s kojom se susreću kada je neki od djelatnika na bolovanju unutar 42 dana, jer se tada ne odobrava uzimanje djelatnika na zamjenu, te u tom vremenu unutar doma treba izvršiti preraspodjelu poslova uslijed čega trpe djeca zbog nemogućnosti provođenja određenih programa.

Također je uočena razlika u suradnji domova i centara za socijalnu skrb. Za razliku od nekih centara koji se kontinuirano informiraju o djeci i posjećuju ih, neki samo formalno odrađuju zakonsku obvezu na način da telefonski kontaktiraju stručnu službu domova, a da nikada nisu obišli djecu i razgovarali s njima.

Ravnatelji domova su nas izvijestili da su rijetki slučajevi kada su od djelatnika centara obaviješteni o aktivnostima u smislu osnaživanja i pružanja pomoći obiteljima djece smještenim u domovima u svrhu stvaranja uvjeta za povratak djece u vlastite obitelji jer domovi su zasigurno «posljednja stepenica» u zbrinjavanju djece.

Pri obilascima domova za djecu sa poremećajima u ponašanju i nadalje je uočena potreba odvajanja djece i mladeži po dobnim skupinama, kao i odvajanje djece smještene u dom temeljem odluke centra za socijalnu skrb u okviru izrečene mjere obiteljskoppravne zaštite od djece izvršitelja kaznenih djela.

Kako u prošlogodišnjem izvješću tako i u ovom smatramo da je neophodno osnivanje ustanove specijalizirane za tretman djece kod koje je problem u ponašanju kombiniran s drugim smetnjama kao što su npr. poteškoće psihijatrijske naravi, ovisnost, agresija ili autoagresija.

VIII. OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA I DOBROBITI DJECE

Pravobraniteljica za djecu, njezini zamjenici i savjetnici Ureda su tijekom godine sudjelovali u niz aktivnosti vezanih uz zaštitu i promicanje prava i dobrobiti djece kao što su: tribine, konferencije, predavanja, okrugli stolovi, radio i TV emisije, članci i tekstovi u novinama, časopisima i zbornicima, recenzije i prikazi knjiga i brošura.

Ured je sudjelovao u iniciranju i podržavanju tema i tematskih emisija u sredstvima javnog priopćavanja o zabrinjavajućoj pojavi nasilja nad i među djecom, modelima nenasilnog rješavanja sukoba, toleranciji, prihvaćanju različitosti te o značaju poštivanja ljudskih prava i to na televiziji, radiju, dnevnom tisku, tjednicima te stručnim časopisima.

Aktivnost Ureda bila je intenzivnija u razdoblju od siječnja do listopada 2005. godine kada je zbog ostavke svih dužnosnika Ureda i neimenovanja čelne osobe inicijativa u sredstvima javnog priopćavanja smanjena.

U ovom izvješću ćemo ove aktivnosti nabrojati vezano uz medijska sudjelovanja Ureda ili uz pojedine teme vezane uz dobrobit djece ili ugrožavanje njihovih prava.

Kako je promicanje navedenih tema putem sredstava javnog priopćavanja jedna od zadaća Ureda nabrojiti ćemo neke od medija i tema u kojima su sudjelovali predstavnici Ureda:

- HTV, «Dobro jutro Hrvatska», tema: O maloljetničkoj seksualnosti;
- HTV, Talk-show «Maja» na temu: Teenageri i izlasci;
- Obiteljski radio, kontakt emisija «Sve u šest», tema: o Uredu pravobraniteljice za djecu općenito, nasilju, roditeljskoj skrbi, seksualnom odgoju i drugome;
- Hrvatski radio I. program, kontakt emisija, tema: Nasilje u školi;
- Radio Kaj, Samobor, emisija «Ljudska prava – dječja prava općenito». Tema emisije bila je posvećena općenito dječjim pravima te zaštititi djece od nasilja sukladno donesenom Programom aktivnosti za suzbijanje nasilja među djecom i mladima i Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji;
- Radio Sljeme, kontakt emisija s temom o djeci Romima i o problemima s kojima se djeca Romi općenito susreću;
- Predstavljanje Priručnika za roditelje «Kako zaustaviti bullying» i dodjela priznanja Ureda UNICEF-a školama, Zagreb;
- Sudjelovanje u emisiji HRT-a u organizaciji UNICEF-a u okviru akcije «Svako dijete treba obitelj»;
- Recenzija članka «Izvansudska nagodba - rješavanje slučajeva maloljetničke delikvencije izvan sudskog postupka», u časopisu «Dijete i društva» odnosno tematskom broju «Poremećaji u ponašanju»;
- Konferencija za tisak u organizaciji HSUTI-ja na temu «Bontončić ili kako svima biti prijatelj» i «Novi način komunikacije s udrugama i građanima RH kroz PORTAL info HSUTI»;
- Članak u časopisu ZRNO br. 65/05, tema «Institut pravobranitelja za djecu»;
- Intervju u «Modroj Lasti» u sklopu UNICEF-ove akcije «Stop nasilju među djecom»;
- Članak «Djetetov pokret i sveukupnost njegovih prava» u zborniku Dana dječjih vrtića grada Zagreba «Dijete u kretanju».

Ured pravobranitelja za djecu djelovao je i na planu međuresornog i multidisciplinarnog educiranja sadašnjih i budućih nastavnika, ravnatelja, stručnih suradnika, odgojitelja, socijalnih i zdravstvenih radnika, sudaca, državnih odvjetnika te djelatnika interne sigurnosti i

policije koji rade s djecom, mladima i njihovim obiteljima prezentirajući i problematizirajući različite teme putem seminara, radionica i drugih oblika stručnog usavršavanja.

Na temu: Nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i pedofilija

- Tribina i okrugli stol pod nazivom «Nasilje prema djeci i među djecom u školi i obitelji», OŠ Krapinske Toplice;
- Okrugli stol «Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima» u organizaciji Županijskog stručnog vijeća defektologa, socijalnih pedagoga Grada Zagreba i OŠ Petar Zrinski;
- Predavanje na Odgojiteljskom vijeću Dječjem vrtiću «Budućnost» u Zagrebu na temu «Zlostavljanje djece, prava djece i uloga Pravobranitelja za djecu»;
- Predavanje na temu bullyinga u Hrvatsko-američkom društvu u Zagrebu;
- Okrugli stol «Raising Awareness of Domestic Violence» Ambasade Australije, Belgije i UNHCR;
- Sastanak u Poliklinici za zaštitu djece grada Zagreba, tema: zaštita djece;
- Predavanje na temu «Zaštita djece od zanemarivanja i zlostavljanja» u okviru projekta «Savjetovništvo za roditelje i udomitelje djece oštećena sluha ili govora» Poliklinika SUVAG;
- Okrugli stol «Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima»;
- Okrugli stol «Tko spava kad je u pitanju nasilje??» Hrvatska udruga socijalnih radnika;
- Sudjelovanje na Regionalnoj konferenciji «Opasnosti od pedofilije».

Na temu: Promicanje prava i educiranje za prava i zaštitu djece u različitim područjima

- Sudjelovanje u izvođenju nastave kolegija Edukacijske psihologije na Visokoj učiteljskoj školi u Petrinji s temama: Prava i odgovornosti djece; Ciljevi i rad Ureda pravobranitelja za djecu; Obrazovna prava djece s posebnim potrebama i Učiteljsko djelovanje u prevenciji nasilja u školama;
- Okrugli stol «Svaka majka i dijete su važni», MZSS;
- Tribina za učenike, roditelje i nastavnike u organizaciji II. gimnazije Zagreb, tema: «Školsko ocjenjivanje je proces»;
- Predavanje na temu «Djeca i mediji», Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu;
- Sudjelovanje na 13. Konferenciji Hrvatskih psihologa u Osijeku s temom: Obilježje sustava vrijednosti - saznanja i iskustva Ureda pravobranitelja za djecu u odnosu na pojedinačne povrede prava djece;
- Sudjelovanje na sjednici stručnog vijeća CSS Zagreb «Suradnja CSS Zagreb i Pravobraniteljice za djecu»;
- Sudjelovanje na seminaru «Osposobljavanje mladih Roma», Ureda za nacionalne manjine Vlade RH;
- Sudjelovanje na Okruglom stolu «Provedba preporuka Odbora za prava djeteta u pogledu primjene Konvencije o pravima djeteta u RH»;
- Sudjelovanje u manifestaciji «Dani dječjih vrtića grada Zagreba» s temom «Dijete u kretanju» Gradski ured za obrazovanje i šport, Dječji vrtići grada Zagreba;
- Koautorstvo i predstavljanje knjige V. Bilić i sur. «Izbor tema za satove razrednih odjela», Naklada «Ljevak», Zagreb, 2005., autorice poglavlja Dječja prava i odgovornosti su savjetnice Ureda pravobranitelja za djecu;

Na temu: Djeca s posebnim potrebama

- Predavanje u Udruzi osoba s invaliditetom «Baranjsko srce», s temom: «Prava djece s posebnim potrebama»;

- Savjetovanje u organizaciji Hrvatske udruge za disleksiju na temu «Prava djece s disleksijom»;

Na temu: Zakonodavstvo i pravo

- Sudjelovanje u seminaru iz nastavnog predmeta «Obiteljsko pravo» na Pravnom fakultetu u Zagrebu o pravima djece a u svrhu senzibiliziranja studenata za prava djece;
- Konferencija o racionalizaciji organizacije i strukture sudstva u RH, EU Cards projekt;
- Stručna praksa studenata prava iz kolegija «Obiteljsko pravo»; za četiri grupe studenata (22 studenta II godine studija) u Uredu su organizirane stručne radionice kroz koje su upoznati s ulogom Ureda, strukturom i zaštitom dječjih prava, radom nadležnih tijela te konkretnim situacijama.

IX. MEĐUNARODNA SURADNJA

U ožujku 2005. godine pravobraniteljica za djecu i njezina zamjenica sudjelovale su na 4. Svjetskom kongresu obiteljskog prava i dječjih prava održanom u Cape Town-u (JAR), u organizaciji World Congress on Family Law & Children's Rights Inc. Kongresu je prisustvovalo nekoliko stotina stručnjaka za područja zaštite dječjih prava iz većine zemlja svijeta. Tijekom Kongresa, koji je na generalnoj razini bio posvećen obilježavanju 15. godišnjice Konvencije o pravima djeteta i 60. godišnjici postojanja UN-a, održan je niz plenarnih predavanja i sesija vezanih uz AIDS i dječja prava, privatnost i kažnjavanje, participativna prava djece, djecu i pravni proces, djecu u ratnim zbivanjima, seksualnu zlorabu djece i borbu protiv seks-turizma, maloljetničko zakonodavstvo, obiteljsko nasilje, posvojenje i druge oblike skrbi o djeci bez roditelja, dječjim pravima i obiteljskoj odgovornosti, djeci, kulturi i religiji, socijalnim i ekonomskim pravima djece i sl.

U svibnju 2005. godine na beogradskom međunarodnom skupu «Iskustva rada ombudsmana za decu i kako ih steći» pravobraniteljica je održala izlaganje o hrvatskom iskustvu uvođenja institucije i dosadašnjem radu Ureda pravobranitelja za djecu i tom prilikom razmijenila iskustva s kolegama drugih evropskih pravobranitelja. Posjet Srbiji i Crnoj Gori iskorišten i za davanje izjave o radu hrvatskog Ureda na BK televiziji. Uz pravobraniteljicu za djecu skupu je nazočio i njen zamjenik. Tom prilikom dogovoren je posjet Hrvatskoj ombudsmana Crne Gore koji je s voditeljicom Ureda UNICEF-a, predstavnicom Ministarstva pravde Crne Gore i suradnicima posjetio Ured i upoznao se s ovlastima, djelokrugom i načinom rada hrvatskog Ureda kao primjerom osnivanja i rada samostalnog tijela za zaštitu dječjih prava.

U srpnju 2005. godine pravobraniteljica i njena zamjenica prisustvovala su u Ljubljani, Slovenija, Konferenciji pod nazivom «Zaustaviti nasilje nad djecom - djelovati odmah». Konferencija se održala pod pokroviteljstvom Vlade Republike Slovenije u suradnji s Vijećem Europe, UNICEF-om, Uredom visokog povjerenika za ljudska prava, WHO-om i Konzultativnom skupinom NGO-a za Studiju o nasilju nad djecom Glavnog tajnika UN-a. Konferencija je organizirana kao regionalna konzultacija za Europu i Srednju Aziju o Studiji UN-a o nasilju nad djecom koju vodi nezavisni stručnjak UN-a gosp. Paulo Sergio Pinheiro čije se konačno izvješće očekuje na Generalnoj skupštini UN-a 2006. godine. Republika Hrvatska je odgovore na upitnik gosp. Pinheira predala u rujnu 2004. godine. Regionalna konzultacija je pokazala da su djeca Europe i Srednje Azije svakodnevno podvrgnuta raznim oblicima zlostavljanja i nasilja u obitelji, školi i institucijama te da je riječ o pojavama koje traže o svih država sudionica trenutnu akciju u pravcu zaštite djece. Naročito je istaknuta

potreba potpune i beziznimne zabrane svih oblika tjelesnog kažnjavanja djece. Nadalje, iako je u svjetskim razmjerima gledano, riječ o regiji koja ima relativno dobru zakonsku regulativu, što je u svakom slučaju nužno potreban prvi korak, naročitu je pažnju potrebno obratiti provođenju legislative u svakodnevnom životu te mijenjanju percepcije društva o tome koji su prihvatljivi načini ponašanja prema djeci.

U srpnju su također u Ljubljani, Slovenija, pravobraniteljica za djecu i njena zamjenica prisustvovala Konferenciji pod nazivom "Razmatranje obaveza iz Yokohame za Europu i Srednju Aziju - Borba protiv seksualnog iskorištavanja djece". Konferencija se održala pod pokroviteljstvom Vlade Republike Slovenije u suradnji s Vijećem Europe i UNICEF-om kao follow-up 2. Svjetskog kongresa o seksualnom iskorištavanju djece, održanog u Yokohami 2001. godine. Iako su države od 2001. godine poduzele niz mjera za oživotvorenje zaključaka 2. svjetskog kongresa, istaknuto je da je i dalje potrebno razvijati sustavnu politiku usmjerenu na sprječavanje svih oblika seksualnog iskorištavanja djece te ubrzanje procesa donošenja plana aktivnosti i izgradnje reaktivnog mehanizma. Zemlje koje još nisu pristupile međunarodnim dokumentima o sprječavanju dječje pornografije na internetu pozvane su da to učine. Prioritetom se drži jačanje suradnja na nacionalnoj i međunarodnoj razini kao i upoznavanje djece i odraslih s opasnostima kojima su djeca izložena s razvojem novih tehnologija.

U rujnu pravobraniteljica za djecu i njezin zamjenik su sudjelovali na X. ISPCAN-ovoj europskoj regionalnoj konferenciji o zlostavljanju i zanemarivanju djece: «New Developments in Science and Practise: Influence on Child Protection», održanoj u Berlinu. Pored plenarnih sesija održani su brojni simpoziji, radionice i sl. Konferencija je iskorištena za razmjenu iskustava s kolegama koji rade na zaštiti prava i dobrobiti djece, a posebno s onima iz susjednih zemalja.

U rujnu 2005. godine pravobraniteljica za djecu i njena zamjenica prisustvovala su 10. godišnjem sastanku Europskih ombudsmana za djecu u Varšavi, Poljska u organizaciji poljskog ombudsmana za prava djece. Glavne teme o kojima je raspravljano na sesijama i radionicama bile su: Prevencija odvajanja od obitelji - jačanje prava na zaštitu djece za ostanak u obiteljskom okružju, zaštita prava djece bez pratnje i odvojene djece i komercijalni i medijski pritisak na djecu. Održan je niz sastanaka vezanih uz operativni rad ENOC-a, članice ENOC-a dale su prikaze svojih aktivnosti tijekom prošle godine, izabran je novi predsjednik ENOC-a (gosp. George Moschos zamjenik grčkog ombudsmana zadužen za djecu), a prezentiran je ustroj i način rada budućih članova ENOC-a (Engleska, Slovačka, Srbija i Crna Gora). Zbog potrebe za boljom operacionalizacijom rada ENOC-a dogovoren je rad posebne radne skupine koja će do svibnja 2006. godine, na sastanku u Belfastu, predložiti članicama poboljšanje rada i izmjene statuta ENOC-a, mogućnosti registracije mreže u nekoj od država Europske unije kao i uspostavu sekretarijata pri tijelima Vijeća Europe. Zaključno je dogovoreno da se slijedeći godišnji sastanak ENOC-a održi u rujnu 2006. godine u Grčkoj, a glavne teme tog sastanka biti će naknadno određene.

Prikaz aktivnosti pravobraniteljice za djecu i njezinih dvoje zamjenika u dijelu međunarodne suradnje priređen je prema njihovim izvješćima po obavljenim putovanjima.

X. USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE UREDA PRAVOBRANITELJA ZA DJECU

Plan proračuna Ureda pravobranitelja za djecu za 2005. godinu iznosio je 2.852.137,00 kn. Odlukom Vlade Republike Hrvatske donesenom na sastanku užeg Kabineta održanog 18. lipnja 2005. godine Ministarstvo financija bilo je zaduženo da u suradnji s proračunskim korisnicima izradi Nacrt izmjena i dopuna Državnog proračuna RH za 2005. godinu. Na sastanku su utvrđena potrebna smanjenja rashoda proračunskih korisnika razrađena po skupinama računa pa je za razdjel 12105 - Pravobranitelj za djecu, utvrđeno smanjenje za 197.559,00 kn., tako da je novi i konačni proračun za 2005. godinu iznosio 2.654.578,00 kn. U skladu sa člankom 38. Zakona o proračunu i člankom 40. a. Zakona o izvršavanju Državnog proračuna RH za 2005. godinu, 21. studenoga 2005. godine izvršena je preraspodjela sredstava za rashode poslovanja za nabavu nefinancijske imovine u okviru svojih Proračunom planiranih sredstava za rashode. Preraspodjela je izvršena u korist stavaka - Komunikacijska oprema, Ostali rashodi za zaposlene, Materijal i dijelovi za tekuće i investicijsko održavanje. Skrećemo pozornost da je nakon prihvaćanja ostavki na dužnost pravobraniteljice za djecu i njenih zamjenika (14. listopada 2005. godine), Vlada Republike Hrvatske 21. listopada 2005. godine ovlastila predstojnicu Ureda za opće poslove Hrvatskog sabora i Vlade RH za privremeno potpisivanje akata u vezi materijalno-financijskog poslovanja Ureda do imenovanja novog pravobranitelja.

Indeks izvršenja proračuna za 2005. godinu je iznosio 81,9 (ostvareno 2.173.248./ planirano 2.654.578.- x 100) i to po skupinama:

Račun 3 Rashodi poslovanja 82,0
 31 - Rashodi za zaposlene 92,2
 32 - Materijalni rashodi 59,3
 34 - Financijski rashodi 45,2

Račun 4 Rashodi za nabavu nefinancijske imovine 60,6
41 – Rashodi za nabavu neproizvedene imovine 68,7
42 – Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine 58,8

Godišnjim obračunom na kraju godine utvrđen je višak poslovanja u iznosu od 25.635.-kn iz kojeg je pokriven manjak prihoda preneseni iz prijašnjih godina u iznosu od 1.151.-kn
Preostali višak prihoda u iznosu 24.484.- vraćen je u proračun prema napatku Ministarstva financija. – podaci o financijskom poslovanju priređeni su na temelju Godišnjeg financijskog izvješća Pravobranitelja za djecu za 2005. godinu, a koji je sukladno članku 122. st. 1. i 3. Zakonu o proračunu dostavljen Državnom uredu za reviziju i Financijskoj agenciji.

Zaključno možemo reći da smo tijekom izvještajnog razdoblja uočili da su i nadalje prisutni brojni problemi na koje smo ukazivali u zadnjem izvješću Pravobranitelja za djecu. Zabrinjava podatak da je Ured pravobranitelja za djecu zaprimio ove godine 164 prijave povrede prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja u okviru koje je bilo ugroženo čak 354 djece, kao i podatak da je 144 djece bilo direktno ili indirektno pogođeno odnosima odraslih i problemima u svojoj obitelji. Znamo da je ovo samo dio dječje stvarnosti dok se mnogi slučajevi povreda prava djeteta nikada ne otkriju.

Ured pravobranitelja za djecu se, kao i čitavo društvo, uz ovakvu stvarnost mora maksimalno orijentirati prema rješavanju najtežih, gorućih problema. Tako, na žalost, često neprimijećena ostaju ostala područja djetetovog razvoja i njegova života, pa u našoj brizi za hijerarhijski niže primarne potrebe (fiziološke, sigurnost, zaštićenost, ljubav, pripadanje), ne uspijevamo baviti se i drugim dječjim potrebama i pravima itekako važnim za dječju budućnost i za budućnost čitavog društva.

Uočili smo također i pozitivne pomake u području zakonske regulative, u spremnosti različitih institucija i subjekata na suradnju, te u medijskim pristupima kako bi se unaprijedila razina zaštite dječjih prava.

Nadamo se da će usvojeni Nacionalni plan aktivnosti za dobrobit, prava i interese djece 2006. - 2012. koji je prihvatila Vlada RH u ožujku 2006., budući da okuplja veliki broj stručnjaka iz područja zaštite dječjih prava, ostvariti planirane ciljeve i doprinijeti stvarnom poboljšanju dječjih prava i dobrobiti u Hrvatskoj. Držimo da će ostvarenje ciljeva ovog plana doprinijeti da sva djeca dobiju priliku u svom životu ostvariti ideje Konvencije o pravima djeteta.

